

27. TIISTAINA 7. MAALISKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

1) Pääministerin ilmoitus ulkopoliittisen päätöksenteon käytännöstä	533
Pääministerin ilmoitus PI 1/2000 vp	

Lähetekeskustelu

2) Hallituksen esitys suostumuksen antamisesta valtion omistaman Leonia Oyj:n sulautumiseen Vakuutusyhtiö Sampo Oyj -nimiseen vakuutusyhtiöön sekä valtion osakeomistusosuuden alentamiseen muodostettavassa rahoituskonsernissa.....	557
Hallituksen esitys HE 9/2000 vp	
3) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta	576
Hallituksen esitys HE 10/2000 vp	
4) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta	578
Hallituksen esitys HE 11/2000 vp	

Mietintöjen pöydällepano

- 5) Hallituksen esitys laiksi todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijän-oikeuksia koskevissa riita-asioissa 578
- Hallituksen esitys HE 119/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenuoto

Nimenuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr
Maria Kaisa Aula /kesk
Klaus Bremer /r
Merikukka Forsius /vihr
Nils-Anders Granvik /r
Tuula Haatainen /sd
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Anne Huotari /vas
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Ville Itälä /kok
Gunnar Jansson /r
Bjarne Kallis /skl
Tanja Karpela /kesk
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Tarja Kautto /sd
Marja-Leena Kemppainen /skl
Kimmo Kiljunen /sd
Mari Kiviniemi /kesk
Katri Komi /kesk
Riitta Korhonen /kok
Jari Koskinen /kok
Kalervo Kummola /kok
Henrik Lax /r
Paula Lehtomäki /kesk
Eero Lämsä /kesk
Pehr Löfv /r
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Kari Myllyniemi /kesk
Raimo Mähönen /sd
Olli Nepponen /kok
Outi Ojala /vas
Heli Paasio /sd
Margareta Pietikäinen /r

Riitta Prusti /sd
Erkki Pulliainen /vihr
Susanna Rahkonen /sd
Leena Rauhala /skl
Mirja Ryyänen /kesk
Pauli Saapunki /kesk
Mauri Salo /kesk
Petri Salo /kok
Sari Sarkomaa /kok
Kimmo Sasi /kok
Timo Seppälä /kok
Anni Sinnemäki /vihr
Osmo Soininvaara /vihr
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Säde Tahvanainen /sd
Hannu Takkula /kesk
Unto Valpas /vas
Marjatta Vehkaoja /sd
Jorma Vokkolainen /vas

Nimenuudon jälkeen ilmoittautuu seuraava edustaja:

Mauri Salo /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

7.3. edustajat

Klaus Bremer /r
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Tanja Karpela /kesk
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Henrik Lax /r
Paula Lehtomäki /kesk

Pehr Löw /r
 Kari Myllyniemi /kesk
 Raimo Mähönen /sd
 Olli Nepponen /kok
 Margareta Pietikäinen /r
 Riitta Prusti /sd
 Erkki Pulliainen /vihr
 Pauli Saapunki /kesk
 Petri Salo /kok
 Kimmo Sasi /kok
 Timo Seppälä /kok
 Säde Tahvanainen /sd
 Hannu Takkula /kesk
 Unto Valpas /vas
 7. ja 8.3. edustajat
 Maria Kaisa Aula /kesk
 Gunnar Jansson /r
 Bjarne Kallis /skl
 Tarja Kautto /sd
 Outi Ojala /vas
 Heli Paasio /sd
 Osmo Soininvaara /vihr
 7.—9.3. edustajat
 Tuula Haatainen /sd
 Ville Itälä /kok
 Marja-Leena Kemppainen /skl
 Riitta Korhonen /kok
 Leena Rauhala /skl
 Mirja Ryytänen /kesk
 Marjatta Vehkaoja /sd
 7.—10.3. edustaja
 Kimmo Kiljunen /sd
 7.—29.3. edustajat
 Nils-Anders Granvik /r
 Kalervo Kummola /kok

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavan ilmoituksen poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

7.3. edustaja

Merikukka Forsius /vihr

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

7.3. edustajat

Jari Koskinen /kok

Eero Lämsä /kesk

Mauri Salo /kesk
 Sari Sarkomaa /kok
 7. ja 8.3. edustaja
 Anne Huotari /vas
 7.—10.3. edustaja
 Jorma Vokkolainen /vas

Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että tulevaisuusvaliokunta on tänään valinnut puheenjohtajakseen ed. Tiurin ja varapuheenjohtajakseen ed. Olinin.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvosto on 2 päivänä maaliskuuta 2000 päivätyllä kirjelmälään toimittanut eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentissa tarkoitetun Euroopan unionin asian n:o U 6/2000 vp.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan on annettava asiasta lausunto.

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Pääministerin ilmoitus ulkopoliittisen päätöksenteon käytännöstä

Pääministerin ilmoitus PI 1/2000 vp

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen annetaan perustuslain 45 §:n 2 momentissa tarkoitettu pääministerin ilmoitus ulkopoliittisen päätöksenteon käytännöstä.

Ilmoituksen johdosta sallitaan keskustelu. Eduskuntaryhmien edustajat käyttävät ryhmien suuruusjärjestyksessä enintään 5 minuutin pituiset puheenvuorot. Tämän jälkeen myönnän har-

kintani mukaan enintään 2 minuutin pituisia puheenvuoroja ja enintään 1 minuutin pituisia vastauspuheenvuoroja. Vastauspuheenvuoroa pyydetään seisomaan nousten.

¹ **Pääministeri Paavo Lipponen:** Arvoisa puhemies! Sen johdosta, että keskustan eduskuntaryhmä on pyytänyt selvitystä menettelytavoista Itävallan hallituksen muodostamisen aiheuttamista painostustoimista Euroopan unionin piirissä päätettäessä sekä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan toimintatavoista, annan tämän perustuslain 45 §:ssä tarkoitetun pääministerin ilmoituksen.

Itävalta-suhteiden käsittelyn yhteydessä on syytä palauttaa mieliin, että jo Euroopan unionia edeltäneiden yhteisörakenteiden perustamisen lähtökohtana oli rauhan turvaaminen. Takana olivat toinen maailmansota ja vähemmistöryhmiin kohdistuneet vainot. Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelu ovat tänäkin päivänä unionin keskeisiä periaatteita. Euroopan unionin jäsenmaiden, Yhdysvaltain ja Kanadan sekä monien muiden maiden voimakas reagointi Itävallan poliittiseen kehitykseen on ymmärrettävä tätä taustaa vasten.

Unionin jäsenmaat joutuvat kantamaan yhteistä vastuuta unionin periaatteiden kunnioittamisesta. Itävallassa hallitusvaltaan pyrki puolue, joka varsin avoimesti esiintyi näitä periaatteita vastaan. Muilla jäsenvaltioilla on syytä olettaa, että valtaan päästyään puolue myös pyrki toimimaan kannanottojensa mukaisesti. Toisaalta oli selvää, että tässä vaiheessa ei ollut tapahtunut suoranaista perussopimuksen loukkauksia. Sen vuoksi jäsenvaltioiden keinot rajoittuivat unionin periaatteiden puolustamiseen tässä vaiheessa kahdenvälisin, mutta 14 jäsenmaan yhdenmukaisin poliittisin toimin. Suomi on koko ajan edustanut kantaa, jonka mukaan Itävallan oikeuksiin unionin jäsenvaltiona ei tule puuttua.

Euroopan unionin puheenjohtajamaan Portugalin pääministeri Antonio Guterres oli 31.1. kuluva vuotta yhteydessä Itävallan presidenttiin Thomas Klestilin ja välitti hänelle Euroopan unionin 14 jäsenmaan valtion- tai hallitusten päämiesten yhteisen kannanoton toimenpiteistä, joihin ryhdytään siinä tapauksessa, että Itävaltaan muodostetaan hallitus, johon vapauspuolue osallistuu. Poliittisen tason yhteydenpitoa rajoitta-

viin toimenpiteisiin päädyttiin sen jälkeen, kun aikaisemmissa vaiheissa esillä olleet jyrkemät toimet ja asian käsittely ministerineuvostossa eivät saaneet tukea kaikilta jäsenvaltioilta, muun muassa Suomelta.

Puheenjohtajamaan Portugalin valmisteli ja koordinoi jäsenmaiden valtion- tai hallitusten päämiesten kannanoton viikonvaihteessa 29.—30. tammikuuta sen jälkeen, kun useat jäsenvaltiot olivat ilmaisseet huolensa Itävallan hallitustilanteesta ja esittäneet yhteistä kannanottoa.

Portugalin pääministeri keskusteli kannanotosta kanssani puhelimitse sunnuntai-iltana 30.1. Päätös yhteiseen kannanottoon osallistumisesta oli Itävallan hallitusratkaisun aikataulun vuoksi tehtävä nopeasti, ennen kuin Portugalin pääministeri oli yhteydessä Itävallan liittopresidenttiin. Esitin huomautukseni luonnokseen, jonka tekstin pääministeri Guterres puhelimessa luki. Huomautukset edustivat luonnosta varovaisempaa linjaa. Pääministeri Guterresin mukaan jäsenvaltioiden piiristä oli esitetty myös vaatimuksia jyrkemästä kannanotosta.

Tuossa vaiheessa sunnuntai-iltana pääministeri Guterres kertoi, että kannanotto saatettaisiin maanantaina Itävallan liittopresidentti Klestilin tietoon ilman julkisuutta, mahdollisesti kuitenkin myöhemmin julkaistavaksi.

Maanantaina 31.1. puolelta päivin neuvottelujen perusteella syntynyt lopullinen teksti, joka oli mahdollista vain hyväksyä tai hylätä sellaisenaan, toimitettiin Helsinkiin, ja hyväksyin sen. Kun Portugalin pääministeri oli keskustellut Itävallan liittopresidentin kanssa maanantaina ilta-päivällä ja tämä oli pyytänyt kannanoton julkistamista, annettiin kannanoton teksti julkisuuteen samana iltana. Juuri siinä vaiheessa, kun oli otettava kantaa tekstin hyväksymiseen tai hylkäämiseen, tasavallan presidentti Martti Ahtisaari oli matkalla lentokoneessa, eikä häntä voitu tavoittaa. Kun samana päivänä sain häneen yhteyden ja annoin tiedot tapahtumien kulusta, hän hyväksyi tehdyn ratkaisun.

Pidän toimintaohjeena, että vastaavan kaltaisissa tilanteissa entistä tehokkaammin huolehditaan asianosaisten keskinäisestä tiedonkulusta riittävän aikaisessa vaiheessa jo ratkaisuja epävirallisesti luonnosteltaessa.

Kansanpuolueen ja vapauspuolueen muodostama Itävallan hallitus astui virkaansa perjantaina 4. helmikuuta kuluvana vuonna. Samana päivänä annoin 14 maan yhteiseen kannanottoon pe-

rustuvat ohjeet tiedoksi hallinnolle. Menettelytapaan päädyttiin hallituksen piirissä käydyn epävirallisen keskustelun pohjalta.

Olenainen kysymys menettelyä arvioitaessa on se, olisiko meidän pitänyt irtautua jäsenmaiden yhtäläisestä kannanotosta sen jälkeen, kun olimme päässeet vaikuttamaan linjan muotoutumiseen maltillisempaan suuntaan. Mielestäni irtautuminen olisi ollut vahingollista sekä Suomen että koko unionin intressien kannalta.

Arvoisa puhemies! Ulkopoliittikan määrämuo-
toisesta päätöksenteosta valtioneuvostossa, kuten esimerkiksi valtiosopimusten hyväksymisestä, on säädetty perustuslaissa. Muutoin ulkopoliittikan päätöksenteosta ei ole tarkemmin säädetty.

Uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Valtioneuvosto vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta, mukaan lukien unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Perustuslakia säädettyä on korostettu kiinteätä yhteistointaa tasavallan presidentin ja valtioneuvoston kesken ulkopoliittikan yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden turvaamiseksi.

Valtioneuvosto on osaltaan ilmoittanut harjoittavansa aktiivista yhteistyötä presidentin kanssa ulkopoliittikan alalla.

Ulkopoliittikan johtamiskäytäntöön on vakiintunut jo entisen perustuslain aikana presidentin kiinteä yhteydenpito pääministerin, ulkoasiainministerin ja muiden ulkosuhteista vastaavien ministerien kanssa. Tämä käytäntö tulee jatku-
maan.

Valtioneuvosto nojautuu ulko- ja turvallisuuspoliittiseen valiokuntaansa, kun yhteistointaa presidentin kanssa järjestetään lainsäätäjän tarkoituksen mukaisesti. Valiokunnan puheenjohtajana on edelleen pääministeri. Valiokunta koostuu presidentin kanssa aina, kun asiat sitä vaativat. Käsitteleyä johtaa tasavallan presidentti asioissa, joissa hän antaa Suomen ulkopoliittikkaa koskevat toimintaohjeet. Näissä kokouksissa käsitellään myös Euroopan unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevia asioita, jotka kuuluvat valtioneuvoston toimivaltaan niin kuin myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on tähdentänyt.

Pääministeri Lipposen ilmoitus on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Med anledning av att centerns riksdagsgrupp har begärt en utredning om tillvägagångssättet när beslutet fattades gällande Europeiska unionens påtryckningar till följd av regeringsbildningen i Österrike samt om förfarandet i statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska utskott, ger jag denna i 45 § grundlagen avsedda upplysning från statsministern.

När relationerna till Österrike behandlas är det bra att dra sig till minnes att redan de samfundskonstellationer som föregick Europeiska unionen utgick från tryggheten av freden. Bakom detta låg andra världskriget och förföljelsen av minoriteter. Skyddet av de mänskliga rättigheterna och av minoriteter hör också idag till de centrala principerna för unionen. Att Europeiska unionens medlemsländer, Förenta staterna, Kanada och många andra länder har reagerat så kraftigt på den politiska utvecklingen i Österrike skall förstås mot denna bakgrund.

Unionens medlemsländer måste gemensamt ansvara för att unionens principer respekteras. I Österrike eftersträvades regeringsmakten av ett parti som tämligen öppet har talat mot dessa principer. De övriga medlemsstaterna hade skäl att anta att detta parti efter att ha kommit till makten också skulle försöka agera i enlighet med sina ställningstaganden. Å andra sidan var det uppenbart att inga direkta kränkningar av grundfördraget hade skett på detta stadium. Därför begränsades medlemsstaternas försvar av unionens principer i detta skede till bilaterala politiska åtgärder, som likväl var likadana för de 14 medlemsländernas del. Finland har hela tiden företrätt ståndpunkten att man inte skall ingripa i Österrikes rättigheter i egenskap av medlemsstat i unionen.

Antonio Guterres, premiärminister i Europeiska unionens ordförandeland Portugal, var i förbindelse med den österrikiske förbundspresidenten Thomas Klestil den 31 januari 2000 och informerades honom om den gemensamma ståndpunkt som stats- eller regeringscheferna i 14 EU-länder hade fattat i fråga om åtgärder som skulle vidtas i det fall att Österrike bildade en regering som Frihetspartiet ingick i. Man hade stannat för åtgärder som inskränker kontakterna på politisk nivå, då de strängare åtgärder som varit aktuella i ett tidigare skede och behandlingen av frågan i ministerrådet inte fått stöd av alla medlemsstater, bl.a. inte av Finland.

Stats- eller regeringschefernas ståndpunkt formulerades och samordnades av Portugal i dess

egenskap av ordförandeland veckoslutet den 29 och 30 januari, efter det att flera medlemsstater hade uttryckt sin oro över regeringssituationen i Österrike och föreslagit en gemensam ståndpunkt.

Portugals premiärminister diskuterade ståndpunkten med mig i telefon söndag kväll den 30 januari. Beslutet om deltagande i den gemensamma ståndpunkten måste fattas snabbt på grund av den österrikiska tidtabellen för regeringsuppställningen, dvs. innan den portugisiska premiärministern kontaktade Österrikes förbundsrepubliken. Jag lade fram mina synpunkter på det utkast som premiärminister Guterres läste upp i telefon. Påpekandena företrädde en försiktigare linje än utkastets. Enligt premiärminister Guterres hade man bland medlemsstaterna också anfört krav på en hårdare ståndpunkt.

I detta skede av söndagskvällen berättade premiärminister Guterres att man avsåg att utan publicitet informera förbundsrepubliken Klestil om ståndpunkten på måndagen.

Måndagen den 31 januari, vid middagstid, översändes den genom förhandlingar tillkomna slutliga texten som endast kunde antas eller förkastas, till Helsingfors och jag godkände den. Portugals premiärminister hade samtalat med den österrikiska förbundsrepubliken på måndagen på dagen, och förbundsrepubliken hade då begärt att ståndpunkten skulle offentliggöras, vilket ledde till att texten offentliggjordes samma kväll. Just i den stunden då det gällde att ta ställning till om texten skulle antas eller förkastas satt republikens president Martti Ahtisaari i ett flygplan och gick inte att nå. När jag senare samma dag fick kontakt med honom och informerade honom om händelseförloppet, godkände han mitt avgörande.

Mitt förhållningssätt är att vi i motsvarande situationer bättre än förut bör se till att informationsutbytet mellan berörda parter fungerar på ett tillräckligt tidigt stadium, när de inofficiella riktlinjerna för avgörandena ännu håller på att dras upp.

Den av Folkpartiet och Frihetspartiet bildade österrikiska regeringen tillträdde fredagen den 4 februari 2000. Samma dag underrättade jag förvaltningen om de förhållningsregler som baserar sig på de 14 ländernas gemensamma ståndpunkt. Det förfarande man stannade för baserade sig på informella samtal inom regeringen.

När detta förfarande bedöms är den väsentliga frågan om vi borde ha frångått medlemsländernas gemensamma ståndpunkt efter att vi hade lyckats bidra till en mer moderat linje. Jag anser att detta hade inverkat skadligt på såväl Finlands som unionens intressen.

I grundlagen ingår bestämmelser om det formbundna beslutsfattande i statsrådet som gäller utrikespolitiken, t.ex. godkännande av fördrag. I övrigt har det inte föreskrivits närmare om beslutsfattandet i fråga om utrikespolitiken.

Enligt den nya grundlagen leds utrikespolitiken av republikens president i samverkan med statsrådet. Statsrådet svarar för den nationella beredningen av beslut som fattas i Europeiska unionen, inklusive unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. När grundlagen stiftades framhölls att en fast samverkan mellan republikens president och statsrådet behövs för tryggheten av en enhetlig och konsekvent utrikespolitik.

Statsrådet har för sin del meddelat att det kommer att bedriva ett aktivt samarbete med presidenten inom utrikespolitikens område.

Beträffande ledningen av utrikespolitiken har det redan under den tidigare grundlagens tid utformats en praxis enligt vilken presidenten håller nära kontakt med statsministern, utrikesministern och de andra ministrar som svarar för de yttre förbindelserna. Denna praxis kommer att fortgå.

Statsrådet kommer att stödja sig på sitt utrikes- och säkerhetspolitiska utskott när samverkan med presidenten ordnas i enlighet med lagstiftarens syfte. Statsministern är alltså ordförande i utskottet. Utskottet och presidenten sammankommer alltid när omständigheterna det kräver. Behandlingen leds av republikens president i de frågor där presidenten anvisar det fortsatta tillvägagångssättet i fråga om Finlands utrikespolitik. Vid dessa sammanträffanden behandlas också frågor som gäller Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och som faller inom området för statsrådets behörighet i överensstämmelse med vad som även har betonats av riksdagens grundlagsutskott.

Keskustelu:

² **Antero Kekkonen /sd:** Rouva puhemies! Suomen uusi perustuslaki tuli voimaan viime viikon keskiviikkona, samaan aikaan kun tasavalta 11. presidentti Tarja Halonen aloitti toimi-

kautensa. Uuden perustuslain valmistelussa ulko- ja turvallisuuspoliittisen järjestelmän tarkistaminen oli yksi keskeisiä tehtäviä. Suomen uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. On syytä huomata, että tämä on ollut vallitseva käytäntö jo aiemminkin. Ulkopoliittikan johtaminen kylmän sodan jälkeisessä globalisoituvassa maailmassa vaatii tietenkin kiinteätä yhteistyötä kaikkien ulkopoliittikan toimijoiden välillä.

Uudessa perustuslaissa säädetään ulkopoliittikan määrämuotoisesta päätöksenteosta valtioneuvostossa. Muilta osin ulkopoliittikan päätöksenteosta ei ole tarkemmin säädelty. Tässä mielessä pääministerin ilmoitus on paikallaan tilanteen selkeyttämiseksi. Samoin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että tasavallan presidentti Tarja Halonen ja valtioneuvosto ovat perjantaina osaltaan täsmentäneet perustuslain asettaman yhteistoimintavelvoitteen sisältöä.

Perustuslaki turvaa eduskunnan ja sille parlamentarisessa vastuussa olevan valtioneuvoston vaikutusmahdollisuuden ulkopoliittikkaa koskevaan päätöksentekoon. Hallituksen rooli on keskeinen ulkopoliittikan valmistelussa ja käytännön johtamisessa. Nyt perustuslain tultua voimaan on puolestaan aika ryhtyä luomaan niitä menettelytapoja, jotka omalta osaltaan konkreetisoivat ulkopoliittikan käytännön johtamista.

Rouva puhemies! Uuden perustuslain lisäksi ulkopoliittikan päätöksentekojärjestelmää on tarkasteltava myös Eurooppa-asioiden kannalta. Suomen liittyminen Euroopan unioniin yhdessä unionin puolella tapahtuneen kehityksen kanssa asettaa omia uudenlaisia vaatimuksiaan ulkopoliittikkaamme koskevalle päätöksenteolle. Perustuslain mukaan Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta vastaa valtioneuvosto. Valtioneuvoston toimivaltaan kuuluu myös Euroopan unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspoliittikkaa koskeva päätöksenteko.

Näiden perustuslain muotoilujen yhteensovittamisessa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan merkitys edelleenkin on aivan keskeinen. Valiokunnan puheenjohtaja on pääministeri. Silloin kun valiokunnassa käsitellään asioita, jotka kuuluvat presidentin toimivaltaan, johtaa käsittelyä tasavallan presidentti. Muodollisesti valiokunnan puheenjohtaja on tällöinkin pääministeri. Tällainen menettely noudattaa val-

tiosäännön henkeä ja konkretisoi yhteistoimintavelvoitetta.

Perustuslain mukainen yhteistoimintavelvoite koskee myös unioniasioita koskevaa ulkopoliittista päätöksentekoa. On luontevaa käsitellä myös nämä asiat valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa. Näin tasavallan presidentti ja valtioneuvosto ovat asiasta myös perjantaina sopineet.

Rouva puhemies! Pääministerin ilmoitus koskee ulkopoliittikan päätöksentekojärjestelmää käytännössä. Elävä elämä ei kuitenkaan — niin kuin me kaikki perin hyvin tiedämme — ole aina valmis kangistumaan kaavamaisen päätöksenteon vaatimuksiin. Poliittikan — ja erityisesti ulkopoliittikan — arkipäivässä vastaan tulee tilanteita, joissa vaaditaan päättäväistä ja nopeata, hyvinkin nopeata reagointia.

Erityisesti keskustaoppositio on pitänyt Itävalta-kysymystä esillä. Sosialidemokraattien puolesta voin todeta, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on jo edellisessä tässä salissa käytetyssä ryhmäpuheenvuorossaan todennut, ettei antisemitistisille, rasistisille ja ulkomaalaisvastaisille ilmiöille saa antaa tilaa Euroopassa. Toisen maailmansodan meidän päiviimme ulottuva varjo luo velvoitteen reagoida päättäväisesti antisemitismistä, rasismista ja ulkomaalaisvastaisuudesta kumpuaviin uhkiin.

Itse tämän ajankohtaisen Itävalta-päätöksenteon yksityiskohdat on ruodittu julkisuudessa. Moneen kertaan sanottua ei ole tarpeen toistaa enää. Yhä uudelleen on kuitenkin syytä korostaa, että tällaiset tilanteet edellyttävät koko Suomen ulkopoliittiselta johdolta kykyä toimia päättäväisesti ja johdonmukaisesti. Suomen ulkopoliittisen johdon uskottavuus ei tässäkään asiassa ole horjunut. Pääministeri sekä presidentit Ahtisaari ja Halonen ovat säilyttäneet viileän päättävän ja johdonmukaisen toimintalinjansa.

Arvoisa rouva puhemies! Pääministerin ilmoituksessa käsitellään ulkopoliittikan käytännön johtamisjärjestelmää uuden perustuslain valossa. Uuden perustuslain valmisteluvaiheiden aikana sosialidemokraatit ovat korostaneet parlamentarisen vastuukatteen vahvistamista myös ulkopoliittikkaa koskevan päätöksenteon osalta. Tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa ei enää yksin vaan — perustuslain kirjaimenkin mukaan — yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Sen lisäksi on luotava pelisäännöt siitä, miten yhteistoimintaa käytännössä harjoitetaan. Tältä

osin sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää pääministerin ilmoituksessa esitettyjä linjauksia perusteltuina.

3 Anneli Jäätteenmäki /kesk: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää pääministeri Lipposta asiallisesta puheenvuorosta.

Aluksi haluan tehdä aivan selväksi, että keskusta on huolissaan äärioikeistolaisista ilmiöistä, joita on esiintynyt Keski-Euroopassa. Emme hyväksy, että poliittista kannatusta tavoitellaan ulkomaalaisvihamielisillä tai rasistisilla lausunnoilla. Toisaalta Itävallan hallitusohjelma ei anna aihetta tuomitsemiseen. Kansanpuolueen ja vapauspuolueen hallitus on sitoutunut EU:n keskeisiin arvioihin ja tavoitteisiin.

Täällä Suomessa Itävalta-päätökseen liittyy kuitenkin piirteitä, jotka on tärkeä selvittää. Pääministeri teki päätöksen yksin. Hän ei ollut etukäteen yhteydessä tasavallan presidenttiin. Hallituksen piirissä asiaa ei käsitelty puhumattakaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnasta.

Vanhassa valtiosäännössä sanotaan yksiselitteisesti, että Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää tasavallan presidentti. Tämä pykälä oli voimassa silloin, kun pääministeri teki Itävallan boikottipäätöksen. Päätös oli erittäin kova, ja sillä puututtiin Itävallan hallituksen muodostamiseen ja maan sisäisiin asioihin. Erityisesti korostettiin, että kyse oli Suomen kahdenvälisistä suhteista Itävallan kanssa. Pääministerin menettelyä on vaikea puolustaa. Kiire ei riitä perusteluksi yksin tehdylle päätökselle, joka kaiken lisäksi kuului hallitusmuodon 33 §:n mukaan tasavallan presidentin toimivaltaan.

Rouva puhemies! Elämme hyvin herkkää aikaa ulkopoliittisen päätöksenteon kannalta. Tasavallan presidentti on juuri vaihtunut ja uusi perustuslaki on astunut voimaan. Nyt muokataan ne käytännöt, joita ulkopoliittikan johtamisessa tulevaisuudessa noudatetaan. Kenenkään ulkopoliittikan toimijan ei pidä antaa sellaista kuvaa, että hän kahmii itselleen valtaa, joka ei hänelle kuulu.

Eduskunnan ja kansalaisten ja ennen kaikkea päätöksentekijöiden on tärkeä tietää, miten ulkopoliittikan tärkeät linjanvedot jatkossa syntyvät, missä toimielimissä ja ketä kuullen Itävalta-päätöksen kaltainen tilanne jatkossa hoidetaan.

Rajanveto ei voi perustua pelkästään kahden toimijan, presidentin ja pääministerin, sopimukseen. Presidentti Halosen ja pääministeri Lippo-

sen keskustelujen pohjalta toimitettiin julkisuuteen viime viikolla tiedote ulkopoliittikan johtamisesta. Se herättää monia kysymyksiä, joita ulkoministerikin on tämän päivän lehtihaastattelussa pohtinut.

Kuka suomentaisi tuon tiedotteen munkkilatinan? Julkistetussa tekstissä pääministeri ja presidentti ovat tyytyneet vähimpään mahdolliseen ja sekin sanotaan epäselvästi. Epäselvyyksiä toimivallan jaossa saattaa aiheutua ulkopoliittikan keskeisimmistä kysymyksistä. Onko kyse Suomen ulkopoliittikasta vai EU-politiikasta? Kaikkien etu on, että valtasuhteet tehdään selviksi.

Pääministerin johdolla valmistellaan myös EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat asiat. Presidentti taas osallistuu kaiken ulkopoliittikan johtamiseen yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Tulkitsemme oikein, että käytännössä presidentti läsnä ollessaan johtaa ulko- ja turvallisuuspoliittista valiokuntaa?

Uutta perustuslakia säädettäessä tiedettiin, että yhteistoiminta-sana on monimerkityksinen ja vaikea. Hallitus katsoi silloin, että ulkopoliittikkaan liittyvistä yhteistoiminnan muodoista ei ollut tarkoituksenmukaista säätää tarkemmin. Eduskunnan perustuslakivaliokunta yhtyi tähän käsitykseen mutta katsoi, että "hallituksen on tarkoituksenmukaista arvioida kokonaisvaltaisesti, miten perustuslain johdosta on syytä uudistaa nykyisiä säännöksiä ulkopoliittikan hoitamisen menettelytavoista". Eduskunta yhtyi tähän näkemukseen.

Rouva puhemies! Hallituksen on tehtävä kokonaisvaltainen arvio menettelytavoista ja tuotava se eduskuntaan. Pääministerin nyt antamaa ilmoitusta ei voida pitää tällaisena arviona. Yhteistoiminnan muodot ovat hämärän peitossa, samoin se, miten ratkaistaan tulkinnalliset erimielisyydet. Kummalla, tasavallan presidentillä vai pääministerillä, on ratkaisovalta, jos he ovat eri mieltä? Konsensus ulkopoliittikan linjasta ei riitä vastaukseksi. Jos presidentin kanta on kyllä ja pääministerin ei, yhteisymmärrystä on kovin vaikea löytää. Tällainen tilanne saattaa syntyä jo nyt, mutta voi tulla sellainenkin aika, jolloin presidentti ja pääministeri ovat eri puolueista ja edustavat erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä. Meidän lienee viisasta hyvissä ajoin varautua myös sellaiseen aikaan. Siksi toimielimiä on kannustettava yhteistoimintaan ja tehtävä johtaminen ja vastualueet selviksi.

⁴ **Ben Zyskowitz /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tämänkään asian käsittelyssä eivät puurot ja vellit saa mennä sekaisin. Tarkasteltavina ovat ainakin seuraavat erilliset kysymykset: suhtautuminen Jörg Haiderin vapauspuolueeseen, suhtautuminen asianomaisen puolueen nousuun Itävallan hallitukseen, suhtautuminen EU-maiden julistamiin diplomaattisiin boikottitoimiin, kysymys Suomen ratkaisusta tuossa tilanteessa, oikeudellinen arvio Suomen päätöksentekomenettelystä asiassa ja kysymys maamme ulkopoliittisesta päätöksentekomenettelystä uuden perustuslain mukaan.

Itävallan vapauspuolue on kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä vastenmielinen ilmiö. Emme osoita minkäänlaista ymmärtämystä puolueelle, jonka toiminta ja kannatus perustuu pitkälti vastuuttomaan populismiin ja jopa muukalaisvihan lietsontaan ja jonka johtaja vähättelee natsien sodanaikaisia hirmutekoja.

Itävalta on kuitenkin demokraattinen maa, jonka uusi hallitus muodostettiin kansanvaltaisessa prosessissa ilman minkäänlaista ulkoparlamentaarista kiristystä tai väkivallan uhkaa. Hallituksen ohjelmassa ei ole mitään sellaista, joka olisi ristiriidassa Euroopan unionia yhdistävien perusarvojen kuten demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen tai markkinatalouden kanssa.

Euroopan unioni on siis myös arvoyhteisö. Onkin täysin ymmärrettävää, että unioni suhtautuu erityisen ankarasti ja sensitiivisesti nimenomaan sen omassa piirissä ilmenevään yhteisen arvopohjan kyseenalaistamiseen.

Edellä olevan huomioon ottaenkin kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää EU-jäsenmaiden Itävaltaa kohtaan omaksumaa toimintalinjaa hätiköitynä, enenaikaisena ja kaiken kaikkiaan huonosti harkittuna. Eikö perustellumpaa olisi ollut vakavan huolen ilmaiseminen ja ilmoitus siitä, että Itävallan uuden hallituksen toimintaa tullaan seuraamaan erittäin tarkasti juuri ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien näkökulmasta? EU-maat olisivat toisin sanoen ilmaisseet asettavansa Itävallan uuden hallituksen toiminnan suurenuslasin alle.

Oman kysymyksensä muodostaa kuitenkin se, miten Suomen tuli toimia siinä tilanteessa, jossa Itävalta-toimenpiteistä oltiin EU-maiden kesken päättämässä. Kuten pääministerin ilmoituksesta ilmeni, jäsenmaiden yhteinen kannanotto oli Suomen osallistumisesta riippumatta joka ta-

pauksessa syntymässä. Oliko Suomella mahdollisuus jättäytyä vaikkapa yksin ulkopuolelle? Totta kai oli, ja jos isänmaan etu sitä vaatii, ei meidän tule kavahtaa sitäkään, että jäämme jossakin tilanteessa vaikka yksin EU-rintaman ulkopuolelle. Olisimme siis voineet ilmoittaa Portugalille kielteisen kantamme ja perustella sen täysin kestäväällä tavalla Itävallan hallitusprosessin ja uuden hallituksen ohjelman demokraattisella luonteella sekä jokaisen EU-maan — pienenkin — oikeudella muodostaa oma hallituksensa ilman muiden sekaantumista asiaan. Mutta olisiko tällainen ilmoitus, tällainen ratkaisu, ollut Suomen edun mukainen? Oliko tämä sellainen tilanne ja asia, jossa isänmaan etu vaati erottautumista ja irrottautumista muista EU-maista?

Kokoomuksen eduskuntaryhmän käsityksen mukaan jättäytyminen muiden EU-maiden yhteisen rintaman ulkopuolelle ei olisi ollut Suomen edun mukaista. Profiloitumisemme olisi todennäköisesti aikaansaanut vääriä käsityksiä ja epäilyksiä siitä, että Suomi suhtautuu fasismin uhkaan tai jopa natsien rikoksiin väheksyvämmiin tai huolettomammin kuin muut EU-maat. Erilinjaisutemme olisi varmuudella huomattu, mutta omat perustelumme sille olisi lähes samalla varmuudella jätetty huomaamatta.

Monilla jäsenmailla on tuskalliset omakohtaiset muistot natsien miehitysajasta. Näissä maissa pidettiin välttämättömänä reagoida voimakkaasti Itävallan hallitustilanteeseen. Suomen irrottautuminen yhteisestä poliittisesta ei olisi ainakaan lisännyt ymmärtämystä ja tukea meitä kohtaan jossakin sellaisessa unionin päätöksentekotilanteessa, jossa Suomen kannalta tärkeät intressit ovat kyseessä.

Suomen osallistumisessa EU-maiden yhteiseen Itävalta-kantaan oli oikeudellisesti arvioiden kyse Suomen suhteista ulkovaltoihin. Asiaa päättäminen kuului tasavallan presidentin toimivaltaan. Pääministerin ilmoituksessaan selostama tasavallan presidentin ja pääministerin yhteinen linjaus yhteistoiminnasta presidentin ja valtioneuvoston välillä ulkopoliittisessa päätöksenteossa vastaa näkemyksemme mukaan uuden perustuslain sekä kirjainta että henkeä eikä ratkaisu ole tarpeettoman tulkinnanvarainen. On kiistatonta, että Euroopan unionissa tehtävien unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevien päätösten käsittely kuuluu pääministerin johdolla valtioneuvostolle. Näin on, vaikka näitä asioita Suomen ulkopoliittikan yhtenäisyys-

den ja johdonmukaisuuden turvaamiseksi käsiteltäisiin myös silloin, kun hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta kokoontuu yhdessä presidentin kanssa.

Arvoisa puhemies! Tärkeintä on, että mahdollisimman hyvässä yhteisymmärryksessä toimitaan Suomen parhaaksi.

⁵ **Esko Helle /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Euroopan eri maissa saavat aika ajoin laajaakin tukea kansalliskiihkoon ja ulkomaalaispelkoon nojaavat poliittiset liikkeet ja vastuuttomat populistipoliitikot. Itävallan tapauksen tekee ongelmalliseksi se, että tällainen liike on hallitusvastuussa. On siksi ymmärrettävää, että EU-maissa huolestuttiin tilanteesta.

Itävaltaan kohdistunut EU:n jäsenmaiden hallitusten boikottipäätös sattui uuden ja vanhan perustuslain saumakohtaan niin, että tuolloin oli vanha vielä voimassa mutta uusi perustuslaki oli Suomeen tulossa. Uudelle perustuslaille on ominaista, että vaikka sitä säädettäessä pyrittiin ulkopolitiikassa etenemään parlamentarismien suuntaan, tuloksena oli vanhakantaisen presidenttikeskisyyden ja uudemman valtioneuvostovetoisuuden välinen kompromissi, minkä toimivuus saattaa tulevaisuudessa osoittautua ongelmalliseksi.

Kansainvälisten asioiden hoito Suomessa voidaan erotella toisaalta EU-asioihin ja toisaalta ulko- ja turvallisuuspolitiikan asioihin. Käytännössä ei eron tekeminen sen välille, tapahtuuko päätöksenteko EU:n puitteissa vai EU-valtioiden kahden- tai monenkeskisenä ulkopolitiikkana, ole yksinkertaista. Voidaan hyvin ajatella, että samat poliittiset johtajat keskustelevat samanaikaisesti kummastakin aihepiiristä, ja tällaiseen maailmaan sopii hyvin huonosti Suomen uuteen perustuslakiin jäänyt ajatus kaksipäisestä kansainvälisten asioiden hoidosta. Olemme ehkä ennen pitkää sen edessä, että tämä kaksipäisyys on purettava parlamentaarisen päätöksenteon hyväksi joko perustuslakia muuttamalla tai huomomassa tapauksessa vain käytäntöjä muuttamalla.

Presidenttikeskiselle tulkinnaalle Itävallan boikottikysymyksessä ei löydy perusteluja. Eduskunnan kanta, joka näkyy perustuslakivaliokunnan mietinnössä vuoden takaa, on yksittäinen. Mietintö määrittelee sen, miten perustuslakia on luettava ja tulkittava. Sen 93 §:n perusteluissa todetaan: "Ilmaisia 'Euroopan unio-

nissa tehtävistä päätöksistä' tulee tulkita niin, että se kattaa myös unionin toimivaltaan muodollisesti kuulumattomat, mutta asiallisesti rinnastettava asiat, jollaisista Schengenin sopimuksia voidaan pitää viimeaikaisena esimerkkinä."

Näin ollen uuden, nyt voimassa olevan perustuslain aikana päätöksenteko Itävalta-boikotista ja muista sen kaltaisista asioista kuuluu valtioneuvostolle. Vanhan perustuslain aikana, hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen aikana, tilanne ei ollut aivan näin selkeä, mutta, arvoisa puhemies, kun kuuntelin keskustan ja kokoomuksen puheenvuoroissa esiintyvää tulkintaa Itävalta-päätöksen tekemisestä, en voi kyllä henkilökohtaisesti siihen yhtyä. He unohtivat selvästi, että hallitusmuodossa oli olemassa myös 33 a §, joka selvästi lievensi 33 §:n yksioikoista tulkintaa.

Kansanvallan kannalta ongelma ei kuitenkaan ole tässä suunnassa. Kansanvallan ja parlamentarismien kannalta on paljon tärkeämpää, että kaikki valtioneuvostossa edustettuina olevat puolueet voivat vaikuttaa ulko- ja turvallisuuspoliittisten päätösten valmisteluun. Vaikka pääministerille uudessa perustuslaissa onkin suotu aikaisempaa selkeämmin johtoasema valtioneuvostossa, tämä seikka ei saa johtaa siihen, että aikaisemmin yksin päätöksiä tehnyt presidentti korvautuu päätöksiä yksin tekevällä pääministerillä. Yhteistoiminta-sanalla on myös tässä merkityksensä.

Arvoisa puhemies! On todella tärkeää, että valtioneuvosto ja siinä edustettuina olevat eri eduskuntaryhmien ministerit voivat vaikuttaa päätöksentekoon.

⁶ **Håkan Nordman /r:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Österrikekrisen sammanfaller med att presidentens utrikespolitiska ställning ändras och prövar därför genast den nya grundlagens tillämpning. Enligt den nya grundlagen skall Finlands utrikespolitik ledas av republikens president i samverkan med statsrådet. Detta är inte ett långt steg från senaste års praxis, eftersom samverkan de facto har ägt rum, trots att lagtexten inte förutsatte detta. I praktiken måste "i samverkan" betyda att statsrådet och presidenten hittar sådana former för sitt arbete att en gemensam ståndpunkt definieras. Ett forum för detta är utrikes- och säkerhetspolitiska ministerutskottet, där regeringen och presidenten tillsammans for-

mulerar en gemensam linje i utrikespolitiska frågor.

Svenska riksdagsgruppen ser inget behov av att skapa nya fora för samverkan. Ordförandeskapet i det utrikes- och säkerhetspolitiska ministerutskottet bör vara beroende av frågans art: under behandlingen av EU-frågor skall statsministern i regel fungera som ordförande, men under behandlingen av frågor av klassisk utrikespolitisk natur skall presidenten agera ordförande.

Ulkopolitiikka tarvitsee yhteistoiminnan takia sääntöjä, jotka eivät aseta hallitusta, presidenttiä tai eduskuntaa jo toteutuneen asian eteen, kuten kävi päätettäessä Itävallan suhteiden jäädyttämisestä.

Jäädyttäminen, jäädyttämisspätös, syntyi selitysten mukaan erityisten olosuhteiden vallitessa. Meidän on helppo ymmärtää, ettei pääministerillä ollut monta toimintavaihtoehtoa. Jos Suomi ainoana maana olisi jättäytynyt ulkopuolelle, se olisi tulkittu tueksi populistisi Jörg Haiderille.

Arvoisa puhemies! Yhtäkinen kiire ei ole suhteessa päätöksen seurauksiin tässä ajankohtaisessa tapauksessa. Kiire on asettanut ulkopoliittisen päätöksenteon järjestyksen kyseenalaiseksi monissa maissa. Erityisesti se on asettanut kyseenalaiseksi EU-maiden oikeuden sekaantua toistensa sisäisiin asioihin. Voidaan kysyä: Eikö päätös olisi voinut odottaa jonkun tunnin?

Det råder inget tvivel om att det österrikiska Frihetspartiets politik står i strid med EU:s grundläggande principer. Mot den här bakgrunden gjorde EU-länderna rätt i att framföra sina åsikter vid regeringsbildningen. Som ett resultat av det samfälliga beslutet att frysa kontakterna med Österrike har vi dock försatt oss i en situation där ingen tycks veta när man kan avblåsa konflikten och vilken den slutliga målsättningen är.

Arvoisa puhemies! Itävallan hallitus on reagoinut muiden EU-maiden boikottiin. Hallitus on antanut sitoumuksen, että se kunnioittaa demokratiaa ja ihmisoikeuksia sekä tekee yhteistyötä EU-elinten kanssa. Tähän ollaan valmiina jatkosaa.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä on sen takia sitä mieltä, että Itävallan boikotti voidaan lopettaa ja että maa sen sijaan laitetaan tarkkailuun. Jos käy niin, että maa ei noudata yhteisiä arvoja,

uusaa toimenpiteitä voidaan pohtia ja pitääkin pohtia, ja sillä kertaa päätös on tehtävä yhteisesti.

Värderade talman! Den österrikiska regeringen har reagerat på de övriga EU-ländernas bojkott. Regeringen har utfärdat en förbindelse om att den skall respektera demokrati och mänskliga rättigheter samt samarbeta i EU-organ i fortsättningen. Svenska riksdagsgruppen anser därför att bojkotten mot Österrike kan avblåsas och att landet i stället ställs under observation. Om det visar sig att landet inte följer de gemensamma värderingar som EU-länderna har, så bör man dryfta nya åtgärder och den gången skall beslutet fattas gemensamt.

⁷ **Ulla Anttila /vihr:** Arvoisa puhemies! Pääministeri teki päätöksen Suomen Itävalta-suhteiden jäädyttämisestä muiden EU-maiden kanssa tilanteessa, jossa ulkoministeri Halonen oli vetäytynyt tehtäviensä hoitamisesta presidentinvaalikampanjan vuoksi. Tehty päätös kuului kuitenkin vanhan perustuslain mukaan presidentin toimialaan. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle pääministeri kävi selostamassa päätöstä jälkikäteen.

Pääministerin ilmoitus selkeyttää epätietsuutta EU-maiden Itävalta-päätöksen synnystä. Vihreille päätös on muodostanut dilemman: Itse päätösprosessia pitää kritisoida presidentin sivuuttamisesta, mutta pidämme tärkeänä, että muut EU-maat reagoivat vapauspuolueen nousuun Itävallan hallitukseen. Vapauspuolueen valtaannousua ei saanut sivuuttaa olankohautuksella, koska sen virallinen johto oli muun muassa lietsonut ulkomaalaisvastaisuutta ja muita ennakkoluuloja samalla tavoin kuin natsit ennen toista maailmansotaa. Jatkossa Itävallan tapaus ei kuitenkaan pidä käyttää verukkeena EU:n poliittiseen tiivistymiseen.

Vapauspuolueen edustama äärioikeistolainen populismi herättää vakavia kysymyksiä demokratian rajoista. Natsit myös pääsivät valtaan alun pitäen vaalien kautta. Ihmisoikeuksien nimissä kansainvälisen yhteisön pitää toimia fasismin ja natsismin torjumiseksi ja osoittaa mielipiteensä myös silloin, jos natsismi tai fasismi on nousemassa valtaan käyttäen parlamentaarisen demokratian keinoja.

On esitetty myös kysymys, yllyttääkö muiden EU-maiden toimenpide itävaltalaisia ripustautumaan vapauspuolueeseen vai hillitseekö se va-

pauspuolueen vauhtia. Ainakin Itävallan uusi hallitus on pyrkinyt karistamaan kaikki natsismiin liittyvät kytkennät hallitusohjelmastaan. Se on myös julkaissut sitoumuksensa noudattaa ihmisoikeuksia kunnioittavaa politiikkaa ilmoituksina kansainvälisessä lehdistössä. Näyttää siltä, että Itävallan hallituksella ei ole varaa äärioikeistolaiseen populismiin, mikäli se ei halua joutua entistä kauemmaksi EU-kumppaneistaan. Mutta seuraamisen arvoista on, pyrkiikö vapauspuolue ylläpitämään kannatustaan kaksitahoisella taktiikalla ollen salonkikelpoinen hallituksessa, mutta salonkikelvoton sen ulkopuolella.

Monet suomalaiset ovat pitäneet ristiriitaisena sitä, että EU-maat toimivat jyrkästi yhden EU-maan hallituksen muodostamista kohtaan, mutta paljon vähemmän jyrkästi EU:n ulkopuolisiin uhkiin ihmisoikeuksille, kuten Tshetshenian sotaan.

Vihreiden mielestä vastaus tähän ristiriitaan ei saa olla välinpitämättömyys kummassakaan asiassa. Vihreät ovat korostaneet, että EU:n olisi pitänyt ja pitää neuvotella tarmokkaammin, jotta Venäjän sotatoimet Tshetsheniassa lakkaisivat ja alueella tapahtuneet ihmisoikeusloukkaukset saadaan tutkituiksi. Katsomme, että EU:n pitää nimenomaan tiukentaa ihmisoikeuspolitiikkaa ulkosuhteissaan.

EU-maille Venäjän ja Tshetshenian tapahtumat ovat ulkoinen uhka, kun taas äärioikeistolaisuus on sisäinen. EU-johtajien reagoitiherkkyys Itävallan tilanteesta liittyy pelkoon äärioikeistolaisuuden noususta poliittiselle kentälle muuallakin Euroopassa kuin Itävallassa. Kuitenkin sekä Tshetshenian tapahtumat että äärioikeistolaisuus ovat kumpikin uhkia Euroopan turvallisuudelle ja niihin pitää suhtautua suurella vakavuudella.

Arvoisa puhemies! Perustuslain muutos on tehnyt presidentistä ensisijaisesti ulkopoliittisen johtajan. Tältä osin uusi perustuslaki tuo muutoksen valtiosääntöön ja aiempaan ulkopoliittiseen johtamiskäytäntöön. Valtioneuvostolla on toimivalta EU-asioissa, minkä vuoksi tasavallan presidentin toimivalta niissä syrjäytyy. Pääministerin tehtäviin kuuluu johtaa valtioneuvoston toimintaa sekä huolehtia valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan johtaminen on selkeä osa pääministerin tehtäviä. Tästä ovat poikkeuksena presidentin ulkopoliittikkaa koskevat

toimintaohjeet, joiden käsittelyä johtaa presidentti.

Arvoisa puhemies! Näiltä osin vihreällä eduskuntaryhmällä ei ole huomauttamista tähän työntekoon.

8 Jouko Jääskeläinen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Euroopalla on synkkä historia muun muassa antisemitismien saralla. Sama koskee myös eräihin muihinkin vähemmistöryhmiin kohdistunutta vainoa. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä antaa merkittävän arvon sille, että eurooppalaisella tasolla on haluttu selvästi puuttua tällaisiin ilmiöihin jo ennen kuin ne ovat kasvaneet laajemmassa mittakaavassa sanoista teoiksi.

Kaikki suomalaiset puolueet ovat allekirjoittaneet Euroopan unionin piirissä syntyneen demokraattisten puolueiden peruskirjan rasismista vapaan yhteiskunnan puolesta. Itävaltaa koskevat toimenpiteet ovat kiistämättä osa tätä toimintalinjaa.

Tehtyjen ratkaisujen sivuvivahteista ja päätöksenteon tavoista voidaan kuitenkin perustellusti keskustella. Ensinnäkin voidaan kysyä, mitkä toimenpiteet olivat tarpeellisia ennen Itävallan uuden hallituksen ensimmäisiäkään omia toimenpiteitä ja mitkä ovat ne kriteerit, joilla ohjeistukset voidaan peruuttaa.

Toiseksi voidaan todeta, että Itävaltaa koskevat kannanotot tai ohjeistukset annettiin pääministerin toimesta. Aiempi ja tuolloin voimassa ollut perustuslaki lähti kuitenkin siitä periaatteesta, että tämän tyyppiset asiat kuuluvat lähtökohteisesti presidentin toimivaltaan. Nyt pääministeri myöntää, että tiedonkulutusta on huolehdittava jo luonnosteluvaiheessa. Ymmärrämme tämän pääministerin itsekritiikiksi myös taaksepäin. Pääministeri ei väitäkään, että tämä asia olisi pitänyt hoitaa EU-asiana, mihin olisikin kuulunut varsin monimuotoinen prosessi.

Eurooppalaisen demokratian historia on itse asiassa yllättävän ohut. Nykymuotoiset puolueet ja järjestelmät ovat osin muotoutuneet vasta melko vähän aikaa sitten. Varsin voimakas ja puoluepoliittisiakin piirteitä saanut suhtautuminen Itävallan tapahtumiin selittyy myös kantaa ottaneiden maiden sekä nykyisillä että lähihistoriasa olleilla ääri-ilmiöillä. Valitettavasti ihmisarvoon liittyvissä kysymyksissä politiikan suhdanteet ovat aikojen kuluessa vaikuttaneet tekoihin ja sanoihin myös Suomessa.

Arvoisa puhemies! Suomen ulkopoliittikan johtaminen saa selvästikin uusia sävyjä uuden perustuslain myötä. Ensinnäkin jako EU-asioihin ja muuhun ulkopoliittikkaan selvenee. Periaatteessa sekä valmistelu- että johtamisvastuu ja myös edustaminen näissä asioissa on ollut selvä jo vuodesta 94 alkaen. Käytäntö on kuitenkin jossakin määrin perustunut sopimiseen. Enää ei niin sanottua kahden lautasen ongelmaa voi tulla eteen, vaan valtioneuvosto kulloinkin päättää, kuka Suomea EU:n huippukokouksissa edustaa.

Kaikkien EU-asioiden valmistelu on selkeästi hallituksen vastuulla. Merkittävimmän tämä koskee yhteismarkkinoita ja muita niin sanotun ensimmäisen pilarin asioita. Käytännössä myös kolmospilarin on ollut liukumassa kohti ykköspilaria eli siirtymässä hallitusten välisestä yhteistyöstä kohti yhteisöllistä päätöksentekoa.

Laaja-alaista yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka tietenkin EU-asiana on valtioneuvoston johtamaa, ei alun perin pidetty Suomen tavoitteena. Käytännössä kuitenkin tähän kategoriaan kuuluvien asioiden määrä on jatkuvasti lisääntymässä. Itse asiassa muiden EU-jäsenmaiden kannoista kokonaan riippumatonta ulkopoliitiikkaa on yhä kapeammalla alalla.

Siksi keskustelu Hutvan eli hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan johtamisesta on tärkeä linjanveto. Hallituksen perjantainen tiedote ja myös pääministerin tämpäpäiväinen ilmoitus ovat tässä suhteessa jossakin määrin epäselviä.

Käytännössä julkilausuttu kanta voi merkitä mahdollisuutta kahdenlaiseen kehitykseen. Ensimmäinen vaihtoehto on se, että presidentti johtaa puhetta ja antaa toimintaohjeet aina, kun on kyse niin sanotusta perinteisestä ulkopoliitikasta. Tämä kanta merkitsisi käytännössä sitä, että Suomi ei omalta osaltaan vauhdita sitä kehitystä, jossa ulko- ja turvallisuuspolitiikka mielletään entistä enemmän EU-asiaksi.

Toinen vaihtoehto on se, että luotetaan entistä enemmän keskitetyn eurooppalaisen ulkopoliittisen arkkitehtuurin tarkoituksenmukaisuuteen. Silloin korostetaan pääministerin ja hallituksen merkitystä suhteessa presidenttiin.

Ongelmallista on, että hallituksen tiedotteessa korostetaan yhteistyön käsitettä eri versioissaan, mutta tarkka valtiosääntöoikeudellinen linja jää valitsematta. Mielestämme yhteistoiminta-sanana päätöksenteon muotoihin liittyvää sisältöä ei näissä valtiosäännöllisissä asioissa pidä sopia

vain henkilöiden kesken, vaan pohjana on syytä olla selkeä valtioneuvoston päätös.

Arvoisa rouva puhemies! Aika on jossakin määrin kulkenut henkilöjohtoisen ulkopoliittikan ohi, vaikka presidentti toki on myös instituutio eikä vain henkilö. Presidentti vaihtuu korkeintaan kerran kuudessa vuodessa, mutta pääministeri voi vaihtua päivässä, käytännössä yhdenkin merkittävän hallituspuolueen niin halutessa. Tämä on sitä parlamentaarista vastuukatetta, joka on tärkeä edellytys edustuksellisen demokratian toiminnalle.

Silti jatkossakin presidentillä tulee olla merkittävä rooli ulkopoliittikan hoidossa. Samalla myös eduskunnan rooli ulkopoliittikan saralla käytännössä vahvistuu.

9 Raimo Vistbacka /ps: Arvoisa puhemies! Tervehdin tyydytyksellä ja demokratiaa kunnioittavana toimena pääministerin päätöstä antaa ilmoitus ulkopoliittisen päätöksenteon käytännöstä. Toimenpide on myöhässä, mutta parempi nyt kun ei ollenkaan.

Kansanvallalle on välttämätöntä, että eduskunta saa selvityksen, miksi pääministeri toimi Itävallan EU-boikotin osalta tapahtuneella tavalla. Onhan jopa epäilty pääministerin rikkoneen perustuslain henkeä päättäessään yksin näinkin merkittävästä kansainvälisestä toimesta. Tyyli-töntä menettely on minun mielestäni joka tapauksessa ollut.

EU markkinoi itseään demokratian edistäjänä Euroopassa. Omani tulkintansa tästä toiminnasta ovat antaneet 14 jäsenmaan johtajat päättämällä katkaista kahdenkeskiset ministerisuhteet Itävallan laillisesti valittuun ja nimitettyyn hallitukseen. Perusteluksi EU:n johtajille riitti vapauspuolueen mukanaolo maan hallituksessa. Mielestäni tehty päätös loukkaa syvästi Itävallan ja sen kansan oikeutta itsenäisesti ja ilman ulkoista painostusta muodostaa vapaiden vaalien tuloksen mukainen enemmistöhallitus.

Suomi ei ole suinkaan ainoa EU-maa, jossa keskustellaan boikottipäätöksen mielekkyydestä ja oikeutuksesta. YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa todetaan: "Kansan tahto on hallitusvallan peruste. Tämän tahdon on ilmettävä oikeilla vaaleilla, joiden on tapahduttava määrääjain yleisin ja yhtäläisin äänestyksin ja salaisesti tai vastaavaa vaalivapauden turvaavaa menettelyä noudattaen." Tähän periaatteeseen nojaa myös Itävallan uusi hallitus, vai onko tie-

dossa, että vaalit olisivat olleet periaatteen vastaiset? On todella arveluttavaa lähteä kyseenalaistamaan demokraattisen maan vapautta itse oman hallituksensa kokoonpanon tekemisessä.

Itävalta on tiukasti noudattanut kaikkia solmimiaan kansainvälisiä sopimuksia, eikä missään ole voitu myöskään todistaa, että maa olisi josain toiminut niiden vastaisesti. On myös syytä kysyä, voiko ja saako EU:ssa ylipäätään olla toista mieltä asioista vai vallitseeko siellä enemmistön diktatuuri. Eivätkö äänestysmenettelyt ja äänenpainotukset ministerineuvostossa olekaan sitä varten, että erimielisyystilanteessa äänestetään, kuten kansallisella tasollakin on tapana tehdä? Olisiko puheena olevasta boikottitoimesta kieltäytyminen johtanut Suomen osalta siihen, että suomalaisiakaan ministereitä ei olisi enää EU:ssa tai sen jäsenmaissa kätelty?

Suomen päätöksestä EU-maiden boikottipäätökseen osallistumisesta vastasi käytännössä pääministeri Lipponen yksin. Tasavallan silloiseen presidenttiin Ahtisaareen ei oltu etukäteen yhteydessä eikä hallituksen tai eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kanssa myöskään keskusteltu päätöksestä etukäteen. Pääministerin toimien perustuslaillisuuden perään voi siis perustellusti kysyä. Pääministerin menettely ei ole myöskään omiaan lisäämään kansalaisten tukea Suomen Eurooppa-politiikalle. Päinvastoin se vahvistaa käsitystä EU:n ja sen toiminnan epädemokraattisuudesta.

Perussuomalaiset ovat koko Suomen EU-jäsenyyden ajan olleet huolissaan Suomen itsenäisyyden ja itsemääräämisoikeuden kaventumisesta ja pienten jäsenmaiden asemasta unionissa yleensä. Itävallan tapaus todistaa huolestuttavasti perustelluksi. Uskallan olettaa, ettei vapauspuolueen ohjelma poikkea merkittävästi monen muun eurooppalaisen oikeistopuolueen ohjelmasta. Tuskinpa kokoomuksen sikäläinen veljespuolue olisi muuten mennyt sen kanssa samaan hallitukseen. Minulla ei ole mitään erityisiä sympatioita Haideria tai hänen puoluettaan kohtaan, mutta kokemuksestani tiedän, että politiikassa käytetään totuutta joskus varsin säästellen. Näin on valtopoliittisista pelikuvioista johtuen voinut käydä tässäkin tapauksessa.

Arvoisa puhemies! Mikäli EU:ssa aiotaan enemmänkin lähteä nyt nähdyille sanelulinjalle kansallisvaltioita ja niiden kansalaisia, parlamentteja tai hallituksia kohtaan, on unionille odotettavissa suuria vaikeuksia. Kansalaiset eri

puolilla Eurooppaa tulevat silloin huomaamaan EU:ssa vallitsevan demokratiavajeen ja vaatimaan kansallisen päätöksenteko-oikeuden lisäämistä.

Suomen osalta toteaisin lopuksi, että uusi perustuslaki osoittautuu heti heikoksi, mikäli 60- ja 70-luvun Kekkos-diktatuurista siirrytään heti mahdollisen vallanhaluisen henkilön tullessa pääministeriksi ehdottomaan pääministerivaltaan. Se ei ollut lakia säädettäessä ainakaan tarkoituksena. Syntyneestä tilanteesta tulee käydä pikaisesti vakavaa keskustelua ja tarvittaessa katkaista tältä kansalaisdemokratiaa loukkaavalta kehitykseltä siivet heti alkuunsa.

¹⁰ **Risto Kuisma /rem:** Arvoisa puhemies! EU:n tai EU-maiden puuttuminen Itävallan hallituksen muodostamiseen oli sopimatonta puuttumista jäsenmaan sisäisiin asioihin eli tässä tapauksessa hallitusneuvotteluihin. EU:n kannalta se oli myös poliittisesti virheellistä, koska puuttuminenhan ei johtanut toivottuun tulokseen eli siihen, että hallitus olisi jäänyt muodostamatta. Päinvastoin EU:lla on nyt ongelma, miten se selvittää tilanteen menettämättä enemmän arvovaltaa ja EU-maiden kansalaisten luottamusta.

Täytyy muistaa, että kun EU itse hyväksyi Itävallan jäseneksi, sama vapauspuolue oli samassa mittakaavassa sen maan politiikassa. Silloin olisi tietysti ollut oikea aika tätä arvioida, tai kenties kysymys oli siitä, että EU-maiden parlamenteissa voi olla puolueita, mutta on a- ja b-puolueita ja vain a-puolueet kelpaavat hallitukseen. Ehkä tästäkin olisi pitänyt EU:n keskustella keskuudessaan ja panna ehto esimerkiksi Itävallalle tai yleinen ehto, että jos on liikaa oikealla tai liian populistinen, sellainen puolue saa olla parlamentissa mutta ei hallituksessa. Jokainen ymmärtää, että tällainen keskustelu on aika mieletöntä. Siinä mielessä EU on todella saattanut itsensä suuriin vaikeuksiin. Varmasti voisi olla paikallaan, että jollain olisi ollut vähän kylmää järkeä ja olisi otettu asiassa aikalisä. Miten olisi tapahtunut, jos esimerkiksi Suomi ei olisi näin hyväksynyt tilannetta, se jää nähtäväksi. Ilmeisesti monessa muussakin maassa oli epäilyjä, mutta jokainen maa varmasti ajatteli, niin kuin pääministeri kertoi, että on vaarana jäädä yksin. Näin asia meni läpi. Niin kuin monta kertaa elämässä tällaisessa kiiretilanteessa jokainen väistää ikävää vastuuta. Itse asiassa tällaisissa tilanteissa helposti tulee

päätöksiä, jotka jälkikäteen enemmistön mielestä ovat vähintään kyseenalaisia.

Sinänsähän tämä oli EU:n peruskirjan vastainen päätös. Sen takiahan tämä ei muodollisesti olekaan EU:n päätös, vaan jäsenvaltioiden päätös.

Mitä tulee Suomeen, ymmärrän hyvin tilanteen, missä pääministeri oli. Mutta hyvin selkeästi asia olisi kuulunut vanhan perustuslain mukaan tasavallan presidentille, ja pääministerin olisi pitänyt ohjata EU:sta tullut yhteydenotto presidentille eikä ryhtyä alustaviinkaan neuvotteluihin, jolloin tuli tämä käytännön ongelma. Toisaalta silloin, kun pääministeri antoi ohjeen valtioneuvostossa ministereille 4.2., ei ollut mikään kiiretilanne eikä tasavallan presidentti ollut silloin matkoilla. Minusta myös perustuslain mukaan ohjeen oikea antaja olisi ollut tasavallan presidentti. Ihmettelen, jos ohjetta noudatetaan. Nukkuuko oikeuskansleri, kun ei tähän puutu, jos tämä on, niin kuin olen ymmärtänyt, virallisen ohje eikä vain poliittinen kannanotto? Ilmeisesti se on virallinen ohje, koska suomalaiset ministerit sen mukaan käyttäytyvät tavatessaan itävaltalaisia ministereitä. Uuden perustuslain mukaan tilanne olisi ehkä ollut jossain määrin toisen näköinen.

Kaiken kaikkiaan Suomen päässä minusta riitti ihan selkeästi perustuslakia. On sitten eri asia, tarvitseeko siitä tehdä joitain johtopäätöksiä tai ryhtyä joihinkin toimiin. Kyllähän tilanne varmasti oli, sillä tavalla kuin pääministeri on tänään kertonut, hyvinkin sellainen, että tällaisen menettelyn ainakin minä voin ymmärtää käytännön näkökulmasta, vaikka muodollisesti se oli täysin väärä ja lähti täysin väärälle tolallekin siinä suhteessa, kuka päätöksiä Suomessa tekee.

Mitä tulee uuteen perustuslakiin, olin siinä hyvin pienessä joukossa kansanedustajia, jotka kahdessa eduskunnassa vastustivat uutta perustuslakia. Vastustuksen peruste oli nimenomaan ulkopoliittikan johtaminen. Minusta kaikki ne tiedot, joita lehdistön välityksellä olemme saaneet ja joita pääministeri tänään ilmoitti, päinvastoin voimistavat niitä suuria epäilyjä, mihin johtaa se, että on kaksipäinen johtojärjestelmä ulkopoliitikassa. Ainakaan nyt minulla ei ole mitään luottamusta siihen, että uusi perustuslaki parantaisi maamme ulko- ja turvallisuuspoliittista johtamista, vaan pelkään, että jos tulee todella hankalia aikoja, kriisiaikoja, tämä voi olla meille todella vahingollista.

11 Pääministeri Paavo Lipponen: Arvoisa puhemies! Kiitän asiallisista puheenvuoroista.

Ensinnäkin Itävallan kysymykseen. Kun asia oli epävirallisesti esillä yhteydenpidossa jäsenmaiden kanssa ja tietenkin puheenjohtajamaa Portugali oli ikään kuin koordinoijana, siinä vaiheessa oli lähtökohtana se, että asiaa mahdollisesti käsiteltäisiin neuvostossa. Eli siihen suhtauduttiin ja minäkin suhtauduin EU-asiana. Suomen hallituksen puolelta viestitimme selkeästi, että emme halua, että asiaa — siis Itävallan hallitustilannetta — muodollisesti käsitellään EU:n siinä elimessä, johon me suoranaisesti voimme vaikuttaa, eli neuvostossa, juuri siltä pohjalta, että se ei ikään kuin kuulu EU:n päätäntävaltaan. Tietenkin epävirallisesti voidaan keskustella, ja siihen olimme valmiit.

Mutta sitten sunnuntai-iltana asia tuli yllättäen eteen siltä pohjalta, niin kuin on selostettu, että 14 maata tekisivät yhteisen kannanoton. Siinä keskustelussa olin sitä mieltä, että kannanotto tehdään ja että on syytä lähettää tarpeeksi selkeä viesti, mutta on eri asia, miten teknisiin toimenpiteisiin mennään. Eli edustin lievempää kantaa. Nyt sitten suhteessa presidenttiin kävi niin kuin kävi. Haluan kuitenkin korostaa sitä, ja olen tästä oikeuskanslerin kanssa keskustellut, että presidentti jälkikäteen hyväksyi ja voi hyväksyä tällaisen pääministerin tai valtioneuvoston toimenpiteen. Tästä tässä oleellisesti on kysymys, ja juristit selvittävät loput, jos niin tarvitaan, koska asiastahan on myös kanteluita, enkä siltä pohjalta tämän enempää asiaa halua käsitellä.

Minusta keskustelussa Suomessa ja tässäkin talossa voisi hiukan kiinnittää huomiota siihen, että kyllä Euroopan unioni koetaan jäsenmaissa arvoyhteisöksi. Tämän tapaiset kysymykset otetaan todella hyvin vakavasti. Yksinkertaisesti sanottuna yhteisiin pöytiin olisi ollut tulossa sellainen puolue, joka edustaa aivan keskeisissä kysymyksissä EU:n perusarvoista poikkeavaa linjaa. Tästä on kysymys myös siinä keskustelussa, jota käydään nyt unionin piirissä jatkosta.

Jo siinä vaiheessa, kun katsoin tarpeelliseksi mennä tähän mukaan, lähdin siitä, että olisi ollut todella vahingollista, jos jäsenmaat olisivat kukin omalla tavallaan reagoineet. Olisimme silloin nähneet paljon jyrkempiä kannanottoja, ja voidaan kysyä, mihin sitten olisi vähitellen jouduttu, jos nimenomaan tällaiset jyrkemmät kannat olisivat ikään kuin vieneet unionia mukanaan. Joka tapauksessa unionin uskottavuus siitä

olisi kärsinyt, joten oli parempi, että tehtiin yhteinen kannanotto. Taas tässä vaiheessa on kysymys siitä, että tästä on yhdessä mentävä eteenpäin ja myös yhdessä pyrittävä pääsemään ulos siinä tahdissa kuin sovitaan. Tarkoitan nimenomaan niitä toimenpiteitä, joita nyt sovelletaan kahdenvälisesti Itävaltaan.

Suomen hallitus lähtee siitä, että tätä keskustelua pitää käydä, mitä edellytyksiä olisi toimenpiteitä purkaa, ja että tästä tietenkin pitää yhdessä sopia. Minun arvioni on se, että tämä tilanne saattaa kestää, ja silloin todellakin on kysymys siitä, että unionin monissa maissa halutaan kerta-kaikkisesti tehdä selväksi, millaista yhteisöä olemme jatkossa rakentamassa. Tämä on tällä kertaa kommenttini Itävallan kysymykseen.

Mitä tulee ulkopoliittiseen päätöksentekoon, niin olettaisin, että tässä talossa ennen kaikkea katsotaan asiaa eduskunnan ja sen luottamusta nauttivan valtioneuvoston kannalta. Eli minusta on suorastaan liikuttavaa, miten täällä on vähän toisenlaisiakin näkökulmia esitetty.

Omasta puolestani ja varsinkin tilanteessa, jossa on juuri valittu tasavallan presidentti, olen pyrkinyt huolehtimaan siitä, että tasavallan presidentin perustuslaillista asemaa kunnioitetaan. Toisaalta on huolehdittava siitä, että myös pidetään kiinni perustuslain edellyttämästä valtioneuvoston toimivallasta. Näin on sitten päädytty ratkaisuun. Minä korostan ed. Jäätteenmäelle, että ei tässä ole kysymys siitä, että tasavallan presidentti ja pääministeri noin vain sopivat tällaisesta asiasta. Kyllä taustalla on perusteelliset keskustelut ja oikeuskansleria on hyvin tiiviisti tässä konsultoitu. Tässä lähdetään siitä, että on kaksi eri instituutiota: tasavallan presidentti ja valtioneuvosto. Näiden välillä, näiden kesken, on Suomen ulkopoliittikkaa linjattava. Samoin tietenkin myös on kysymys yhteistyöstä Euroopan unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja laajemminkin Euroopan unionin politiikkaa koskevista asioista.

Tältä pohjalta lähdetään siitä, että meillä on valtioneuvoston valiokunta, jossa puhetta johtaa pääministeri. Tämä on aivan selkeästi myös oikeuskanslerin kanta, että valiokunnassa puhetta johtaa pääministeri. Kun valiokunta ja presidentti kokoontuvat — ja tähän on valmistelemaa, siis valiokunta ei tee muodollisia päätöksiä — niin siinä silloin, kun käsitellään Suomen ulkopoliittikkaa koskevia asioita, puhetta johtaa tasavallan presidentti. Tilanne ei sinänsä siis kovin

oleellisesti muutu nykyisestä. Mitä tulee Euroopan unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin asioihin, niin näistä myös keskustellaan, koska on tarpeen huolehtia ulkopoliittikan linjan yhtenäisyydestä ja johdonmukaisuudesta siitä huolimatta, että nämä asiat kuuluvat valtioneuvoston toimivaltaan. Eli tässä mielessä ne kuuluvat valiokunnalle ja tietysti pääministeri voi antaa siihen perustuen toimintaohjeen.

Tämän asian ydinhän on siinä, että kahden instituution on päästävä yhteisiin linjauksiin. Ei voi säätää mitenkään tämän täsmällisemmin siitä, millä tavalla tässä on meneteltävä. Näinhän on ollut tähänkin asti. Kunnioitetaan tasavallan presidentin asemaa Suomen ulkopoliittikan johtajana, ja sitten kun on kysymys yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, siinä myös huolehditaan siitä, että valtioneuvosto pitää yhteyttä tasavallan presidenttiin ja käy näitä keskusteluja.

Me olemme oikeuskanslerin kanssa keskustelleet siitä — ja myös oikeusministeri on osallistunut tähän keskusteluun — miten voidaan yksittäisissä asioissa raja vetää nimenomaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puolella. Voidaan kuvitella, että jos tätä lähdetään tarkemmin säätlemään, sellaista tarkkaa säädöstöä tai ohjesääntöä, jolla täsmällisesti aina tiedetään, mille puolelle asia kuuluu, ei voi tehdä. Tässä täytyy vain hakea joustavaa käytäntöä, ja ainakin valtioneuvoston puolelta meidän tahtomme on harjoittaa hyvää yhteistoimintaa tasavallan presidentin kanssa.

Puhemies: Tämän jälkeen myös ministereiden vastauspuheenvuorot ovat minuutin mittaisia niin kuin arvoisien edustajienkin.

¹² **Juha Korkeaoja /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pääministeri, korostitte puheenvuorossanne sitä, että Itävalta-tapauksen päätöksenteko haluttiin irrottaa varsinaisesta EU-rakenteesta tapahtuvasta päätöksenteosta ja toteuttaa EU-maiden ja Itävallan kahdenvälisenä toimintana. Tästä johtopäätöksestä loogisena seurauksena on se, että Suomen perustuslain näkökulmasta tultiin presidentin toimivallan piiriin kuuluvaan päätöksentekoon. Monet ryhmäpuhujat, muun muassa kokoomuksen ed. Zyskowitz ja monet muut, ja monet asiantuntijat ovat todenneet, että päätöksenteko kuului presidentille. Ha-

luaisin teiltä, herra pääministeri, tiedustella, miten te itse näette tämän tilanteen. Toimitteko perustuslain mukaisesti vai ette?

Toinen kysymys: Kun sanoitte, että asia lähti liikkeelle EU-prosessina, niin jos presidentin kanssa oli hankalaa olosuhteista johtuen käydä neuvotteluja, miten oli esimerkiksi ministeri Niinistön kanssa? Oliko hän mukana asian ratkaisussa?

Puhemies: Arvoisat edustajat! Nyt on parasta kerrata pelin säännöt. Tässä oli nimenomaan tarkoituksena käydä lyhyt debatti minuutin mittaisia puheenvuoroja ja sitten jatkaa teidän pyytämienne puheenvuoroja, jotka ovat kahden minuutin mittaisia ja joita minulla on pitkä lista. Arvelin, että tässä kumminkin olisi hyvä käydä muutama vastauspuheenvuoro, joka saadaan seisomaan nousten, mutta taitaa olla parasta, että mennään listaan suoraan, jos on suuri hämmennys vallitsemassa. Listalla on paljon nimiä. Arvoisalle pääministerillekään en heti kohta vastauspuheenvuoroakaan anna, koska hän otti tässä aikaa jonkin verran.

Mutta tosiaan taitaa olla parasta, että mennään suoraan listaan. Puheenvuorossa oli ed. Jäätteenmäki mainittu nimeltä, josta syystä mieluusti hänelle olisin antanut vastauspuheenvuoron. Minuutin vastauspuheenvuoro, ed. Jäätteenmäki!

¹³ **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olisin tiedustellut kuitenkin pääministeriltä, miten tulevaisuudessa tällaisissa Itävalta-tapauksissa aiotaan toimia. Tiedustelin myös, miksi silloin sunnuntai-iltana, kun päädyitte siihen, että tätä ei oteta EU-neuvostossa esille ja tämä oli silloin Suomen ulkopoliittikkaa, ette heti ottanut yhteyttä tasavallan presidenttiin, jolle tämä hallitusmuodon mukaan kuului. Silloin hän olisi ollut tavattavissa. Mitkä olivat ne syyt, että ette ottanut yhteyttä tai, vielä oikeammin, kääntänyt puhelua tasavallan presidentille, jonka yksinomaiseen toimivaltaan asian käsittely kuului?

Puhemies: Ed. Gustafsson oli ensimmäisenä silloin pyytämässä vastauspuheenvuoroa à la minuutti.

¹⁴ **Jukka Gustafsson /sd** (vastauspuheenvuoro): Kyllä minäkin menin, puhemies, sekaisin siinä, mutta haluan tässä sanoa sen, että minusta

kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Zyskowicz käytti erinomaisen puheenvuoron. Hän tuki pääministeri Lipposen toimintaa. Kullin suorassa lähetyksessä kokoomuksen puheenjohtajan Niinistön kommentin aikanaan, jossa hän otti selvästi etäisyyttä Lipposen kannanottoihin ja jätti Lipposen kantamaan yksin vastuuta Itävalta-kannanotostaan. Näin tapahtui radiohaastattelussa.

Myöskään kepu ei saa puhtaita jauhoja tämän asian käsittelystä, kun te haluatte sotkea tässä kysymyksen pääministerin ja presidentin työnjaosta. Minä väitän, että jos Aho olisi tällä hetkellä tasavallan presidentti, samantasoisesti olisi sovitettu yhteistyöstä ja työnjaosta kuin nyt on tehty presidentti Halosen ja pääministerin välillä.

Sanon lopuksi sen lainaten majuri ...

Puhemies (koputtaa): Ette sano, ed. Gustafsson, aika on mennyt!

Puhuja: ... Sadestietä, että pienellä maalla ei ole varaa riidellä näin keskeisistä ulkopoliittikan valta- ja vastuukysymyksistä. Ei ole!

Puhemies: Haluan nyt muistuttaa, että minuutti on minuutti ja kaksi minuuttia on kaksi minuuttia! (Ed. Gustafsson: Oli suunniteltu kahteen, arvoisa puhemies!) — Kyllä pitää pystyä kansanedustajan suunnitelmansa muuttamaan. — Annan ensimmäisen varsinaisen puheenvuoron ed. Kääriäiselle. Kaksi minuuttia!

¹⁵ **Seppo Kääriäinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Ulkopoliittikkaan ja perustuslakiin liittyvissä asioissa muotojen tarkalla noudattamisella on olennaista merkitystä sen takia, että sen varasa syntyy luottamus tai on syntymättä luottamus. Pääministerin perustelut ajan niukkuudesta perustuslain mukaiseen käsittelyjärjestykseen eivät kestä. Aikaa oli äsken kuullunkin selostuksen perusteella. Käteen jää silloin vain tämä: pääministeri teki Itävalta-päätöksen yksin, vaikka toisenkinlaiseen päätöksentekomalliin olisi ollut käytännössä täydet mahdollisuudet, jos vain tahtoa olisi ollut.

Useakin valtiosääntöoppinut, muun muassa professori Saraviita, on todennut julkisuudessa, että tässä päätöksenteossa, menettelytavassa, rikkottiin perustuslakia. Tällainen lausunto hämmentää maallikkoa kuten minua. Jos valtiosääntöoppineitten kannanotto otetaan todesta, niin

kuin pitää, mitä se oikein tarkoittaa? Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa on syytä olla erittäin tarkkana, koska nyt luodaan tulevaa käytäntöä. Järkkymättömänä tavoitteena on oltava se, että pelisäännöt ovat laajasti hyväksytyt ja tunnustetut.

Panin merkille, että pääministeri puhui toimintaohjeesta. Siinä on vähän sellaista ainakin jonkinlaisen uuden asennon ottamista. Uusi toimintaohje on toivottavasti merkki taikka lupaus siitä, että jos tällaista jatkossa syntyy, toimitaan mahdollisimman tarkoin perustuslain mukaisesti.

16 Paula Kokkonen /kok: Arvoisa puhemies! Suomen linja on perinteisesti ulkopolitiikassa ollut dialogin harjoittaminen, ei demonstraatioitten esittäminen. Ymmärrän kyllä pääministerin motiivit, ja hän äsken niitä vielä selvensi, joten asia tuli kyllä selväksi. Haluaisin kuitenkin kysyä, miten me suomalaiset olisimme suhtautuneet vastaavassa tilanteessa, jos tällainen offensiivi olisi kohdistunut Suomeen. Olisimme varmaan yhdistäneet voimamme talvisodan hengessä ja maa olisi ollut entistä yhtenäisempi. Pelkään, että näin käy myös Itävallassa. (Ed. Elo: Ei käy! — Ed. Laitinen: Käsittämätöntä!)

Kun vielä arvellaan, että nootti oli tilattu Itävallasta, on syytä kysellä politiikan moraalialia ja toimintatapoja. Ihmettelen myös, mistä johtui tämä hillitön kiire. Tätä ihmettelevät myös eräät diplomaattiset tahot.

Yhdyn ryhmämme lausuntoon myös siltä osin, että päätös oli hätäkiito, ennenaikainen ja huonosti harkittu. Mielestäni on nyt syytä miettiä, miten pääsemme tästä kunniallisesti eteenpäin. Mielestäni uuden tasavallan presidentin on syytä yhdessä pääministerin ja koko hallituksen kanssa miettiä, miten toimimme Itävallan suhteen. Mielestäni Itävallan boikotti on syytä purkaa, ja varmasti tarkkailu riittää.

17 Ismo Seivästö /skl: Arvoisa puhemies! On helppo olla samaa mieltä siitä, että kaikin keinoin tulee vastustaa rasismia ja ihmisoikeusloukkauksia ja harjoittaa sellaista politiikkaa, ettei tämäntapaisille ilmiöille Suomessa eikä muuallakaan Euroopassa synny kasvualustaa.

Haluaisin tiedustella tässä yhteydessä arvoisalta pääministeriltä: Mitä te tarkoittatte jyrkemmällä toimenpiteillä ja jyrkemmällä kannanotoilla, joihin te monesti viittaatte? Oliko niin, että

jotkut EU-maat halusivat julistaa Itävallan samanlaiseen boikottiin, missä Etelä-Afrikka oli apartheid-politiikan aikana kieltämällä esimerkiksi urheilijoiden osallistumisen tiettyihin kisoihin, vai mitkä olivat nämä jyrkemmät politiikan välineet, jotka te tavallaan omalla ratkaisullaanne estitte, etteivät muut EU-maat lähteneet tälle tielle?

18 Liisa Jaakonsaari /sd: Arvoisa puhemies! Kun asian syvyyden ottaa huomioon, tästä ei kannattaisi tehdä mitään perustuslaillista kiistaa. Presidentti Ahtisaarihan totesi eduskunnan edessä siteeraamalla Martin Luther Kingin tunnettua lausetta, että hän hyväksyy menettelytavan. Hän ilmoitti eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle, että juuri tällä tavalla hän haluaa ilmoittaa myös eduskunnalle, että hän hyväksyy hallituksen toiminnan.

Minusta olennaisempaa on pohtia, mistä tämänmoinen haiderisointuminen yhteiskunnissa johtuu, koska saman tyyppistä kehitystä on muuallakin kuin Itävallassa. Kyllä siihen yksi selitys on erilaiset pelot ja epävarmuus, joita muun muassa Euroopan unionin laajentuminen itään synnyttää. Sen takia on erittäin tärkeä asia, pääministeri, että eduskunta ja sitä kautta kansalaiset pysyvät mukana tässä muutoksen myllerryksessä, koska selvästi on näkyvissä juuri epävarmuudesta ja tietämättömyydestä johtuvaa äärioikeistolaistumista myös muissa Euroopan unionin maissa. Sen takia on erittäin tärkeää, pääministeri, pitää kiinni uuden perustuslain hengestä, jossa perustuslaissa vahvistetaan myös eduskunnan asemaa tässä prosessissa, niin että sekä pääministeri että ulkoasiainministeri ovat aina sekä suuren valiokunnan että ulkoasiainvaliokunnan käytettävissä ennen tärkeitä kokouksia, ennen suuria päätöksiä. Tässä suhteessa tässäkin prosessissa tunnetuista syistä oli korjaamiseen varaa. Minusta kansalaisnäkökulma kaikkeen siihen muutokseen, mitä nyt Euroopan unionissa tapahtuu, on äärettömän tärkeää, tärkeämpää kuin se, kuka johtaa puhetta hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa milloinkin.

19 Mauri Pekkarinen /kesk: Arvoisa puhemies! Suomen Itävalta-päätöksen tekeminen olisi kiistatta kuulunut tasavallan presidentin tehtäviin ja toimivaltaan. Se mielestäni on käynyt tässä salissa sangen selvästi ilmi. Nyt päätöksen teki

siis pääministeri, presidenttiä etukäteen kuulematta.

Olkoon asianomaisten viranomaisten tehtävä arvioida valtioneuvoston jäsenten tekemisten juridinen puoli, niin myös pääministerin tekemisen juridinen puoli tässä asiassa. Keskustalle riittää se, että eduskunnassa korkealla poliittisella foorumilla myönnetään, että menettely äsken sanotuilta osin oli virheellinen. Tällaiseksi myönnytykseksi luen pääministerin ilmoituksen asianomaisen kohdan, jossa hän tätä asiaa käsittelee. (Ed. Zyskowitz: Sittenhän voidaan mennä itse asiaan!) Tämän virheen tunnistaminen ja tunnustaminen on välttämätöntä, jotta vastaavat virheet voidaan jatkossa välttää.

Arvoisa puhemies! Minä uskon pääministerin hyvään tahtoon järjestää presidentin ja valtioneuvoston välinen yhteistoimintavelvoite ulkopoliitiikan asioiden hoidossa. Uskon tähän hyvään tahtoon. Joutuu kuitenkin kysymään aivan samalla tavalla kuin ulkoministeri Tuomioja Väli-Suomen median lehtien haastattelussa tänä päivänä: Onko se järjestely ja malli, mihin presidentin ja pääministerin välillä on päädytty, vielä riittävän selkeä? Joutuu tulemaan hyvin pitkälti samanlaisiin johtopäätöksiin kuin tämän haastattelun mukaan ulkoministeri Tuomioja. Voi olla, että haastattelussa on joitakin virheitä, mutta suora siteeraus tässä lehdessä kuitenkin on. Ehkä ulkoministeri itse tätä selostaa.

Kun tällaista tulkinnanvaraisuutta on, on suotavaa se, että jatkotoimena hallitus toteuttaa sen pyynnön, minkä täällä ed. Jätteenmäki puheenvuorossaan esitti.

²⁰ **Ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja:** Arvoisa puhemies! En puutu nyt menettelytapakysymyksiin. Minusta on selvää, että tulkinnanvaraisuuksia tulee aina olemaan. Elävässä elämässä on löydettävä oikein, parhaiten toimivat ja valtiosäännön vaatimukset täyttävät menettelytavat. On ollut hyvin tärkeätä, että me käytämme tätä tilaisuutta puhuaksemme myös asiasta, koska jos on teoriassa mahdollista, että tasavallan presidentillä ja valtioneuvostolla voi olla erilaisia kantoja, niin sellaista mahdollisuutta, että eduskunnalla ja valtioneuvostolla olisi erilainen kanta, ei parlamentarismissa voi olla. Sen vuoksi ed. Zyskowitzin tapa lähestyä kysymystä oli mielestäni hyvin arvokas.

Haluaisin koettaa tehdä keskustelusta sellaisen yhteenvedon, joka kertoo sen, että meillä on kuitenkin valtaosaltaan yhtenäinen näkemys siitä, miten Itävalta-kysymystä tulisi käsitellä. Kiinnitin huomiotani siihen, että kaikissa isojen ryhmien ryhmäpuheenvuoroissa yhteisesti todettiin, että Itävallan vapauspuolue on kielteinen ilmiö ja sen puheissaan edustamat rasismia, muukalaisvihaa ja natsimenneisyyttä ymmärtävät lausunnot ovat tuomittavia. Ei ole suotavaa, että tällainen ryhmittymä olisi keskeisessä hallitusvastuussa Euroopan unionissa. On ymmärrettävää, että me poliittisina toimijoina, kansanedustajina, puolueina, myös EU-maiden hallituksina, reagoimme tähän.

Sitten seuraava kysymys on, mikä on oikea ja tarkoituksenmukaisin tapa toimia tällaisia ilmiöitä vastaan ja estää niiden leviäminen. Meidän mahdollisuutemme muiden EU-maiden kanssa vaikuttaa tähän ovat tietystikin yhden jäsenmaan puitteissa rajalliset. Mutta tässäkin on selvästi kaksi asiaa, joista olemme yhtä mieltä. Ensinnäkin on se, että EU:n instituutioita, Euroopan unionia, ei tule tähän kysymykseen sotkea. Kysymys on ollut hallitusten reaktioista ja hallitusten arvioista. Tästä olemme yksimielisiä. Tätä nimenomaan Suomen kanta on edustanut. Toinen on se, että meillä ei ole ollut myöskään syytä erottautua tässä asiassa muista EU-maista. Jos olemme näistä asioista yksimielisiä, niin silloin on myös selvää, että tässä tilanteessa meidän on myös yhdessä muiden EU-maiden hallitusten kanssa arvioitava tilannetta ja sovittava jatkotoimenpiteistä. Toivon mukaan näistä pystytään sopimaan niin, että tällainen epänormaali tilanne ei jatkuisi pitkään eikä pääsisi vaikuttamaan Euroopan unionin työskentelykykyyn.

Me olemme asettaneet Itävallan eräänlaiselle tarkkailuluokalle, ja silloin on tietysti katsottava tarkkaan jokaista toimenpidettä hallitusjulistuksesta alkaen, Haiderin erosta alkaen jne., antaako se aihetta tilanteen uudelleenarvioimiseen. Me voimme vain tässä tilanteessa todeta, että meillä ei ole mahdollisuutta sanella. Vaikka ehkä olisimme halunneet vähän harkitumpaa reaktiota, niin yhtä lailla on selvää, että ne maat, jotka haluavat jyrkempiä reaktioita, eivät voi koko unionin puolesta sanella toimintalinjaa. Yhdessä on etsittävä tästä toimivat ratkaisut, jotka täyttävät sen päämäärän rasismien, muukalaisvihon, natsis-

min leviämisen estämisestä, josta olemme yksimielisiä.

Puhemies: Myönnän tässä vaiheessa myös ministeri Niinistölle puheenvuoron, ja ministerit voivat vastata nämä puheenvuoronsa aitiosta.

²¹ **Valtiovarainministeri Sauli Niinistö:** Arvoisa puhemies! En ole aivan vakuuttunut siitä, minkälaisia virallisia päätöksiä on tehty muissa 13 EU-maassa, mutta epäilen vahvasti, että ratkaisu Itävallan suhteen on monissa niistä epämuodollinen, julistuksenomainen, kuten itse asiassa se Suomessakin oli ainakin 4.2.

Ed. Korkea-osa kyseli muun muassa minun osuuttani asiaan. Tätä kysymystä oli tiin lähestymässä perjantaina 4.2. EU-ministerivaliokunnassa, jonka johdosta kävimme pääministerin kanssa keskustelun. Pidin sitä ongelmallisena, ja erityisesti jo pelkästään muodollisesti EU-ministerivaliokunta olisi ollut ongelmallinen paikka tehdä asiassa minkäänlaista ratkaisua. Luulen, että se on tänään osoitettu täällä ja puhuttu moneen kertaan.

Kun päädyttiin ohjeelliseen pääministerin kantaan, jota kohtuudella lupasin itsekin noudattaa, olemme ehkä mekin sitten epämuodollisella julistuksellisella tiellä tässä kysymyksessä. Se on myöskin tie, josta on aika helppo, jos tilanne niin arvioidaan, ehkä hivenen peruuttaakin, joten arvoisa ed. Gustafsson, kun kuuntelette radiota, tehkää se tarkoin, jos aiotte myöhemmin siteerata.

Halusin sitten yleisemmin kiinnittää huomiota siihen, että ed. Jäätteenmäki totesi... (Ed. Gustafsson: Tehän sanoitte itsekin, että kohtuudella noudattaa!) — Kuten äskenkin, kohtuudella. Pitää paikkansa. (Ed. Gustafsson: Sanouduitte irti asiallisesti ottaen!) — Minä en pidä sitä oikeana, että 14 valtionpäämiestä alkaa tehdä ratkaisuja, erityisesti kun siinä EU-kytkentä näytti olevan silloin lähempänä, jossa ennakolta tuomitaan jokin ryhmittymä. Minusta se on äärettömän suuri periaatekysymys, jota ei ihan noin vain voida syrjäyttää. Ajatellaanpa viimeisiä perusteluja. Minun on vaikea käsittää niitä perusteluja, että vapauspuolueen puheenjohtajan vetäytyminen puolueesta tulkittiin ikään kuin raskauttavaksi asianhaaraksi vapauspuoluetta ja Itävallan hallitusta vastaan. Ajateltiin, että hän vetäytyi sen takia, että hän tekisi jotain vielä pahempaa. (Ed. Elo: Haider on hallitusohjelman allekirjoittaja!)

— Varmasti myöskin hallituspuolueet hyväksyvät ne. Mutta tähän antaa erinomaisen mahdollisuuden sitten reagoida, jos irtaannutaan hyvästä hallitusohjelmasta, niin kuin Itävallan hallitusohjelma on.

²² **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Niinistön puheenvuoro kyllä hämmensi enemmän kuin toi selvyyttä asiaan, kun hän sanoi, että pääministerin 4. helmikuuta antamat ohjeet olisivat jonkinlaisia julistuksenomaisia. Voiko olla niin, että julistuksenomaisesti todetaan, että ministeritason kontaktit ja vierailuvaihto Itävallan kanssa jäädytetään, ministerit eivät ota vastaan Itävallan virallisia edustajia, Itävallan ehdokkaita ei tueta kansainvälisissä järjestöissä ja että Itävallan edustajia kansainvälisten järjestöjen luottamustehtävissä rajoitukset eivät koske? Edelleen täällä lukee, että toimintaohjeita sovelletaan vain kahdenvälisissä suhteissa. Sitä ei sovelleta EU:n toimintaan. Ovatko nämä pääministerin ohjeet julistuksenomaisia vai onko näitä ollut tarkoitus noudattaa?

²³ **Ben Zyskowitz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Saattaa olla, että kuuntelin huolimattomasti ed. Jäätteenmäen ryhmäpuheenvuoroa, mutta minua jäi hänen puheenvuorossaan kaiken juridiikan keskellä vaivamaan yksi kysymys, ja tämä kysymys on ehkä tämän keskustelun kannalta kuitenkin se kaikkein tärkein. Hyväksyykö keskusta Suomen yhtymisen EU-maiden yhteiseen Itävalta-kannanottoon vai katsooko keskusta, että Suomen olisi tullut jättäytyä vaikka yksin ulkopuolelle?

²⁴ **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Koska asia kuuluu nykyisen valtiosäännön mukaan tasavallan presidentille ja hänen tulee pääministerin kanssa yhteistoiminnassa, valtioneuvoston kanssa yhteistoiminnassa, tämä tehdä, niin pyydän, että mekin voimme tätä yhteistoimintaa harrastaa ja keskustella tästä asiasta.

²⁵ **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Puuttun tässä ministeri Niinistön äskeiseen puheenvuoroon. Ministeri Niinistö oikeastaan kehui Itävallan hallitusohjelmaa, ja hallitusohjelmassa ei sinänsä varsinaisesti varmaan moitittavaa ole. Mutta erikoinen tilannehan Itävallassa

syntyi viime viikolla, kun vapauspuolueen puheenjohtaja Jörg Haider erosi puolueen puheenjohtajan tehtävästä ja — minulla on tämä hallitusohjelma tässä — hän on toinen allekirjoittaja yhdessä liittokansleri Schüsselin kanssa. Minusta tuntuu kyllä vähän erikoiselta, että ministeri Niinistö ei selvästi irtisanoudu Itävallan linjasta. Kyllä tuntuu aika erikoiselta, että vaikka, niin kuin pääministeri Lipponen sanoi, EU on arvo yhteisö ja siellä erittäin tärkeitä arvoja ovat ihmisoikeudet, rasismien ja muukalaisvihan vastainen toiminta, niin kuitenkin hallituspuolueeksi tulee puolue, joka on nimenomaan saanut kannatuksensa muukalaisvihalla ja rasismia korostavalla toiminnallaan. Olisi ehkä siis paikallaan, että ministeri Niinistö vähän selventäisi omaa käsitystään tästä tilanteesta. Vai onko niin, että ministeri Niinistö näkee oikeaksi, että liittokansleriksi nousee Wolfgang Schüssel, olivatpa keinot mitkä tahansa — vaikka Jörg Haiderin tuella?

26 Valtiovarainministeri Sauli Niinistö: Arvoisa puhemies! Jos ensin ed. Elo kertoisi, mikä Itävallan hallitusohjelmassa on vinossa. Minulla on se käsitys, että Itävallan hallitusohjelma on laadittu varsin tarkoin EU:n statuuttien ja ihmisoikeusstatuuttien mukaiseksi, ehkä juuri sen vuoksi, että sitä kohtaan on tunnettu epäilyksiä. Minusta ei sieltä löydy ainuttakaan sellaista kohtaa, jota ei ihmisoikeuksien lähtökohdasta voisi hyväksyä, luulenpa että useimmat jopa kannattaisivat.

Minä olen todennut moneen kertaan, että minä en ollenkaan arvosta sitä poliittista sisältöä enkä myöskään toimintatapaa, jota Haider ja FPÖ edustavat. Mutta kyllä kai ed. Elollakin on tiedossa se, että myöskin Itävallan sosialidemokraatit kävivät aika pitkällisiä keskusteluja samaisen FPÖ-puolueen kanssa ainakin piilotuista vähemmistöhallitukselle ja kahden ammattiministerin asettamisesta. Minä en tiedä, onko se yhtään sen kummallisempaa toimintaa.

Tämä oli myös se tekijä, kun se varsin hyvin on tiedossani, joka entistä enemmän panee askarruttamaan, ei niinkään nyt Itävallan kohdalla, FPÖ:n kohdalla, vaan ylipäätänsä, voidaanko EU:n piirissä, ja kuinka helposti, sulkea demokraattisten vaalien lopputuloksia pois. Se on kyllä sittenkin minusta miettimisen arvoinen asia.

27 Juha Korkea-aho /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Äskeinen puheenvuoro ja myös ministeri Tuomiojan puheenvuoro anta-

vat aiheen kysyä: Pyrkikö Suomen hallitus yhdessä ehkä muiden EU-maiden hallitusten kanssa kaatamaan Itävallan hallituksen erilaisilla painostustoimilla?

28 Esko Helle /vas: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tästä asiasta, kansalliskiihkosta ja ulkomaalaisvihasta, totean vain, että näyttää olevan ehkä vaikea tässäkin keskustelussa muistaa sitä, että Ranska, Hollanti, Belgia esimerkiksi kokivat hyvin eri tavalla toisen maailmansodan ollessaan uhreja, kun Suomen suhde tähän tapahtumaan oli ehkä lähempänä liittolaisuutta.

Mutta sitten itse näistä muotoseikoista. Totesin ryhmäpuheenvuorossani, että mielestäni nykyisen perustuslain mukaan tämäläiset asiat, Itävalta-boikotti ja muut vastaavat, kuuluvat kiistämättä valtioneuvoston toimivaltaan, toisin kuin tässä keskustelussa on tullut esiin. Viitataan siihen lainaukseen, jonka tein lain perusteluista. Aiemman lainsäädännön mukaan minä en näe, että pääministerin toiminta tässä olisi ollut silloin voimassa olevien lakien vastaista ellei toisin näytetä, millä en suinkaan manaa näyttöä.

Sitten toteaisin vielä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta valiokunnasta, että kun on vaadittu, että presidentti toimisi sen puheenjohtajana, niin se on vastoin nykyistä perustuslakia. Nykyisessä perustuslaissa todetaan selkeästi, että tasavallan presidentti hoitaa hänelle tässä perustuslaissa tai muussa laissa erikseen säädetty tehtävät. Missään laissa ei ole säädetty, että presidentti toimisi tällaisen elimen puheenjohtajana. Päinvastoin asetuksessa on selkeästi todettu, että pääministeri toimii kaikkien valtioneuvoston valiokuntien puheenjohtajana. (Eduskunnasta: Niin oli vanhankin lain aikana!) — Kyllä, niin oli.

29 Oikeusministeri Johannes Koskinen: Arvoisa puhemies! Tässä pongahtelevat vuorotellen uuden perustuslain tulkinta ja Itävalta-kysymys. Omassa puheenvuorossani keskityn ensimmäiseen.

Useissa puheenvuoroissa sekä täällä että salin ulkopuolella on vaadittu, että perustuslaissa pitäisi olla tarkemmin määriteltynä, miten ulkopoliittikkaa johdetaan yhteistoiminnassa presidentin ja valtioneuvoston välillä. Perustuslakikomiteassa selvitettiin, kuinka tarkkaan ylipäätänsä ulkopoliittikan johtamisen sääntelyä eri maiden valtiosäännöissä on. Suomen malli on varmasti

tarkimmasta päästä Eurooppaa. Että se ylipäänsä on näin tarkoin EU-asioiden osalta säädetty, johdetaan myöhäisestä jäseneksi tulosta, ja siinä yhteydessä haluttiin varmistaa myös mahdollisimman parlamentaariset menettelytavat. Nyt perinteisen ulkopolitiikan osalta maininta, miten sitä johdetaan, on riittävän tarkka kyllä perustuslain tasolla esitetyksi. Se mahdollistaa käytännön muuttamisen vuosien ja vuosikymmenten mittaan aivan samoin, kuin vanha perustuslaki mahdollisti Relanderin tyyppisen presidentinvallan käyttämisen ja mahdollisesti Kekkonen tyyppisen ulkopolitiikan johtamisen.

Nyt vain vara, missä liikutaan, on huomattavasti kapeampi, mutta sen keskeisin sisältö on, että presidentin yksinvallan mahdollisuus poistuu ja presidentin pitää toimia yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa ulkopolitiikan johtamisessa ja että tämä kokonaisuus vastaa perustuslain tekstiä ja sen ajatusta miten toimitaan. Aika luonteva tapa on, että pääministeri ja presidentti keskustelevat, miten tämä käytäntö lähtee liikkeelle. Sitä voidaan muovata vuosien kuluessa, kunhan mahdollisesti parempia ratkaisumalleja löytyy.

Mitään yhtä ainoaa ja oikeaa tapaa hoitaa yhteistoiminta ei ole. Jos esimerkiksi käytäntö vuosien mittaan osoittaa, että on löytynyt hyvin kiinteä ja toimiva tapa, niin se on mahdollista kirjoittaa sitten esimerkiksi valtioneuvostolakiin ja haakea yksityiskohtaisempi sääntely. Mitään tarvetta tai pakottavaa syytä tarkempaan sääntelyyn valtiosäännössä ei ole.

30 Kirsi Piha /kok: Arvoisa puhemies! Itävalta-boikottia on vaikea puolustaa. Ei voida osoittaa EU:n perusarvojen vastaista toimintaa, kun uusi hallitus ei varsinaisesti edes ehtinyt toimia. Käytännössä taas boikotti on ollut lähinnä naurettavaa kokouksista ulosmarssia ja kättelemättömyyttä. Tämä ei mielestäni anna kovin vakuuttavaa kuvaa EU:n toiminnasta.

Suomen jääminen ainoana pois päätöksestä olisi ollut sekä väärä signaali, oli päätöksen tekijä kuka tahansa. Päätöksenteon muoto, kiireellisyys ja huono lähinnä puhelinvalmistelu herättävätkin kysymyksen pienten maiden asemasta ja yhteisen ulkopoliittisen päätöksenteon vakuuttavuudesta. Oleellista on kuitenkin päästä onnettomasta tilanteesta ulos siten, että EU edelleen edustaa demokratiaa ja hyviä periaatteita ihmisoikeuksista ja syrjimättömyydestä ja toisaalta

kunnioittaa jäsenvaltioidensa päätöksiä, kun ne eivät loukkaa yhteisesti sovittua. Kommentit eivät lupaa hyvää.

Italian ulkoministeri kommentoi, että Euroopassa odotetaan Haiderin eron jälkeen, että Itävalta nyt alkaisi toimia enemmän EU:n tavoitteiden mukaan. Pääministeri Lipponen lausui 1.3., että Haiderin ero ei lakkauttanut puoluetta. Viimeisimmissä puheissa boikotin uskotaan kestävänsä ainakin kesään. Sopiikin kysyä, mitä EU:n tavoitteita Itävalta on rikkonut todellisessa toiminnassaan tai voiko olla unionin asia jäsenmaan ei-toivotun puolueen lakkauttaminen. Miksei EU ole kiinnittänyt samaa huomiota muun muassa Ranskan Jean-Marie Le Penin puolueeseen ja boikotoinut Ranskaa, kunnes puolue on lakkautettu?

Suomen tulee toimia rakentavasti mutta johdonmukaisesti siten, että boikotista peräännyttäen tarkkailuun. Mikäli Itävallan hallitus jatkossa toimii hallitusohjelmansa vastaisesti eikä kunnioita EU:n periaatteita ja arvoja, on tilanne toinen. Ylireagointi hämärtää jatkossa vaarallisella tavalla rajalinjaa EU:n toiminnan osalta yksittäisen jäsenvaltion sisäpolitiikkaan ja demokraattiseen päätöksentekoon, ja pahimmassa tapauksessa yhden pahaisen populistin suosiota on onnistuttu kasvattamaan kömpelöllä boikotilla päinvastaisesta tavoitteesta huolimatta.

31 Tuija Brax /vihr: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron sen takia, että haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että tämän sinänsä monella tapaa onnettoman mutta mielenkiintoisen Itävalta-tapauksen jälkeen näyttää siltä, että EU-kehityksessä Itävalta-tapauksella myös tietoisesti ratsastetaan. Sekä hvk-asioissa että perusoikeusasiakirjaa valmistelevalle konventissa, jossa olen itse mukana eduskunnan edustajana, yhä useammin Itävaltaan vedotaan ikään kuin syynä tiivistää EU:ta ja edistää niin sanottua liittovaltiokehitystä.

Mielestäni esimerkiksi täällä parlamentissa nyt käyty keskustelu osoittaa, että ainakaan me suhteellisen uudet jäsenmaat emme tunne EU-jäsenmaiden sisäpolitiikkaa ja kansalaiskeskustelu läheskään niin hyvin, että pohjaa aidolle, nopealle liittovaltiokehitykselle olisi. Kuka ennen tätä hyvin nopeata tapahtumasarjaa tiesi oikeasti Itävallan puoluerakenteesta? — Ahaa, Ben Zyskowitz tiesi, onneksi olkoon! — Otetaanpa jokin toinen EU-jäsenmaa ja pyydetään kansan-

edustajia luettelemaan keskeiset puolueet vaikkapa niinkin keskellä Eurooppaa olevasta kuin Belgiasta. Rohkenen epäillä, että monet eivät testistä selviäisi.

Mielestäni yksi asia, mikä koko prosessista on opittava, on se, että ainakaan Skandinavian näkökulmasta liittovaltiokehityksen aika ei selvästikään ole. Me emme vielä tunne toisiamme ja toistemme ajattelutapoja riittävän hyvin, vaikka olemme kaikki samaa mieltä siitä, että tällaisia pahoja liittoutumia, varsinkin rasistisia ja fasistisia liittoutumia, on vastustettava.

³² **Antti Kalliomäki /sd:** Puhemies! Jotenkin tästä keskustelusta sellaisen virityksen kykenen kaivamaan esiin, että Itävalta-asiassa Suomen edustajat ovat kuitenkin toimineet kansallisen etumme puolesta hyvin ja niin kuin pitääkin. Keskusta ei oikein saa sitä vielä suustaan, mutta voisi toivoa, että keskusta tältä osinkin kantansa toisi julki. Ehkä on myöskin niin, että tämä lopulta osoittautuu koko kansainvälisen yhteisön ja Euroopan edun mukaiseksi.

Voit tietysti sanoa, että on hyvä joskus käydä väärin sammutettu -keskustelua, kritiikkiäkin, mutta siltäkin osin kiinnittäisin enemmän huomiota siihen, mihin mielestäni ed. Piha jo kiinnitti huomion, eli siihen vaiheeseen prosessia, jossa Suomi ei vielä ollut lainkaan mukana, ei edes Portugali puheenjohtajamaana ollut mukana. Aika isot voimat olivat liikkeellä sillä tavalla, että Portugalikin puheenjohtajamaana vaiheessa, jossa yritettiin neuvostokäsittelyä, tuli ikään kuin liikkuvaan junaan mukaan. Se on aika kohtuuton menettely ja näkymä pienten maiden kohdalta. Suomella on tästä juuri tässä tapauksessa aika ankea kokemus. Aikapulassa tehtiin merkittäviä päätöksiä. Mielestäni onneksi kuitenkin olimme mukana ja teimme sillä tavalla hyviä päätöksiä. Mutta syytä on todella jäsenmaiden kesken, 14 tai 15:nkin jäsenmaan kesken, mieltä jatkossa, miten näitä asioita käsitellään.

Puhemies: Täällä on vielä kahdeksan pyydettyä puheenvuoroa. Tulen myöntämään ne ja mahdollisia ministereiden puheenvuoroja sitten lopuksi. Vastauspuheenvuoron myönnän vain erittäin painavista syistä.

³³ **Petri Neittaanmäki /kesk:** Arvoisa puhemies! Kuten keskustelussa on useaan otteeseen todettu, tasavallan presidentin olisi tullut tehdä

Suomen osalta päätös Itävalta-kannanottoon yhtymisestä, koska perustuslain mukaan maamme kahdenvälisiä suhteita ulkovaltoihin johtaa nimenomaan tasavallan presidentti, Eurooppa-politiikkaa taas pääministeri.

Näin merkittävä päätös olisi tullut lisäksi tehdä siten, että valtioneuvoston keskeiset jäsenet ja hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta olisivat olleet siinä mukana. Myös eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kuuleminen olisi ollut paikallaan.

Vielä merkittävämpi oli Suomen päätös ryhtyä soveltamaan pakotetoimia Itävaltaa vastaan. Tässä yhteydessä korostui pakotteiden kahdenvälinen luonne Suomen ja Itävallan suhteissa. Myös ajalliset edellytykset asian laajempaan käsittelemiseen olivat tällöin olemassa.

On hyvä, että oikeuskansleri tutkii pääministerin toimien laillisuuden näiden päätösten osalta.

Arvoisa puhemies! Mielestäni Suomen ei olisi tullut lainkaan yhtyä boikottiuhkaukseen. Jos näin olisi tehty, olisi moni muukin EU:n jäsenmaa pidättäytynyt kannanotosta. Muuta on turha väittää.

Boikottiuhkauksen peruste oli alun perin huonosti valittu. Jo siinä vaiheessa olisi tullut nähdä, mihin uhkaus johtaa, jos siitä huolimatta vapauspuolue nousee Itävallan hallitukseen, kuten tahtuikin.

Parempi peruste uhkaukselle olisi ollut esimerkiksi se, että pakotteet pannaan toimeen, jos uusi Itävallan hallitus ei kunnioita EU:n yhteisesti hyväksymiä periaatteita.

Nyt uhkauksen esittäneet EU:n jäsenmaat ovat ajautuneet umpikujaan. Toivon kuitenkin, että järki voittaisi ja pakotteet, joiden ylläpitämiseen ei tällä hetkellä enää ole mitään perusteita, purettaisiin pikaisesti.

Osasyllisenä syntyneeseen tilanteeseen pääministeri Paavo Lipponen voisi ehdottaa tätä muille Euroopan johtajille — keskusteltuaan tietysti ensin asiasta uuden presidentin kanssa.

Jos näin ei pian tehdä, vaarana on EU:n laajentumisen lykkääntyminen ja EU:n koko toimintakyvyn halvaantuminen.

³⁴ **Susanna Huovinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Asian yhteydessä on täälläkin useaan otteeseen esitetty, ettei missään nimessä olisi saanut puuttua Itävallan demokraattisesti valitun hallituksen toimiin vaan että olisi pitänyt odot-

taa, miten hallitus todella alkaa toimia. Itse en ainakaan missään nimessä olisi hyväksynyt sitä, että olisimme jääneet tumput suorina odottamaan, miten vapauspuolue alkaa karmeita puheita toteuttaa. Eräs eurooppalainen menneen ajan poliitikko on viisaasti sanonut, ettei politiikassa koskaan lasketa aikomuksia vaan vain tuloksia. Uskon, että tämä valitettavasti koskee myös vapauspuoluetta. Hurjat puheet halutaan varmasti myös pukea teoiksi, vaikka itse hallitusohjelma sinänsä vaikuttaa täysin vaarattomalta. Hallitukset kaikkialla maailmassa paitsi toteuttavat hallitusohjelmaa linjaavat myös muuta yleistä toimintapolitiikkaa maansa sisällä. Miten me täällä voimme tietää, miten on käytännön laita, vaikka paperilla olisi kuinka hienosti pesty kädet muukalaisvihamielisyydestä?

Arvoisa puhemies! Toimintatapaa asian hoidossa voidaan tietysti kritisoida. Itse en pidä kuitenkaan millään tavalla mahdollisena, että Suomi jättäytyisi tämän kaltaisissa nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa kansainvälisen yhteisön ulkopuolelle. On hyvä, että eduskunta käy toimintatavoista keskustelua, mutta toimintatavat eivät koskaan saa mielestäni kävellä itse asioiden ja tässä tapauksessa suvaitsemattomuuden torjumisen ylitse. Enemmänkin pitäisi puhua, niin kuin ed. Jaakonsaari totesi, siitä mistä Haider-ilmiot johtuvat.

³⁵ **Jyrki Katainen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Kun puheenvuoroja kuuntelee, on helppo tehdä johtopäätös, että hyvinkin monessa suhteessa pragmatismi ja dogmatismi vetävät samaa köyttä vähän eri suuntiin. Tämä tulee esille valtiösäännöllisten menettelytapojen ja myös politiikan sisällön suhteen. Erilaisia asioita, joita muun muassa ed. Zyskowicz puheenvuorossaan listasi, on helppo sotkea keskenään, mutta siinä on aina se riski, että missään asiassa ei päästä analyttiseen keskusteluun. Mielestäni pääministeri harjoitti pragmaattista toimintatapaa ja dogmaattista poliittista linjaa.

Sen sijaan opposition kanta on edelleenkin auki. Mitä olisi tämän poliittisen sisällön suhteen pitänyt tehdä? Onko keskustan eduskuntaryhmä ed. Neittaanmäen linjoilla? Ed. Neittaanmäki irtisanoutui sen politiikan sisällöstä, mitä hallitus harjoitti. Onko keskustan eduskuntaryhmä päättänyt jo oman kantansa tässä kysymyksessä? Tässä mielessä ed. Zyskowicz esitti erittäin hyvän kysymyksen.

Aiheesta voidaan kritikoida EU-maiden hätköityä poliittista toimintaa ja toisaalta voidaan esittää vaatimuksia, että Itävallan politiikkaa tarkastellaan erityisen suurennuslasin läpi. Mutta yksikään henkilö, joka tuntee vähäkään ÖVP-puoluetta, Itävallan kansanpuoluetta, ei varmasti pysty epäilemään, ettei johtava hallituspuolue kykenisi harrastamaan EU:n arvojen mukaista politiikkaa.

³⁶ **Mikko Immonen /vas:** Arvoisa puhemies! Ryhmäpuheenvuorot pääsääntöisesti lohduttivat sikäli, että niissä tuomittiin fasismi ja fasismin valtaannousu.

Ed. Zyskowiczin ryhmäpuheenvuorossa ensinnäkin jaottelu on sinänsä hyvä ja se käy meille, mutta miten kansalaiset asian ottavat? Yleisesti ottaen he ottavat niin, että jos emme olisi näin nopeasti tuominneet, olisimme tietynlaisia Hitlerin hännännostajia tai kannattajia. Se on minusta huono viesti.

Itse asiassa asian syvällisyys eli fasismin ja fasismin nousu perustuu pääsääntöisesti ja itse asiassa kokonaan populismille ja juuri sille, mitä Haider edustaa. Sikäli kuin olen puheenvuoroja kuunnellut, on mainittu, että emme voi tuomita laillisesti valtaan nousseita hallituksia — näin myös 30-luvulla laillisesti noustiin valtaan ja populistisin keinoin ja myöhemmin laillisesti tapettiin miljoonia ihmisiä. Tämä on fasismin vaara.

On hyvä, että Suomessa asia on näin nopeasti ja rohkeasti nostettu esiin, koska emme tunne fasismin juuria ja sen vaaroja. Minusta on hyvä, että nyt asiasta keskustellaan, että päästään siinä syvemmälle, että meilläkin aletaan tästä vaarasta puhua. Lopuksi: Sen vaara oli suurtyöttömyyden aikana 93—95 pahimmillaan, mutta se saatiin ehkäistyä. Silloin fasismin oli tosi herkkä tilanne, mutta suomalainen demokratia sen onneksi esti. Tietysti se saattaa tulla uudestaan.

³⁷ **Markku Laukkanen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta keskustelussa ydin on kaiken aikaa ollut päätöksentekomenettely ja kritiikki päätöksentekomenettelyä kohtaan. Se oli myös taustalla, kun keskusta halusi pääministeriltä ilmoituksen.

Olemme myös kantaneet huolta vapauspuolueen linjasta ja äärioikeistolaisten rasististen näkemysten kasvusta Euroopassa. Sen takia on tavattoman tärkeää, että pyritään myös analysoimaan ja arvioimaan, miten tähän on tultu ja mitkä teki-

jät ovat vaikuttaneet Haiderin menestykseen myös äsken pidetyissä vaaleissa. On hyvä kuitenkin historiasta muistaa, että vapauspuolue on ollut sosialidemokraattien kanssa hallituksessa kolme vuotta vuosina 83—86 ja tuolloisen hallituksen varapääministerinä oli Friedrich Peter, nykyinen sosialidemokraatti, entinen SS-upseeri. Tällaista historiaa löytyy verrattain läheltä, ja tuotakin hallitusta arvioitiin nimenomaan sen tekojen kannalta.

Arvoisa puhemies! Haluaisin lopuksi osoittaa pääministerille pari keskeistä kysymystä.

Katsooko pääministeri, että Suomen painostustoimet, joilla sekä vapauspuolue että myös kansanpuolue on nyt eristetty EU-toiminnasta, vaimentavat äärioikeistolaisten mielipiteiden kannatusta Itävallassa?

Toiseksi: Miten määritellään vastaavat demokratianvastaiset populistiset ilmiöt? Tulisiko myös muut vastaavat puolueet kieltää tai eristää, esimerkiksi Italian tai Ranskan oikeistopuolueet, stalinistiset liikkeet, kommunistiset liikkeet jne?

Kun ed. Zyskowiczin puheenvuoroa on pidetty hyvänä, minustakin se oli hyvin analyttinen ja siinä eriteltiin, problematisoitiin hyvin tämä kysymys, mutta yhteen asiaan teillä jäi, ed. Zyskowicz, vastaamatta. Mikä on kokoomuksen eduskuntaryhmän kanta lopultakin pääministerin menettelyyn, jossa selvästi sivuutettiin tasavallan presidentti ja näin ollen oltiin tuolloisen perustuslain tulkinnan äärlaidoilla?

³⁸ **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Vastauksena ed. Laukkasen puheenvuoroon totean, että kun olimme eilen ed. Laakson kanssa Euroopan neuvoston johtoryhmän kokouksessa, jossa puhetta johti liberaalisen puolueen edustaja Russell Johnston, joka on siis Euroopan neuvoston puheenjohtaja tällä hetkellä, hän totesi, että Haiderin liike oli kuulunut kansainväliseen liberaaliseen ryhmittymään, mutta he olivat joutuneet Haiderin vetäessä populistisia, oikeistolaisia näkemyksiä esille erottamaan Haiderin puolueen, FPÖ:n, liberaalisesta liikkeestä, joten se, mihin ed. Laukkanen viittasi, on ollut ennen sitä, kun Haider ja hänen puolueensa on suljettu pois liberaalisesta liikkeestä. Kannattaa muistaa, ennen kuin tuo tällaisia todistusaineistoja esille eduskunnassa.

³⁹ **Pentti Tiisanen /vas**: Arvoisa rouva puhemies! Kuitenkin se viesti, joka tästä eduskunnas-

ta lähtee, on se, että mielestäni kaikki tukevat tätä suurta linjaa, sitä huolta, mitä nyt Euroopan unionin sisällä käytännössä on osoitettu "haiderismista". Mielestäni myöskään ed. Neittaanmäki ei varsinaisesti tätä ikään kuin pihvin sisintä ole kyseenalaistanut eikä kukaan mukaan.

Täällä vähän on vielä käytyjen vaalien henki liikkeellä. Silloin 4. päivänä helmikuutahan presidentinvaalit olivat parhaimmillaan. Tulosta odotettiin. Siinä oli oma latauksensa. Sisäpoliittinen tilanne on nyt toinen, koska sisäpolitiikkaamme mielestäni tämä keskustelu sivuaa.

Meillä on nyt uusi perustuslaki. Meillä on uusi presidentti, jonka suhtautuminen tähän kysymykseen on täysin kristallinselvä. Se on ollut esillä jo aikaisemmin moneen kertaan.

Se, minkä takia näitä asioita kuitenkin aina hiukan kyseenalaistetaan, sitä onko "haiderismissa" kuitenkaan oikeasta uhkasta kysymys, johtuu mielestäni aika tavalla siitä, mihin ed. Helle viittasi: Suomen historiallinen menneisyys on toisenlainen kuin Keski-Euroopan, ja me olemme olleet hiukan toisessa seurassa siinä kuin ovat olleet toisen maailmansodan miehitetyt maat. Uskon, että tämä keskustelu kuitenkin lopultakin on aika yksitulkosinen, siis johtopäätöksissään.

⁴⁰ **Jari Vilén /kok**: Arvoisa rouva puhemies! Pääministerin ilmoituksessa on mielestäni selkeästi tuotu esille se menettely, miten Itävallan painostustoimiin päädyttiin. Mielestäni pääministeri on tuonut myös selvästi esille sen, että vastaavan kaltaista muotoa, jolla päätökseen päädyttiin, ei enää toiste tule, jos vastaavan kaltainen asia eteen tulee.

Samoin mielestäni kaikissa puheenvuoroissa on tullut esille se, että maamme edun mukaista on olla mukana näissä painostustoimissa. Monistakin historiallisista syistä johtuen Suomen poisolo olisi ollut käytännössä täysin mahdotonta.

Ministeri Tuomioja toi esille tarkkailuluokkamallin. Haluaisin vain muistuttaa siitä, kun itsekin vähän opettajataustaa omaan, että tarkkailuluokka ei ole rangaistus, vaan se on tarkoitettu nuorille, jotka tarvitsevat erityisohjausta ja -opetusta. Minun mielestäni meidän suomalaistenkin kannattaisi muistaa tämä näissä painostustoimissa.

Kun puhutaan jatkosta, pääministeri toi esille käsityksensä, että on mahdollisuus pitkäaikaisiin painostuksiin. Onko myös mahdollista, että Suo-

mi käyttäisi EU-puheenjohtajakauden aikana saamaansa hyvää mainetta siihen, että pyrittäisiin aktiivisesti etsimään myös juuri niitä ohjavia ja kannustavia toimia eikä ainoastaan ulosulkemista tai painostamista?

41 Matti Kangas /vas: Arvoisa rouva puhemies! Itävallan vapauspuolueen johtajan Haiderin nousu maan hallitukseen herätti levottomuutta eri puolilla Eurooppaa, myös Pohjoismaissa. Natsilausunnoistaan tunnetun Haiderin edustaman vapauspuolueen hyväksyminen muodostamaan maan hallitusta konservatiivien voimien kanssa aiheutti voimakkaita vastareaktioita eurooppalaisissa maissa. Näkyvimmin ovat reagoineet Ranska ja Belgia, jotka ovat jäädyttäneet kahdenkeskiset suhteensa Itävallan kanssa.

Pääministeri Lipposen esittelemä Suomen linja Itävallan tilanteesta on selkeä sikäli, että Suomi on ilmaissut suhteittensa viilentämisen Itävallan suuntaan ja Suomi on yhtynyt Itävallan hallitusratkaisua vastustaviin voimiin. Luultavasti on niin, ettei Itävallaa kohtaan tunnettu epäluottamus voi vähentyä niin kauan kuin Haiderin vapauspuolue istuu Itävallan hallituksessa. Pääministeri Lipponen on todennut oikein korostaessaan, ettei Suomi voi irrottautua EU:n valtavrasta tässä asiassa.

Olen tulkinut Itävallan tilannetta niin, että Itävalta saa tavallaan itse ratkaista oman asemansa EU:ssa ja toimillaan se pystyy vaikuttamaan hyvin paljon muitten jäsenmaitten suhtautumiseen koko asiassa. Ongelma ei ole Itävalta vaan se, että demokraattisilla vaaleilla hallitukseen nousi sellainen puolue ja henkilö, joka ei kelpaa EU:lle ja muulle maailmalle.

Julkisuudessa on väärin luotu sellainen vaikutelma, että Haider olisi koko Itävallan kansansuosikki. Todellisuudessa hänen vastustuksensa ja pelko hänen edustamaansa puoluetta kohtaan ovat hyvin vahvat myös Itävallassa. Historian pelätään toistavan itseään.

42 Mauri Pekkarinen /kesk: Arvoisa puhemies! (Ed. Gustafsson: Nytkö se tulee, kepun kanta?) Ed. Tiusasen käsitteistöä mukaellen voin sanoa, että totta kai tässä asiassa on vähintäänkin kaksi pihviä: yhtäältä se menettelytapa, miten Suomi teki tässä asiassa oman päätöksensä, ja toisaalta itse asia, se että Itävallaa kohtaan ylipäänsä ryhdyttiin tämän tyyppisiin toimenpiteisiin. Meidän kirjelmämme, jonka me pääministe-

rille lähetimme, koski menettelytapoja. Siitä syystä myös monet puheenvuorot, mitä meidän puoleltamme on käytetty, ovat liittyneet siihen. Pääministeri on tunnustanut siihen liittyvän, sanoisiko nyt, menettelytapavirheen tai -heikkouden. Ne on täällä todettu.

Mitä itse asiaan tulee, jos syntymässä ollut päätös oli Suomen kannalta huono, niin kuin esimerkiksi ed. Zyskowitz on sanonut, eikö Suomen olisi tullut kaikin voimin yrittää muuttaa sen päätöksen sisältöä myös niin, että siinä muutosprosessissa olisi käytetty sitä arvovaltaa, mitä tasavallan presidentillä Martti Ahtisaarella oli olemassa? Edelleen, jos päätös sitten tehtiinkin, eikö sen perusteet olisi pitänyt määritellä tarkoin, jotta tiedetään ehdot, joilla päätös joku päivä voidaan purkaa ylipäänsä? Tällaista määrittelyä ei ole kaiketi ainakaan Suomen päätöksissä tai täällä kerrotuissa linjauksissa näkynyt. Näitä seikkoja me olemme täällä edellyttäneet.

43 Pääministeri Paavo Lipponen: Arvoisa puhemies! Mitä tulee pääministerin menettelyyn, niin ed. Korkeaaja kysyi, onko pääministeri rikkonut perustuslakia, ja ed. Kääriäinen jo vastasi, että on rikkonut. Siinä nämä käräjät sitten ovat tältä päivältä.

Minä kuitenkin odottaisin oikeuskanslerin lausuntoa. Viittasin jo siihen, että tasavallan presidentti on hyväksynyt menettelyn, ja olen tätä ilmoitusta varten tämän asian vielä kertaalleen häneltä tarkistanut sanamuotoa myöten.

Menettelytavoista ulkopoliitikassa on varmasti syytä keskustella. Tässäkään asiassa ei ollut niin, että kysymys oli yksinomaan tasavallan presidentin päätöksestä. Nämä olivat kuitenkin EU-asioita eli vähintäänkin yhdessä ratkaistavia kysymyksiä, ja siinäkin hengessä, kun tasavallan presidentti hyväksyy tämän menettelyn, voidaan kysyä lopputulos huomioon ottaen, missä määrin menettelytapa oli kyseenalainen. Nyt tässä uudessa tilanteessa ei ole niin, ed. Jätteenmäki, että kaikki ulkopoliitikka kuuluu tasavallan presidentin johdettavaksi, niin kuin sanoitte aikaisemmassa puheenvuorossanne.

Itävallan asia, minä pelkään, on nostanut meillä esiin sen, että emme ehkä ole kaikki aikoinaan miettineet emmekä tänäkään päivänä tiedä, millaiseen yhteisöön olemme liittyneet. Edustajat Piha ja Neittaanmäki, tämä on sellainen arvoyhteisö, jossa nämä asiat ovat tärkeitä. Menkää te opettamaan Ranskan presidentille Chiracille näi-

tä asioita! Tämä on ollut viime syksystä lähtien esillä, ja olen sitä mieltä, että meidän piti olla tällaisessa kannanotossa mukana. Kannanoton muoto on kysymys sinänsä, mutta meidän piti olla yhdessä ottamassa kantaa, jotta tämä asia ei olisi levinnyt unionissa. Se kanta piti ottaa ennen kuin Itävallassa on hallitus muodostettu.

Miksi tämä on tärkeätä tänä päivänä? Siksi, että unioni on laajentumassa. Me emme halua tällaisia liikkeitä yhteisiin pöytiin. Tämäkin keskustelu olisi hyvä meillä Suomessa käydä, että emme me ole täällä irrallaan. Ei meidän historiamme, ed. Laukkanen, Karjalan menetys ja kaikki, ole irrallaan siitä, mitä Euroopan sydämessä on tapahtunut. Siellä on politiikassa tänä päivänä pöydän ääressä ihmisiä, joiden perheissä on ollut ihmisiä, kommunisteja, kirkonmiehiä, kaikenlaisia porvareita ja muita, jotka ovat olleet keskitysleireillä. Pitäisi vähitellen nyt syventyä tähän asiaan, mistä Euroopan nykytilanteesta ja tulevassa kehityksessä on kysymys, jotta voimme ottaa kantaa näihin asioihin siinä hengessä kuin muut Euroopan sydänmaat tekevät. (Hälinää yleisöparvella — Puhemies koputtaa)

Puhemies: Keskustelu on päättynyt.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

2) Hallituksen esitys suostumuksen antamisesta valtion omistaman Leonia Oyj:n sulautumiseen Vakuutusyhtiö Sampo Oyj -nimiseen vakuutusyhtiöön sekä valtion osakeomistuosuuden alentamiseen muodostettavassa rahoituskonsernissa

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 9/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan,

jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava asia-
ta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Valtiovarainministeri Sauli Niinistö:** Arvoisa puhemies! Eduskunnalle on nyt saatu aikaan esitys suostumuksen antamisesta valtion omistaman Leonia Oyj:n sulautumiseen Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:hin. Asiahan on sinänsä jo hivenen vanhempaa perua, mutta johtuen monista tekijöistä suostumusta haetaan tässä vaiheessa, jolloin se on mahdollista.

Luulen, että moneen kertaan on keskusteltu siitä, millä tavoin rahoitusmarkkinoitten ja vakuutusmarkkinoitten kehitys sisämarkkinoilla ja muutoinkin globaalissa ympäristössä on suuntautunut niin, että myös valtion omistaman Leonia Oyj:n osalla jouduttiin havaitsemaan se, että jatkaminen niine eväineen olisi merkinnyt todennäköisesti enintään ennallaan olevaa tai supistuvaa pankkitoimintaa suurempien kilpailijoiden puristuksessa. Toisaalta erityispiirteensä juuri Leonian kohdalla oli, että jo pari kolme vuotta sitten ulkopuolisilta tahoilta alettiin esittää yksittäisiä ja yksipuolisia ostotarjouksia, joiden johdosta muun muassa monet kansanedustajat nostivat ääntään siitä, että joitain ratkaisuja on tultava, jottei Leonian arvo katoa käsistä.

Tällaiseen ratkaisuun pitkien keskustelujen jälkeen päädyttiin Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:n kanssa, jonka kanssa meillä on viime syksyltä, lokakuulta, tehty aiesopimus kahdenvälisestä fuusiosta ja tuossa vaiheessa vielä myös mahdollisuudesta laajentaa tätä kahdenvälistä fuusiota kolmannellakin osapuolella. Viimeksi mainittu seikka ei ole toteutunut, joten pysyttelemme alkuperäisessä aiesopimuksessa ja sen mukaisessa esityksessä eduskunnalle.

Tässä välillä on tapahtunut tietysti aiesopimuksen solmimisen jälkeen paljon muutakin. On tapahtunut muun muassa sellaista, että yhtiöiden omaisuusarvot ovat aika lailla muuntuneet. Tällä kertaa on käynyt niin, että tuo muuntuminen on tapahtunut valtion eduksi. Muodostettavan kokonaisuuden arvo on kasvanut lähes 8 miljardilla markalla, mikä johtuu keskeisesti siitä, että Vakuutusyhtiö Sammolla on ollut varsin otollinen osakesalkku. Toisaalta fuusion — jos eduskunta siihen nyt luvan myöntää — mukaiseksi jako-osuussuhteeksi luetaan tuo lokakuun jo kerran lukkoon lyöty tilanne. Tämä substanssin kasvu-

etu koituu siis 43 prosentin osalta kokonaisuudesta valtion hyödyksi, siis se kasvu, joka tällä välin on tapahtunut. (Ed. Pekkarinen: Mitä se markoissa merkitsee?) — Se on miljardeja markkoja nimenomaan substanssipuolella. Osakekurssipuolellahan ei vastaavaa kehitystä ole näkynyt, ja se kertoo tietysti jotain myös suomalaisista osakemarkkinoista, että siinä, missä joidenkin yhtiöiden osakkeiden ihmetellään nousevan kovin tiuhaa tahtia, joissakin yhtiöissä niiden hallitsema osakesalkku jopa saattaa ylittää, ei tässä tapauksessa, niiden hallitsijayhtiöiden koko substanssiarvon tai yhtiön arvon pörssissä mitattuna.

Edellä mainituissa tarkoituksissa valtioneuvosto pyytää nyt eduskunnalta lupaa siihen, että tämä fuusio kyetään toteuttamaan niin, että valtion osuudeksi tulee 43 prosenttia ja että valtion osuutta voidaan alentaa sillä tavoin, että valtion omistukseen jää vähintään 20 prosenttia. Luku 43 prosenttia johtuu suoraan substanssimittauksesta sen jälkeen, kun kumpikin osapuoli jakoi varallisuuttaan osakkeenomistajilleen. Sen jälkeen substanssisuhde lokakuussa johti tuohon lukuun. Toisaalta 20 prosentin raja on edellytys, joka on asetettu fuusion toteutumiseksi meidän neuvottelukumppanimme taholta.

Arvoisa puhemies! Toivon, että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksen.

2 Kari Rajamäki /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on kuitenkin mielestäni myös muistettava, minkälaisen lumivyöryn Leonia-järjestelyt saivat aikaan posti- ja palvelujen, työllisyyden ja alueellisten palvelujärjestelyjen osalta. Eduskunta edellytti hallitukselta toimia myös postipalvelujen turvaamiseksi vuoden 2001 talousarvion yhteydessä jopa Postin voittoa tarvittaessa käyttäen rahoituksen turvaamiseen. Kun valtiovarainministeriö on kovasti korostanut vuorovaikutusta eduskunnan painotusten toteutumiseksi kehityksissä ja kaiken maailman johtopäätöksissä, niin tässä yhteydessä haluaisin tietää, millä tavalla valtiovarainministeriö on tätä heijastusvaikutusta lähtenyt hoitamaan, jotta vältetään se katastrofaalinen vaikutus, joka postikonttoreiden romahtamisen ja työttömyyden seurauksena tähän maahan tulee.

3 Valtiovarainministeri Sauli Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä asiasta on käyty keskustelua liikenneministeriön

kanssa myös niin, että keskustelujen sisältö on varmasti tullut eduskunnankin tietoon. Valtiovarainministeriö on helpottanut joksikin ajaksi voiton tuloutusta valtion budjettiin. Toisaalta kyllä ne viime tiedot, jotka minulla on Postista, kertovat paremminkin siitä, että siellä olisi voitto ikään kuin terästyään päin, jos olen oikein ymmärtänyt Postin johtoa muun muassa julkisuudessa annetuista lausunnoista. Uskoisin, että ministeri Heinonen pääsee vielä tänään keskustelemaan näistä asioista tarkemmin kanssanne.

4 Jukka Gustafsson /sd: Arvoisa herra puhemies! Haluan heti alkuun sanoa ehkä kaikkein tärkeimmän asian, joka on yhteydessä nyt käsitelyssä olevaan asiaan. Anteeksiantamatonta mielestäni on ja oli suuri virhe, ettei Leonia—Sampo-neuvottelujen yhteydessä nimenomaan valtion taholta neuvoteltu, sovittu ja turvattu Postin ja Postipankin palvelujen saatavuutta. (Ed. Pekkarinen: Vaikka pääministeri lupasi täällä!) Se on tavattoman murheellinen asia. Minulla on mukana myös hyvä hallitusohjelmamme, jossa todetaan muun muassa näin: "Valtionrautateillä ja Postilla on jatkossakin merkittävä julkinen palveluvelvoite". Tämä on asia, joka ahdistaa kansanedustajia, ainakin minua. Nyt me eduskuntana olemme mielestäni monessa asiassa jälkijunassa.

Sammon ja Leonian yhdistyminen esitetyllä tavalla herättää monia kysymyksiä. Olen aina ollut sitä mieltä, että valtio tarvitsee oman pankin, jonka kautta se voi hoitaa raha-asioitaan ja jossa kansalaisten talletukset ovat myös varmassa tallessa. Nyt lakia Postipankista ollaan kumoamassa ja Postipankista ollaan tekemässä fiiniä ja ajankäytöstä finanssitarvataraloo yhdessä Sampo-yhtiön kanssa. En millään tätä ymmärrä, ja olen aiemmin puhujakorokkeella lainannut amerikkalaisia ja muunkin maalaisia professoreita, joilla ei ole sos.dem. jäsenkirjaa taskussaan. Heikään eivät ymmärrä, miksi kaikkialla ja joka paikassa pitää yksityistää ja hakea synergiaetuja luomalla jättiläisyrityksiä. Onko synergiaetuja todella aina mietitty loppuun asti?

Arvoisa puhemies! Pääoma ei tunnetusti tunne isänmaata. Kun osakeomistuksia myydään ulkomaille, on ja olisi tärkeää, että yksi pankki on valtion turvallisessa omistuksessa. Lisäksi nykyään, kun pankit vähentävät kilvan työntekijöitään tehostaakseen ja käytännössä vähentääkseen kassapalveluitaan, olisi palveluille varmasti

kysyntää. Tällä hetkelläkin Suomi tarvitsee tavallisten ihmisten pankkia, joka panostaa asiakaspalveluun. Ainakin yhden pankin minun mielestäni pitäisi olla rauhoitettua aluetta ulkopuolella yltiöpäisen yksipuolisen voitontavoittelun.

Jos nyt hallituksen esityksen mukaisesti yhdistäminen tapahtuu ja valtion omistusosuus laskee alle 50 prosentin, uusi yhtiö on pelkkien markkinatalousoppien pauloissa eikä uudenselälle palvelevalle pankki- ja toimintakulttuurille ole sijaa.

Mielestäni Sampo-Leoniankin tulisi toimia säästöpankkien parhaiten perinteitten tavoin. — Uskallan sanoa tämän ääneen, vaikka katselin myös sunnuntaina sivumennen sanoen muuten ansiokkaasti tehtyä televisiodokumenttia. — Säästöpankkien toiminta-ajatushan lähti ja lähtee tavallisen ihmisen peruspalvelutarpeista, ja näin ollen ihmisen hyvinvointi ja tyytyväisyys on aina etusijalla. Mielestäni pankkitoiminnassakin pitäisi ottaa kokonaisuudet huomioon. Tuloksen maksimointi voi johtaa ongelmiin, jotka löytyvät jossain vaiheessa edestäpäin.

Ainoa hyvä asia tässä yhdistymisessä on kotimaisen pääoman turvaaminen, mutta tuskin uuden yhtiön omistus pohja kauan kotimaisena pysyy, ajan henki kun on se, että suuruus on itseisarvo eikä muita arvoja olekaan. Arvuuttelen, että kohta Sampo-Leoniakin suuntaa ulkomaille tekemään yritysostoja ja kotimainen omistus marginalisoituu vähitellen.

Arvoisat kansanedustajat, työtoverit! Meistä riippuu, puhaltaako ajan henki myös eduskunnan täysistunnossa, valiokunnissa, meidän kauttamme yhteiskuntamme läpi. Mielestäni riittäisi, että tämä ajan henki puhaltaa vain valtiovarainministeriössä, jossa tällä hetkellä näissä asioissa on esillä vahva uusliberalistinen ajattelumalli.

Kun nyt porvareilla on kova kiire yksityistä loputkin valtionyhtiöt, niin saattaako joskus tulla tilanne, jossa tämä toiminta todetaan hieman haitkoidyksi uusia aikanaan hyvinkin muodikkaaksi perässä juoksemiseksi? Pidän pääosin nykyisen taseisen valtion omistajuuden säilyttämistä Suomessa tärkeänä. Erityisesti Sampo-Leonian kohdalla on tärkeää säilyttää valtion vahva omistajuus.

Palaan hallitusohjelmaan. Nyt kun valtion talous on selvinnyt pahimmasta, pitäisi tietyissä kansalaisten peruspalveluissa, joita valtion liikelaitoksista tuottavat muun muassa Leonia, Valtionrautatiet ja Posti, keskittyä palveluun, ei voi-

ton tavoitteluun. Joudun tässä yhteydessä lainaamaan toisen kerran monissa asioissa myös arvostamani valtiovarainministeri Niinistön puheita. Kun aikanaan puhuitte julkisuudessa Leonian yksityistämistä, puhuitte valtion omistuksen edunvalvonnasta. Minä haluaisin puhua pikemminkin siitä, mikä on parasta kansalaisille ja peruspalveluille. Näkökulmiemme ero johtuu siitä, herra valtiovarainministeri, että teille valtion omistuksen yksityistäminen on itseisarvo, minulle se pitää vähintäänkin perustella.

Tähänastiset perustelut eivät minulle riitä. Tämäkin asia vaatisi ja vaatii laajaa yhteiskunnallista kansalaiskeskustelua, ja toivon erittäin syvällistä käsittelyä täällä eduskunnassa ja asianomaisessa valiokunnassa. En ole mitenkään innostunut alentamaan valtion omistusosuutta esimerkiksi esitetyllä tavalla 20 prosenttiin.

Ed. M. Salo merkitään läsnä olevaksi.

5 Ismo Seivästä /skl: Arvoisa puhemies! Toimialajärjestelyt etenevät maassamme ja Pohjoismaissa tällä hetkellä hurjaa vauhtia, ja Leonia Oyj:n ja Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:n yhdistämiseen tähtäävä hallituksen päätös on eduskunnan sinettiä vaille valmis. Valitettavasti eilisen maanantain päätökset Suomen Postin taholta konkretisoivat ne huolenaiheet, joita tunnettiin yhdistymistä valmisteltaessa eli siinä vaiheessa, kun Leonian ja Suomen Postin pitkäaikainen yhteistyö päättyi.

Selvä suunnitelma postipalvelujen turvaamisesta koko maassa puuttuu edelleen. Se koskettaa siis niin asutuskeskusten lähiöitä kuin voimakkaan murroksen keskellä eläviä Itä- ja Pohjois-Suomen alueita. 250 oman konttorin korvaaminen asiamiesposteilla on suuri haaste. Ilmassa leijuu edelleen kysymys, miten kohtuuhintaiset ja laadukkaat postipalvelut turvataan koko maassa, ja oikeastaan tähän kysymykseen voidaan lisätä kysymys, miten kohtuuhintaiset ja laadukkaat pankkipalvelut turvataan koko maassa. Samalla noin 1 500 ihmisen työpanoksen joutuminen vaakalaudalle on omiaan lisäämään ihmettelystä, miksi omistajataho ei selvittänyt Leonia-ratkaisun yhteydessä kokonaistilannetta niin posti-

ja pankkipalveluiden kuin myös henkilökunnan kannalta.

On todella syytä kysyä, mikä on nyt tärkeintä, kansalaisten palvelu ja tasavertainen kohtelu riippumatta siitä, missä he asuvat, vai voiton maksimointi. Tätä ratkaisua valmisteltaessa annettiin ymmärtää hallituksen taholta, että yhteistyö nimenomaan Leonian ja Sammon välillä tulee omalta osaltaan turvaamaan myös parhaiten Postin työpaikat ja palvelujen säilymisen koko maassa. Onko näin? Pankkiala ja monin paikoin myös postiala on hyvin naisvaltainen ala. Huolestuttavaa onkin nyt, että hyvin monen naisen työpaikka näyttää olevan tämän ratkaisun sivujuonteen kautta vaarassa.

Miten tavallisen kansalaisen, erityisesti pienituloisen eläkeläisen, rahahuolto pystytään turvaamaan siten, että palvelut ovat kohtuullisen lähellä näitä ihmisiä, jotka eivät välttämättä ala käyttää Internetiä ja tietokonetta? Miten tavallista suomalaista, erityisesti pienituloista eläkeläistä, tullaan tulevaisuudessa Suomessa kohtelemaan ja hänen asiansa hoitamaan? Tämä kysymys on eräs niistä, joka sivuaa tätä esitystä ja ratkaisua, johon tulee valiokunnassa käydä käsiksi.

Samoin valiokunnassa on syytä kuunnella asiantuntijoita siitä, kun Leonian konttoriverkosto nyt harvenee huomattavasti, kun se Postista poistuu, onko Leonialla tarkoitus perustaa uusia konttoreita ja mahdollisesti ottaa niihin työhön Postista vapautuvaa ammattitaitoista työvoimaa.

6 Mauri Pekkarinen /kesk: Arvoisa puhemies! Postipankille tai sitä seuranneelle Leonialle oli tehtävä jotain. Yhdyn ministeri Niinistön näkemykseen siitä, mitä hän arvioi viime syksynä esille ja vastaan tulleista tilanteista. Niissä ratkaisuissa, joita valmisteltiin, joissa valtiovalta oli keskeisesti mukana, päädyttiin nyt tässä käsitellyssä olevaan Sampo—Leonia-ratkaisuun. Vaihtoehtoja toki oli muitakin. Tähän päädyttiin, olkoonkin, että osa näistä vaihtoehtoista jäi varmasti selvittämättä perusteellisesti, tästä todisteita on olemassa. Eräskin supisuomalainen pankkiryhmä olisi ehkä ollut kiinnostunut tavalla ja hinnalla, joka olisi voinut olla valtion kannalta ihan kelvollinen ja edullinen. Siihen kuitenkin ei valtion puolelta kunnollista valmiutta ollut. Edelleen menettelytapoihin liittyen voidaan kysyä: Oliko valtiovalta jossakin vaiheessa mukana jonkinlaisessa nurkanvaltauksessa omilla toimiltaan tähän ratkaisukokonaisuuteen liittyen?

Jos unohdetaan nämä kysymysmerkit, jotka voidaan kirjoittaa aika korkeinkin kirjaimin, voidaan sanoa, että Sampo—Leonia-ratkaisu, jos ei edellisistä ollut ratkaisuksi, oli käypäinen ja kelpo, kysymykseen tuleva ratkaisu Leonia-asian hoitamiseksi.

Kun ratkaisusta tiedotettiin marraskuussa 99, keskusta edellytti tuossa yhteydessä tässä salissa, että Leonia-ratkaisun vaikutukset Postin palveluiden ja Postin henkilöstön tulevaisuuteen turvataan jatkokeskusteluissa. Meidän mielestämme ei voinut olla oikein se, että jos valtiovalta lähtee, niin kuin tarvis oli, tavallaan saneeramaan Leoniaa ja onnistuu saneerauksessa niin, että kykenee siitä kirjaamaan kassansa ison kasan miljoonia markkoja puhdasta rahaa, niin toisaalta tämä ratkaisu vaikuttaisi Postin toimintaedellytyksiä radikaalilla ja ratkaisevalla tavalla heikentävästi. Tämä pelko oli jo marraskuussa olemassa. Kun se pelko tiedostettiin ja tällainen uhka tunnistettiin, tässä salissa monet meistä edellyttivät hallitukselta toimia, jotta pelko kävisi aiheettomaksi, jotta Postin palvelut kyettäisiin turvaamaan ja Postin henkilöstön työpaikat varmistamaan.

Tässä salissa käytiin 11.11. kyselytunnilla keskustelu, jossa pääministeri Lipponen vastasi kyselytunnilla esitettyyn kysymykseen tästä aihepiiristä seuraavalla tavalla: "Hallitus huolehtii siitä, että postipalvelut turvataan kaikkialla maassa, että 1 500 palvelupistettä säilyy. Ei kukaan voi sanoa, - - kuinka monta täsmälleen tulee omia pisteitä säilymään, mutta tavoitteena on, jos mahdollista, että kaikki. Henkilöstön asema voidaan turvata kolmen vuoden siirtymäkaudella." Näin sanoi pääministeri tuolloin 11.11.

Eilen julkisuuteen saatetut tiedot siitä, mitä Postissa tapahtuu, kertovat kuitenkin toista. Hallituksen Leonia—Sampo-ratkaisusta liikkeelle lähtenyt prosessi, jossa Leonia Postin tukijalkana häipyi pois, näyttää siltäkin olevan johtamassa siihen, mihin pelättiin: Postin toimintaedellytysten heikkenemiseen ja suuren määrän Postin henkilöstön työpaikkojen menetyksiin.

Tässä, arvoisa puhemies, on suuri kysymys, miten tämä on mahdollista. Onko todella niin, että niistä markoista, mitä tähän ratkaisuun liittyen valtio kuittaa omaan pussiinsa, ei liikenesi varoja tämän seikan hoitamiseen, mistä pääministeri 11.11. antoi tässä salissa äsken kertomani tällaisen vastauksen?

Arvoisa puhemies! Minun toivomukseni onkin, ja se on koko keskustan eduskuntaryhmän toivomus, että osaltaan tämän asian yhteydessä tässä talossa, mutta toisaalta myöskin niiden kahden muun asian yhteydessä, jotka liittyvät tähän kokonaisuuteen ja jotka ovat talossa meneillään — tällä tarkoitan postipankkilain kumoamista ja toisaalta tänne kohta tulevaa postitoimintalakia — että näiden kolmen asiakokonaisuuden yhteydessä eduskunta perusteellisesti määrittelee kantansa siihen, mitä se odottaa tulevalta Postilta ja missä määrin se on valmis käyttämään niitä rahoja, joita näistä saneeraustoimista valtiolle tulee, Postin palveluiden turvaamisen ja työpaikkojen varmistamiseen. Tällä ratkaisulla, mitä hallitus tässä nyt esittää, tämä kokonaisuus ei keskustan osalta ole loppuun käsitelty. Me emme voi hyväksyä sitä, että sanottu Sampo—Leonia-ratkaisu johtaa tämän tyyppiin seuraamuksiin, mistä eilen julkisuuteen saatetut viestit kertovat selvää, mutta ikävää viestiä.

7 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa puhemies! Todella viestit, jotka eilen ja tänään ovat olleet meidän kaikkien luettavissa ja tiedossa, ovat ikäviä. Aivan selvä yhteys Leonia Oyj:n asemaan luonnollisesti Suomen Posti Oy:n päätöksillä on. Suomen Posti Oy:n toimenpiteet ovat olleet todella kovia jo usean vuoden ajan. Eduskunta on niistä myös useamman vuoden ajan keskustellut. Liikennevaliokunta on ollut erityisen aktiivinen asiassa. Kuitenkin juna on mennyt koko ajan eteenpäin, ja siitä on pudonnut posteja koko ajan pois.

1 500 työntekijää on nyt aikomuksena vähentää, eikä paljon helpota se, että puhutaan vain niin sanotusta luonnollisesta poistumasta ja sen osuudesta. Asia ei koske vain Itä- ja Pohjois-Suomea. Kielteinen kehitys koskettaa koko Suomea. Monia kaupunkeja ja niiden alueita, suuria kaupunkinosa, lähiöitä, jää ilman postipalveluja. Se liittyy hyvin moniin asioihin, muun muassa demokratian toteutumiseen; viitataan tässä jälleen ennakkoonestyskysymykseen.

Näin ollen tahto, mikä eduskunnassa monta kertaa on tullut esiin, pitäisi saada toimimaan. Vetoan tässä valiokuntakäsittelyyn, myös liikennevaliokunnan suuntaan, asianomaisen ministerin kuulemiseen ja selonteon mahdollisuuteen siitä, miten postipalvelut aiotaan Suomessa toteuttaa.

8 Tapio Karjalainen /sd: Arvoisa puhemies! Hallitus hakee esityksessään suostumusta Leonia Oyj:n ja Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:n yhdistämiseen tähtääville toimialajärjestelyille. Samalla hallitus esittää, että eduskunta antaa suostumuksensa mahdolliseen valtion osakeomistuksen alentamiseen konsernia muodostettaessa siten, että suora tai välillinen omistusosuus jäisi vähintään 20 prosenttiin.

En aio tässä ryhtyä laajasti ruotimaan mennyttä ja mahdollisia muita ohitettuja vaihtoehtoja enkä siis hakemaan selitystä sille, miten tähän on tultu. En pysähdy myöskään pohtimaan tai uskomaan suomalaisuuteen syntyvässä finanssitavaratalossa. Olen samaa mieltä kuin ed. Gustafsson, että suomalaisuus on näköjään hyvin hupe-neva voimavara. Viime päivien uutiset kertovat sen yrityselämästä. Toisaalta valtiovarainministeri Niinistön analyysi tässä hetkessä ja tässä tilanteessa oli minusta sillä tavalla kattava, että siihen ei ole lisättävää.

On syytä kuitenkin välitilinpäätöksenä todeta, että tässä prosessissa ovat menneet entisessä kattavuudessaan sekä kaikkia palveleva Posti että kaikille tarjolla olleet pankkipalvelut. Mikä merkitys niiden tulevaisuuden kannalta on hallituksen suullisilla lupauksilla ja mahdollisilla lupauksilla lakeihin sisällytettävistä takuista, jää epäilyn tuntein nähtäväksi. Kysyä sopii, mitä välineitä yhteiskunnalla on tällaisten lupauksen ja takuiden täyttämiseksi nyt käsitellyssä olevan kehityshistorian jälkeen. Onko muuta kuin pahoittelevia julkilausumia? Niitähän me joudumme tekemään jälkikäteen. En näe muuten vastausta, mitä välineet voisivat olla.

Valtion omistajapolitiikassa omistusprosentti on muodostanut näkemyseroja. Omistusprosentti tässäkin esityksessä on yksi keskeinen asia. Mitä yhteiskunnan vaikutusvallan kannalta merkitsee enemmistöosakkuus? Millä prosentilla vaikutusvaltaa yleensä varmistetaan vai tarvitaanko vaikutusvaltaa tai onko se suorastaan vahingollista? Nämä kysymyksethän ovat tässäkin salissa sekä käytännöllisiä että ideologisia kysymyksiä.

Yhteiskunnan vaikutusvallan kannalta 100 prosentin omistusosuus on ongelmattomin senkin jälkeen, kun yritys on saanut yhteiskunnalta velvoitteen toimia liiketaloudellisin periaattein. Kysyä sen sijaan sopii, mikä sanelee yrityksen toimintalinjan silloin, kun mukaan tulevat yksi-

tyiset sijoittajat, jotka alkavat omistaa kymmeniä prosentteja osakekannasta. Oma väitteeni on, että lyhyen tähtäimen hyötyä tavoitteleva sijoittajapolitiikka sanelee tuolloin linjan ohi yhteiskunnallisen vastuun ja edun.

En siis näe sen jälkeen, kun yhteiskunnan sataprosenttisesta tai lähes sataprosenttisesta omistuksesta on luovuttu, valtion omistusprosentilla sitä ohjausmahdollisuutta, jota minäkin toivoisin ja johon vielä vanhasta muistista suuri yleisö tämän salin ulkopuolella uskoo. Testinä uskolle voisi kaupata esimerkiksi meitä pohjoisen ihmisiä kiinnostavia Sonera Oy:n ajankohtaisia suunnitelmia pohjoisten toimipisteidensä kohtalosta. Mikä merkitys on sillä ohjausvallalla, mikä meillä Sonerassa yhteiskunnan kautta on, tällaisissa asioissa? Tuloksia ei ole näkyvissä.

Arvoisa puhemies! Se historia, jota nyt olemme siunaamassa, osoittaa, kuinka vaikeaa tai suorastaan mahdotonta on sovittaa yhteen nopeaa voittoa tavoittelevaa liiketaloutta ja yhteistä hyötyä. Tämä on syytä muistaa, kun päätämme tulevaisuudessa niistä yritys- ja toimintamuodoista, joilla yhteiskunnan peruspalveluja tuotetaan. Tielaitoksen kohtalon osalta olemme todella ratkaisevan päätöksen edessä, toivottavasti jotakin nyt käsitellyssä olevasta oppineina.

En osaa vilpittömästi iloita ratkaisusta, johon Leonia Oyj:n osalta on päädytty. Pitkän peräännyttämisen vaatimus ei kuitenkaan ole realistista. Kaikkea tehtyä ei saa tekemättömäksi. Siksi hyväksyn hallituksen esityksen tässä tilanteessa ja tässä muodossa.

9 Mikko Kuoppa /vas: Herra puhemies! Hallituksen esityksellä haudataan vuosikymmeniä hyvin toiminut ja edelleenkin, jos haluttaisiin, toimiva Postipankin eli Leonia-pankin ja Postin yhteistyö, joka on turvannut postin ja pankin peruspalvelut lähes koko maassa aivan viime vuosiin asti. Postin palvelut ja Postin henkilöstö uhraataan nyt voitontavoittelulle. Kun katkaistaan Leonia-pankin ja Postin napanuora, sillä nostetaan Leonia-pankin pörssi-arvoa. Sitähän se merkitsee. Pörssi-arvon nosto tietenkin antaa valtiolle lisää rahaa, mutta mikä on sen hinta? Hinta on heikkenevät posti- ja pankkipalvelut ja yhä vähemmän palveluita syrjäseuduille.

Hallituksen esitys ei merkitse tietenkään suoranaisesti, mutta välillisesti se merkitsee sitä, että Posti on sulkemassa noin 250 postitoimipaikkaa Suomesta. Mielestäni jossain kaupan tai kioskin

nurkassa oleva asiamiesposti ei kata normaalia postia, johon suomalaiset ovat tottuneet ja josta he ovat tottuneet saamaan postipalvelunsa. Mielestäni arvokas kokemus, joka Suomessa on Postilla ja Postipankilla palveluiden tarjoajana, pitäisi hyödyntää eikä sitä pitäisi romuttaa, niin kuin nyt ollaan tekemässä.

Leonia-pankki on viime vuosina ollut kannattava pankki. Samoin Posti on tuottanut voittoa. Näenkin, että myös näin olisi voitu jatkaa. Toimintaa olisi tietenkin pitänyt kehittää, mutta näin olisi voitu jatkaa eteenpäin ja sitä kautta turvata elinmahdollisuudet syrjäseuduilla.

Ministerien taholta on vakuutettu, että Postin palvelut paranevat, ne turvataan. Kyllä palvelut varmasti sinänsä pysyvät hyvinä, mutta koskaan ei kerrota kuinka monen kymmenen kilometrin päästä palvelut tulee hakea, vai pitääkö ne hakea jopa 100 kilometrin päästä. Tämähän tässä on ongelma: palvelut menevät entistä kauemmaksi. Kaikilla ei vielä ole tietokonetta, kaikilla ei ole vielä mahdollisuutta käyttää Internet-yhteyttä monistakin eri syistä. Näin ollen ne palvelut eivät korvaa sitä, mitä nykyisin esimerkiksi vielä Postista saadaan.

Hallituksen esitys Leonian ja Sampo Oyj:n fuusiosta tulee välillisesti merkitsemään sitä, että postipalveluille tässä mielessä ja myös Postipankin palveluille rahaliikenteen muodossa pannaan Suomessa nyt lopullisesti piste. Tästä kehityksestä ei voida puhua silloin, kun puhutaan esimerkiksi tasa-arvoisesta alueellisesta kehityksestä maassa. Näinhän ei tule käymään. Tietenkin suurimpiin asutuskeskuksiin, suurimpiin kaupunkeihin jää postitoimipaikkoja, mutta tulee kymmeniä uusia kuntia, missä ei ole lainkaan kunnollista postitoimipaikkaa. Varmasti tulee myös kaupunginosia, suuria alueita, joista postipalvelut menevät kauemmaksi.

Näin ollen ensiarvoisen tärkeää olisi, että uusi postitoimilaki tulisi siinä muodossa eduskuntaan — ja eduskunnan pitäisi ottaa siihen sitova kanta — että turvataan kiinteä toimipaikkaverkko koko maahan, joka kattaisi koko maan riittävän tiheästi, että kaikki postipalvelut turvataan koko maassa. Jos emme ylläpidä kiinteitä postitoimipaikkaverkkoa tässä maassa, niin aikaa myöten postipalvelujen tarjoaminen ja postitoimipaikkaverkko tulee rapautumaan ja sitä kautta palvelut tulevat heikkenemään. On selvää, että kun palvelut häviävät kunnasta, sieltä häviää posti, häviää kauppoja, sen jälkeen sieltä muuttavat myös ne

ihmiset, jotka muutoin pystyisivät asumaan niissä kylissä ja kunnissa. He joutuvat muuttamaan muualle, koska julkiset palvelut lopetetaan.

Mielestäni on ollut varsin huonoa esimerkkiä se, että aina, kun saneerauksia tehdään, maksajina ovat olleet henkilöstö ja palvelujen saajat. Tässäkin tapauksessa puhutaan noin 1 500 ihmisen irtisanomisesta, työpaikan menettämisestä. Tielaitoksessa on sama 1 500 henkilöä, Puolustusvoimain rakennuslaitoksessa ovat uhkana suuret joukkoyritykset, jos suunnitelmat toteutetaan. Kaikkia näitä valtion laitoksia uhkaa alasajo, ja sitä kautta tietenkin periaatteessa koko valtion roolia yhteiskunnassa vähennetään. Kuitenkin mielestäni valtiolla on edelleenkin tärkeä tehtävä, jolla varmistetaan se, että peruspalvelut tässä maassa kaikille kansalaisille turvataan.

¹⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Valtion omistamien yritysten myyminen ja valtion omistusosuuden supistaminen yrityksissä jatkuu, mutta näyttää siltä, ettei vaikutuksia punnita loppuun asti eikä palvelujen jatkumisesta ennaltaan ole takuita.

Talouden kasvun oloissa ja valtion omistamien yritysten myymisen kyseessä ollen kansalaiset etenkin harvaanasutulla alueella Itä-, Keski- ja Pohjois-Suomessa ovat huolissaan Leoniaan sulautumisen ja postien lakkauttamisen vaikutuksista näitten tarjoamien palvelujen saatavuudelle. Monelle kansalaiselle toimivat pankki- ja postipalvelut ovat elintärkeä kysymys. Suomessa tehokkaita ja luotettavia postipalveluja on totuttu pitämään itsestäänselvyytenä. Posti on ollut samalla merkittävä työllistäjä. Meillä lähtökohdina on ollut laadukkaitten postipalvelujen tarjoaminen ja asiakkaitten tarpeitten huomioiminen mahdollisimman hyvin maan kaikissa osissa. Nyt nämä toimivat palvelut ja Postin merkitys työllistäjänä ovat jäämässä toisarvoisiksi.

Viimeisin uutinen Postin rakenteen kehittämisestä ei ole mikään ilouutinen. Leonian ja Postin yhteistyön päätyminen postikonttoreissa merkitsee työn loppumista 1 500:lta Postin toimihenkilöltä ja luultavasti myös postipalvelujen saatuuden heikentymistä. Julkisuudessa liikkuneet tiedot korostavat, että vaikka Postin omien konttoreitten määrä putoaa 550:stä noin 300:aan, asiamiespostien kautta palvelupisteitten määrä säilyy ennallaan.

Postin suhteen en tule hyväksymään henkilökuntaan kohdistuvia irtisanomisia, vaan koros-

tan, että olisi etsittävä ratkaisuja Postin nykyisten työntekijöitten aseman turvaamiseksi esimerkiksi palveluvalikoimaa laajentamalla. Olen aikaisemminkin puhunut postien ja apteekkien ynnä muiden tahojen yhteistyön puolesta. Nyt muistuttaisin, että luontevalla tavalla voitaisiin kehittää Postin roolia maksullisten osoitepalvelujen tarjoajana, sillä monissa tapauksissa Postin hallussa olevat osoitetiedot ovat paremmin ajan tasalla kuin Väestörekisterikeskuksen tiedot.

Postipalvelujen supistaminen ihmetyttää, koska monelta isolta asuinalueelta lähtee postikonttori, vaikka asiakkaita on useita tuhansia. Tällainen esimerkkialue on lähes 10 000 asukkaan Huhtasuon alue kotikaupungissani Jyväskylässä. Kuinka pitkältä tämän asuinalueen vanhusten ja sairaitten ihmisten pitää lähteä hakemaan postipalveluja? Eikö olisi järkevämpää parantaa Postin kannattavuutta tarjoamalla lisäpalveluja ja säilyttää Postin palvelut tällaisilla suurilla asuinalueilla?

Väistämättä tulee mieleen taas ajatus Postin kehittämisestä tavallisten kansalaisten pankkina tilanteessa, jossa kaikki muut pankit ovat kääntäneet selkensä piensäästäjille ja ilmoittaneet pankinjohtaja Voutilaisen suulla, että haluavat kannattavia yritysasiakkaita meidän tavallisten sijaan. Mielestäni Posti voisi koota pari miljoonaa tavallista säästäjää omiin hoteisiinsa ja näin profiloitua uuden ajan pankkina ja uudenlaisten palvelujen tarjoajana. Näin säästyttäisiin työntekijöitten irtisanomisilta. Postikeskustelussa tärkeimmät asiat ovat palvelutason säilyttäminen ennallaan ja peräti kehittäminen edelleen Postin toimihenkilöitten irtisanomisen välttämiseksi.

Keskustelu Soneran myynnistä kävi aikanaan vilkkaana. Nyt hallitus hakee valtuutusta koko Soneran myyntiin. Tätä pitäisi harkita vielä. Sekä Sonerassa että Postissa häiritsee se, että asiat valmistellaan vähin äänin ja liikenneministeriö vain ilmoittaa muutokset ilman, että työntekijäpuolelta ehditään ennakoita ja valmistella edessä olevia muutoksia.

Varsinkin kansalaisia varten pitäisi ilmoittaa, missä posti jatkaa, jos entinen konttori lopettaa toimintansa muun muassa asuinalueella. Tämä aiheuttaa monessa varsinkin vanhuksessa ja vammaisissa ja liikuntarajoitteisissa ihmisissä hämmennystä, kun sanotaan, että vuoden kahden sisällä kerrotaan, missä se jatkaa. Monelle ihmiselle nämä palvelut ovat suuria asioita.

Nyt pitäisi mielestäni selvittää varsinkin maaseudulla, miten hoidetaan kaupan, Postin, apteeikin sekä Kelan palvelut. Nämä alat eivät ole yksin pärjänneet, maaseudulla varsinkaan. Pitäisikö nämä yhdistää yhdeksi palvelupisteeksi ja näin säilyttää näitten alojen palvelut harvaanastuilla alueilla? Tässä voisivat muun muassa hallitus ja liikenneministeriö olla tiennäyttäjinä ja selvittämässä näitä asioita, että nämä palvelut pystyttäisiin säilyttämään koko maassa.

11 Valtiovarainministeri Sauli Niinistö: Herra puhemies! Kun joudun valitettavasti lähtemään vielä ulkomaanmatkalle, ajattelin, että tässä yhteydessä niiltä osin esittäisin jonkin kommentin, kun asia selvästi koskee minun toimialani.

Ensinnäkin minusta ed. Gustafsson oli aivan oikeassa, kun hän katsoi, että tämä fuusio eduskunnassa tulee, niin kuin hän sanoi, syvälliseen käsittelyyn. Haluan tässä vain ilmoittaa, että sitä toivon minäkin, että asia perinpohjin selvitetään. Toetan, että valtiovarainministeriö tietysti antaa siihen tarkoitukseen kaiken mahdollisen virkaavun.

Tässä on käyty hyvin laajasti keskustelua nyt Postista, Postipankista ja palveluista sekä henkilöstöstä. Uskoisin, että ministeri Heinonen on valmis täällä antamaan vastauksensa niihin. Haluaisin vain muistuttaa siitä, että asiathan käsiteltiin kyllä jo myös syksyllä aika moneenkin kertaan täällä, jolloinka nämä vaikutukset tulivat kyllä selville.

Leonian kannalta on muistettava, että yhteistoimintasopimus Postin kanssa koettiin nimenomaan Leoniasa melko ongelmalliseksi, tappiolliseksi, ja minusta kaikki se, mitä nyt jälkepäin on nähty, osoittaa, että näinhän se oli. Tällöin herää tietysti kysymys, voiko pankki, joka — olkoonkin kuinka valtion pankki — joutuu kilpailemaan kaikkien muitten pankkien kanssa, ylläpitää selvästi tappiollista postipalveluun liittyvää pankkitoimintaa pystyssä. Siinä ehkä olisi ajan mittaan käynyt niin, että oma pankkitoimintakin olisi saattanut kärsiä tästä. Olisi siinäkin tullut takkiin. On tullut kyllä voittoakin, se pitää tarkkaan paikkansa.

Ed. Karjalainen — hän ei taida olla enää talossa — aivan oikein epäili vähän sitä, luotetaanko nyt vähän liikaakin valtion vähemmistöomistukseen. Olen periaatteessa hänen kanssaan aivan samaa mieltä, että sen jälkeen, kun enemmistö on mennyt, ei valtio suurimpana osakkaana, niin

kuin nyt tähänkin fuusioitavaan yhtiöön valtio jäisi yksittäiseksi suurimmaksi osakkaaksi, sitenkään kykene pelkästään 20 prosentilla määräälemään, mitä fuusioyhtiössä tapahtuu.

Mitä tulee kotimaisuuskeskusteluun, siinä suhteessa tietysti muodostuva kokonaisuus ehkä kuitenkin jossain määrin on omintakeinen, stabiilimpi tässä suhteessa. Mukana on paitsi valtio myös kotimaisia vakuutusyhtiöitä ja pakollisen vakuutuksen yhtiöitä, minkä on katsottu jossain määrin luovan lisää stabiiliteettia omistukseen, niin kuin nähty ja koettu, tietysti onkin, ilman että tällä tarkoitettaisiin kuitenkaan sanoa mistään pysyvistä rajoitteista.

Haluan kiistää sen näkemyksen, että tarkoituksena ja yksinomaisena tavoitteena olisi se, että päästään yksityistämään. Tästä ei suinkaan ole kysymys. Mutta kysymys on kyllä siitä, että kun Leonialla on, tai oli, sanokaamme esimerkiksi viime kevään aikana selvästi taloudellista arvoa, silloin joudutaan myös katselemaan veronmaksajien kannalta tilannetta, miten tuo arvo turvataan ja miten käytetään hyväksi mahdollisuudet sen kasvattamiseen. En ollenkaan väitä, että tästä olisi tulossa mikään sellainen kultakivos kuin Soneran tapaus on ollut, mutta en minä ihan onnettoman lopputuloksena osaa sitäkään pitää esimerkiksi Soneran kohdalla, jos itse asiassa selviämme 90-luvun rajusta velanotosta, joka muutoin olisi ollut revittävä veronmaksajien selkänahasta ennemmin tai myöhemmin. Jos me tämän päivän lottovoiton, niin kuin Soneraa ehkä voisi kutsua, ja sen yksityistämisen kautta selvittäisimme aikamoisen osan ajan mittaan valtion velkataakasta, ei se vallan huonoa toimintaa ole kenenkään olevan tai tulevan suomalaisen kannalta.

12 Ola Rosendahl /r: Arvoisa herra puhemies, värderade herr talman! Postsparbanken, numera Leonia Bank Abp, grundades för att tillhandahålla bank- och spartjänster genom postkontoren. När postgirosystemet togs i bruk 1939 utvidgades Postsparbanken till en betalningsrörelse och efter krigens infördes också kreditgivning till den privata sektorn. År 1997 sammanslogs Postbanken Ab och Finlands Exportkredit Ab till det statsägda holdingbolaget Leonia Abp. Avsikten var bland annat att förbättra kostnadseffektiviteten och trygga en fungerande bankservice i de förhållanden som råder inom den monetära unionen Emu.

Leonia Bank har haft en statsgaranti om bankens eget kapital inte skulle ha räckt till för bankens förbindelser. Den här garantin torde aldrig ha behövt utnyttjas och kommer nu att upphävas. Banken betalar till Posten Finland ersättning för bankens verksamhet via postkontor enligt ett avtal om saken. Leonia Bank har enligt lagen om Postbanken och lagen om statsbudgeten skött statens inhemska och utländska betalningsförbindelser. Också denna lag kommer att upphävas i samband med ifrågavarande lag som nu behandlas.

Avtalet om Posten gäller till utgången av år 2000 och omfattar ännu flera hundra postkontor. Lagen om Postbanken, som förpliktar Leonia Bank att bedriva verksamhet också i Postens kontor, kommer att upphävas vid utgången av innevarande år och banktjänsterna vid Postens kontor upphör förmodligen samtidigt.

Den 13 oktober 1999 beslöt regeringens finanspolitiska utskott att Leonia Abp deltar i bildandet av en ny finanskoncern genom en fusion med försäkringsbolaget Sampo, där statens ägarandel skulle bli 43 procent, en ägarandel som enligt dagens fullmakt i ett senare skede skulle kunna minska till 20 procent. Lösningen betecknas som ett strategiskt motiverat arrangemang genom att man bildar ett sådant bolag med stark tillväxtgrund som finansierings- och försäkringssektorn behöver. Härigenom får staten i utbyte för Leonia Abp börsnoterade aktier som vid tillfälle kan avyttras.

Herra puhemies! Sampo—Leonia-fusio ja myös eilen julkaistu päätös Meritanordbankenin ja Unidanmarkin yhteenliittymisestä ovat osa rahoitusmarkkinoiden rakenteen tiivistymistä euroalueella, millä haetaan entistä vahvempaa markkina-asemaa ja parannetaan kilpailukykyä ja kannattavuutta. Unidanmarkilla on vakuutus-toimintaa tällä hetkellä Tanskassa ja Norjassa Tryg-Baltican nimellä. On kuitenkin väitetty tässä yhteydessä, että vakuutustoiminta ei ole riittävä kannattavaa tällaisessa nyt muodostuvassa suuressa pankkitoiminnassa, vaan ilmeisesti vakuutustoimintaa tultaisiin myöhemmin myymään. Tämä kehitys olisi siis päinvastainen, mitä tapahtuu Leonian osalta, jossa haetaan yhteistyötä vakuutus konsernin kanssa.

Vakuutustoiminnan on väitetty vaikuttavan alentavasti pankkiosakekursseihin, mikä myöskin nähtiin Meritanordbankenin osakkeiden osal-

ta heti fuusiopäätöksen julkaisemisen jälkeen. Voi kysyä, olisiko tarkoituksenmukaista, että valtio myisi omistamansa Sampo-Leonian osakkeet kokonaisuudessaan eikä enää jäisi tällaisen finanssikonsernin vähemmistöomistajaksi varsinkin valtionomistuksen arvon kehittyessä niin suotuisasti kuin valtiovarainministeri kertoi. Silloin varmasti myöskin kurssi kehittyisi vapaammin ja ehkä suotuisammin, kuin että valtio on siinä mukana kuitenkin aika suurella omistusosuudellaan, 20 prosentilla.

Fuusiot pankkisektorilla vähentävät kilpailua sekä pankki- että vakuutussektorilla. Tämä johtaa ilmeisesti haarakonttoreiden lakkauttamiseen jatkossakin ja henkilökunnan vähentämiseen. Kehitys on saman suuntainen myöskin postitoiminnassa. Syynä tähän on osittain myös asiakkaiden käyttäytymisen muutos.

Olen viime viikolla jättänyt toimenpideohjeiden eduskunnalle pankki- ja postitoimintaongelmasta. Aloitteessa halutaan taata pankki- ja postipalvelut maaseudun asukkaille, kysymys, joka tällä hetkellä on ajankohtainen yksityistämisen yhteydessä sekä posti- että pankkitoiminnan alalla. Hallitusta kehoitetaan selvittämään, kuinka maanlaajuisesti ja alueellisesti pankki- ja postipalveluita voidaan oikeudenmukaisesti kehittää niin, että hallitusohjelman päämäärä tasapainoiseen alueelliseen kehitykseen voidaan turvata tältä osin. Postin ja Postipankin, myöhemmin Leonia-pankin ja Suomen Postin, rakenne on viime vuosikymmeninä läpikäynyt huomattavia muutoksia. Ne on erotettu itsenäisiksi yrityksiksi, ja valtionomistus ja määräysvalta Leonia-pankissa on nyt vähentymässä niin, että fuusion kautta Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:n kanssa muodostuu niin sanottu finanssitavaratalo pankki- ja vakuutuspalveluille.

Valtion maksutoimintaa ei enää ohjata Leonia-pankin kautta, vaan kilpailutetaan vapailla markkinoilla samalla kun pankkipalveluita saadaan yhä vähenevässä määrin postikonttoreiden kautta. Vuoden 1988 alussa Postipankilla oli 57 omaa konttoria ja sen palveluita saatiin lisäksi yli 3 000 postikonttorissa. Vuonna 1998, siis kymmenen vuotta myöhemmin, Leonia-pankilla oli 63 toimipistettä ja vastaavasti pankkipalveluita saatiin ainoastaan 477 postipaikassa. Sopimus Postin ja pankin välillä on voimassa vuoden 2000 loppuun asti, ja laissa säädetty yhteistyö on lakkautettu lakimuutoksella, joka on parhaillaan vi-

reillä. Myös muissa pankkikonserneissa on vastaavaa palveluiden vähentämistä tapahtunut etenkin haja-asutusalueilla konttoreiden ja palveluiden lopettamisena.

Erityisesti haja-asutusalueilla asuvat kärsivät siitä, kun postikonttoreita on vähennetty, kaupaverkostoa on muutettu ja linja-autovuoroja lakkautettu. Ongelma ei koske ainoastaan eläkeläisiä vaan myöskin yritystoimintaa haja-asutusalueilla. Tämän takia hallituksella on syytä tarkoin selvittää Leonia-fusion laajempia seurauksia pankki- ja postipalveluiden osalta Suomessa.

¹³ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Tästä on hyvä jatkaa, mihin ed. Rosendahl lopetti. Ennen kaikkea odotan, että valiokunnissa kuullaan asiantuntijoita ja selvitetään sekin puoli, mitä tämä vaikuttaa kilpailuun ja kilpailun loppumiseen. Nyt todennäköisesti käy niin, että monella pienemmällä paikkakunnalla on vain yhden pankkiryhmittymän pankki ja ihmisten on olosuhteiden pakosta sitten tyydyttävä siihen ja oltava sen pankin asiakkaita. Silloin tiedetään, mitä se tarkoittaa palvelumaksuina tai muina ylimääräisinä kustannuksina, joita pankit ovat keksineet matkan varrella 1990-luvun aikana, ja 2000-luvulla ne maksut näköjään vaan nousevat, niin olen käsittänyt.

Kyllähän tässä sillä tavalla Sampo—Leonia-kuvioissa ollaan menossa, että nyt kaikki jurinat ovat hiukan myöhäisiä. Tämä on viety niin pitkälle ja nyt puhutaan esityksessäkkin vain siitä, minkä verran valtion omistussuutusta jää tähän. Sinällään vähemmistöosuudella, mikä tähän jää, ei ole suurta merkitystä. Oikeastaan ei ole enää mitään merkitystä sillä, miksi yhteiskunta enää omistaisi tätäkään osuutta. Ainoa pointti on, että jäädään odottamaan, nouseeko sen arvo, ja jossaakin vaiheessa luovutaan siitä, koska näköjään se ohjaavuus, mitä näillä pienillä omistajaosuuksilla voidaan sanella tai toiveita esittää, ei mene perille. Sillä ei ole näköjään mitään vaikutusta. Se on nähtävissä monissa jo aikaisemmin tehdyissä tämän tyyppisissä ratkaisuisa.

On hyvä tietysti tarkastella kokonaisuutta, mitä tässä on vielä tehtävissä. Odotan kyllä, että valiokunta kuulee asiantuntijoita ja katsoo, millä tavalla voitaisiin kilpailu säilyttää rahamarkkinoilla, lähinnä maaseutukunnissa. Siihen en vain tiedä ratkaisua, koska nyt ollaan menossa siihen suuntaan, että sinne ei jää sitten. Olen kuullut,

että nyt suunnitellaan aivan kuin myymäläautoja, kiertäviä kaupparatsuja, jotka käyvät neuvotelemassa lainaa. En tiedä muuta, millä tavalla pankkitoiminta voisi toimia sillä tavalla. Mutta kyllä tässä asiassa on menty niin nurin perin, jotta se johtoajatushan, mikä aikanaan Postipankilla tai myöhemmin Leonialla ja Postilla oli, lähti siitä, että ne palvelevat ihmisiä. Eli palveluajatus on tärkein, ja siitä on nyt hairahduttu täydellisesti sille tielle, jotta nyt puhutaan siitä, miten paljon saadaan voittoa. Aikaisemmin se koettiin yhteiskunnalliseksi palveluksi, eikä välttämättä sellaisen tarvitse tuottaa voittoa yhtään. Eikö se ole meidän yhteistä palveluamme, jolla pyritään turvaamaan ihmisille tasapuolinen palvelun saanti, onpa se sitten tässä tapauksessa eläkeläismumon pienen rahan saantia taikka kirjeen kulkua tai lehden saantia sinne postilaatikkoon?

Siinä mielessä olen eri mieltä kuin ministeri Niinistö siitä, jotta tässä ei ole ideologiasta kysymys. Näissä kaikissa yksityistämisisä puhtaimmillaan on minusta kyse ideologiasta. Yhteiskunta voisi hoitaa nämä toisellakin tavalla. Se ideologia on vain näköjään voittanut tässä, että nyt ollaan menossa vinhaa vauhtia kaikessa siihen suuntaan, että nyt ei enää mikään ole pyhää.

Siksi olen myös sitä mieltä, jotta myöhemmin hallitus tuonee tänne saliin Soneran myynnin. Siinäkin on annettu valtuus jo niin pitkälle, että meillä ei ole enää sananvaltaa. Minusta siinä vaiheessa, kun kurssi on hyvä — osin uskon, että siinä kurssissa on myös tyhjää, vähän kuplaakin olemassa ja aika paljon kuplaa — yhteiskunnan pitää ottaa rahansa irti siitä. Sitten pitää vain miettiä, millä tavalla turvataan jatkossa syrjäseuduilla lankaverkkojen toiminta, jotta ei jäädä yksin kännyköiden varaan, onko tehtävä uusi systeemi, että kun Sonera on luovutettu ja rahat otettu, osin niillä varoilla käydäänkin puuhaamaan uutta järjestelmää, jos Sonera ja markkinatalous eivät hoida näitä tietoverkkoja, siten että jokainen saa edullisesti, samaan hintaan syrjäseuduilla kuin täällä rintamaillakin. Tähän samaan pakettiin tietysti kuuluu Tielaitosasia, joka kohtapuoleen varmaan ratkaistaan eduskunnassa myös.

Kun katsoo Postin kuviota ja vertaa sitä Tielaitokseen, tässä on hyvin varoittava esimerkki siitä, mihin on menty. Vaikka aina niissä tilanteissa on vakuutettu, että mitään hätää ei ole, ihmisille ei lopputilejä jaella, kaikki hoidetaan hyvää henkilöstöhallintoa ja tapaa noudattaen, kui-

tenkin sitten yllättäen käy niin, että tulee tietoja siitä, että irtisanotaan satoja ja jopa tuhansia ihmisiä. Näin käsitin muun muassa myös Postin osalta olevan asian. Jossakin vaiheessa, kun tätä napanuoraa oltiin irrottamassa Leonian ja Postin osalta, käsitin ministerien puheista, jotta tämmöistä irtisanomisvaaraa ei olisi olemassa. Mutta voi olla, että kuuntelin hyvin optimistisesti tai käsitin asian väärin, mutta se kai löytyy eduskunnan papereistakin, kun niitä tutkii.

Sinällään en pane hanttiin tätä hommelia. Tarvittaessa jopa, jos tarve vaatii, olen valmis siihen, että viimeisestäkkin osuudesta, kun hyvä hinta saadaan, luovutaan, koska sillä ei ole merkitystä, mikä tämä osuus tulee olemaan.

¹⁴ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Tällä hallituksen esityksellä nyt vihdoin sinetöidään se valitettava tilanne, että Suomen Postin ja Leonia-pankin yhteistoiminta lakkaa. Esityksessä perusteluina todetaan, että toiminta on ollut kannattamatonta ja tämä on ratkaisujen syynä. Joka tapauksessa tällä ratkaisulla on varsin merkittävät ja kauaskantoiset vaikutukset. Erityisestihän nämä näkyvät ja tuntuvat maaseudulla mutta yhtä lailla myös taajamissa. Kun uutisoitiin postitoimipaikkojen, kiinteiden postien lakkautumisesta tai lakkauttamisesta, siihen uutiseen varmasti sisältyy jo tieto siitä, että moni kuntakeskuskin, moni kunta tässä maassa, tulee menettämään kokonaan kiinteän postipalvelun. Samaan aikaan kuitenkin lääninhallituksille annetaan lisätehtäviä, peruspalvelujen arviointi, ja toisaalla ollaan sitten palveluja lakkauttamassa.

Olisi mielenkiintoista kuulla, miten ministeri Heinonen arvioi jatkossa postipalvelujen saatuuden, niiden laadun ja myös tietysti kustannukset kansalaisen näkökulmasta, miten nämä palvelut kyetään nyt turvaamaan, missä määrin asiamiespostit voivat vastata siihen haasteeseen, mikä niille nyt on sälytetty. Kaikkienensa näyttää siltä, että pala palalta peruspalvelut ovat suuresta osasta maata murenemassa, ja tämä tietysti vie elämisen edellytyksiä ja loitontaa niitä palveluja, joita kansalaiset päivittäin tarvitsevat.

Mielestäni nyt pitäisi pysähtyä kokonaisuutta jossakin miettimään. Onko hallituksen piirissä tätä asiaa nyt miten tiiviisti pohdittu?

¹⁵ **Liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen:** Arvoisa puhemies! Keskustelussa, jota on käyty Sampo—Leonia-yhteistyön ja siihen liittyvän hallituksen esityksen osalta, on aivan oikein monissa puheenvuoroissa myös käsitelty sitä, mitä vaikutusta tällä ratkaisulla ja erityisesti Leonian ja Postin pitkäaikaisen yhteistyön lakkautumisella on postipalveluille tässä maassa.

On tietysti selvää, että nimenomaan pankkitoininnan väheneminen postikonttoreissa on keskeinen tekijä siihen, mitä ratkaisuja Postin hallitus ja hallintoneuvosto eilisen päivän aikana on käsitellyt ja julkisuuteen saattanut. Kysymys on tietysti ihmisten kulutuskäyttäytymisen muutoksesta niiltä osin, kun kyse on pankkipalvelujen käyttämisestä. Ihmiset eivät samalla tavalla enää hoida pankkiasioitaan pankissa käyden, vaan suuri osa ihmisistä hoitaa pankkipalvelunsa muulla tavalla sähköisiä uusia puhelin- ja verkkopankkimahdollisuuksia hyödyntäen. Tästä syystä tietysti, kun pankkitoiminta Postin omista konttoreista päättyy, sillä on tietysti vaikutusta työmäärään, jota noissa konttoreissa on tehty.

Tästä samasta asiasta keskusteltiin tässä salissa viime vuoden puolella, muistaakseni 4. päivänä joulukuuta. Siinä yhteydessä linjasin pääministerin ilmoituksessa pääministerin valtuuttamana hallituksen linjauksia postipalvelujen osalta. Ne linjaukset eivät ole muuttuneet siitä ajankohdasta mihinkään.

Ensimmäinen keskeinen lähtökohta hallituksella silloin oli ja tänä päivänä on se, että postipalvelut turvataan koko maassa ja myös hinnaltaan kohtuullisina myös tulevaisuudessa. Tuon numeroihin muutettuna silloin todettiin tarkoittavan, että 1 500 toimipistettä Postin osalta tullaan jatkossakin säilyttämään ja että jokaisessa kunnassa on Postin toimipiste olemassa, vähintään yksi sen kaltainen. Auki oli silloin se kysymys, mikä osa noista 1 500 toimipisteestä on Postin omia konttoreita ja mikä osa asiamiesposteja.

Hallitus asetti silloin tavoitteeksi, että tulee aktiivisesti pyrkiä yhteistyömuotoja sekä yksityisen sektorin että julkisen sektorin sisällä hakien löytämään ratkaisuja, jotka korvaavat poistuvan Leonia-yhteistyön, löytämään ratkaisuja, jotka pitäisivät Postin oman konttoriverkon mahdollisimman laajana.

Nyt Postin hallituksen toimesta ja Postin operationaalisen johdon toimesta on tuota työtä tehty. Ehkä siitä voidaan se todeta, että Postin osalta Leonia-yhteistyön korvaavaa muotoa, sen täysin

korvaavaa yhteistyötä, ei näytä olevan löyty-mässä, vaan ne yhteistyötahot, jotka sekä yksityisen sektorin suunnalta että julkiselta sektorilta ovat löyty-mässä, korvaavat ainoastaan joitain osin sen kaltaista liiketaloudellista yhteistyötä, mitä Leonian kanssa aikaisemmin on harjoitettu.

Hallituksen linjaukseen joulukuussa sisältyi myös ajatus siitä, että noin 300 miljoonaa markkaa tullaan käyttämään Leonia-yhteistyön loppumisesta aiheutuvan tilanteen pehmentämiseen ja erityisesti henkilöstöpoliittisiin toimiin, joita tarvitaan. Hallitus lähti siitä, että tässä muutosprosessissa tulee noudattaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa. Niin myös Postin hallituksen eilen tekemässä päätöksessä viime vuoden tilinpäätöksestä toiminnan tuottamasta tuloksesta on tehty 220 miljoonan markan kuluvaraus kattamaan muun muassa näitä mainittuja tukitoimia. Ne hallituksen linjaukset, jotka joulukuussa tehtiin, ovat edelleen ne linjaukset, joilla Postin palvelut turvataan maassa ja joilla siirtymävaihetta Leonia-yhteistyön päättymisen jälkeen pyritään mahdollisimman hyvin hoitamaan.

Yksi kokonaisuus tässä samassa asiassa — ehkä viitaten kysymykseen, jonka ed. Väistö esitti liittyen postipalvelujen ja postipalvelujen peruspalveluontoisuuden määrittelemiseen — on tietysti se työ, jota parhaillaan tehdäänkin postitoimilain tarkistuksen osalta. Tavoitteena on, että vielä ennen eduskunnan kesälomia hallitus voisi tuoda eduskuntaan postitoimilain tarkistuksen, jossa pyritään selkeyttämään myös kysymystä postipalvelujen peruspalveluontoisuudesta ja siitä, miten kyetään erityisesti kattavasti koko maassa pitämään huoli noiden palvelujen saatavuudesta tulevaisuudessakin.

On selvää, että Posti toimii toimialalla, jossa on varsin isoja muutoksia tapahtumassa, ja Postin on aktiivisesti kehitettävä omia toimintojaan. Sen on löydettävä vahvasti oma roolinsa sähköisen ja perinteisen viestinvälityksen yhdistämisessä. Sen on kyettävä vastaamaan myöskin sähköisen kaupankäynnin yleistymisestä aiheutuviin logistisiin haasteisiin. Uskon, että näillä liiketoiminta-alueilla Postilla on hyviäkin mahdollisuuksia kehittää toimintojaan ja olla merkittävät toimijat näillä markkinoilla. Se tietysti edellyttää sitä, että Posti osakeyhtiönä vahvasti kehitykseen pureutuu kiinni.

Arvoisa puhemies! Lopuksi, eräässä puheenvuorossa todettiin siitä, että liikenneministeriö vain salassa valmistelelee tämän kaltaisia asioita ja

henkilöstöjärjestöt eivät pääse tämän kaltaisiin keskusteluihin mukaan, ja viitattiin Postin tilanteeseen. Haluan sen osalta todeta, että kun Leonia-yhteistyön lakkaamisesta hallituksen sisällä keskusteltiin, silloin henkilöstöjärjestöjen kanssa keskusteltiin asiasta useaankin otteeseen prosessin kestäessä. Samoin ne ratkaisut, jotka eilen päivän aikana on tehty, on tehty osakeyhtiössä sisällä elikkä Postin hallituksen toimesta. Eilen ei liikenneministeriössä ole mitään ratkaisuja tehty. Ne on tehty Postin hallituksen toimesta. Siellä on myöskin Postin henkilöstö mukana. Ainakin minulle on useaan otteeseen henkilöstön taholta viestitetty sitä, että tässä toivotaan, että ratkaisuja asiassa mahdollisimman pian tehtäisiin, jotta myöskin asian tiimoilta poistuisi epä-määräisyys, joka ehkä henkilöstön osalta on kaikkein rasittavin ja raskain tilanne.

¹⁶ **Kari Rajamäki /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Alusta lähtien näytti siltä, että Postin johdolla ei ole edellytyksiä eikä taitoa korvata Leonian lähtöä tai halua irrottautua Posti-asiasta. Kossumyyni-ideat jäivät ainoaksi asiassa, kun kestäviä ratkaisuja ei löytynyt. Kuitenkin kyseessä on keskeisesti peruspalvelujärjestelmään liittyvä alue ja elinkeinopoliittinen perusasia, kun Postin palveluista puhutaan.

Eduskunta edellytti tämän vuoden talousarvion yhteydessä, että ensi vuoden talousarvion käsitteilyn yhteydessä turvataan Suomen Posti Oy:n alueellisten palveluiden saatavuus sekä henkilöstön työllisyys. Tätä valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto torstaina myös ministeriön ja Postin kanssa käy läpi, mihin toimenpiteisiin juuri tässä tavoitteessa on ryhdytty.

Huolehditanko nyt, ministeri, siitä, että eduskunnan vihjaamalla tavalla myöskin Postin voittoa käytetään riittävästi tietyn peruspalvelujärjestelmän ylläpitämiseen, mihin myöskin ministeri viittasi? Myös eduskunta omalta osaltaan on sen maininnut. Nyt on vaara, että verkko ja palvelujärjestelmä vedetään alas, ennen kuin peruspalveluja koskeva vaatimustaso vahvistetaan ministeriössä tai eduskunta poliittisesti sitoutuu tiettyyn tasoon. Miten turvataan, ministeri, se, että Postin hätäilyllä ratkaisulla ei mitätöidä niitä poliittisia palvelutasovaatimuksia, joihin Suomen eduskunta ja poliittinen järjestelmä katsovat alue- ja elinkeinopoliittisista syistä meillä olevan tarvetta?

17 Pentti Tiusanen /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri, te olette viitannut ja nytkin tänään täällä siihen, että suuri osa ihmisistä hoitaa pankkiasiansa ja rahaliikenteensä sähköisiä välineitä, puhelinpankkia jne. käyttäen. Viittasitte erikseen Suomen Posti Oy:n kohdalla siihen, että Posti tulee erityisesti panostamaan sähköisen kaupan kysymyksiin ja sen välittämiseen ja vastaaviin asioihin.

Näillä asioilla on tietysti se yhteinen pinta, että kun posteista on Leonia jäämässä pois, miten te ajattelette itse, mikä on käsityksenne siitä, miten palvelullaan niitä suomalaisia, jotka eivät uusia tapoja todellakaan pysty käyttämään eivätkä osaa käyttää eivätkä tule hankkimaan esimerkiksi Internet-yhteyksiä, puhelinpankkia? Sanokaamme vanhemmat ihmiset syrjäisimmillä alueilla ja lähiöissäkin yksinkertaisesti eivät uskalla käyttää esimerkiksi maksuautomaatteja. Miten heidän rahaliikenteensä tullaan hoitamaan? Näiden ihmisten kysymys on tärkeä. Varmaan hekin ovat suuri joukko kansalaisia määrällisesti.

18 Matti Huutola /vas (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ministeri Heinonen kertoi, että tarkoituksena on, että joka kunnassa säilyy postipalvelut ja postitoimipaikat. Tämä tarkoittanee kuitenkin joissakin tapauksissa sitä, että lähimpään postiin on toistasataa kilometriä matkaa, elikkä mittasuhteet miettien siitä, että joka kunnassa on palvelu saatavilla, ovat hyvin kyseenalaiset, koska ei minun mielestäni palvelu ole saatavilla, jos 100 kilometriä on lähimpään postiin matkaa.

Sitten vaihtoehtoisille. Meillä viime keskustelussa, silloin edellisen kerran, eduskunta edellytti, että Posti toimii aktiivisesti etsiäkseen yhteistyökumppaneita niin, että postipalvelut säilytetään maakunnissa. Ainakaan tällä hetkellä julkisuudessa en ole kyennyt havaitsemaan erilaisia malleja tai kumppaneita, jotka olisivat ainakaan julkisuudessa olleet keskusteluissa ja jotka olisivat edesauttaneet postien säilymistä myöskin maakunnissa. Ei minun korviini ole ainakaan tullut, ainakaan merkittävällä tavalla.

19 Liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Rajamäen kysymykseen siitä, millä tavalla varmistetaan se, että eduskunnankin korostamat näkökulmat otetaan huomioon, ennen kuin tehdään ratkaisuja verkon osalta ja siihen liittyviä henkilöstöratkaisuja: Ongelma on, niin kuin sanoin, että sen sel-

vitystyön pohjalta, jota Postin operationaalinen johto on tehnyt ja jota Postin hallitus on käsitellyt, sen kaltaisia yhteistyötahoja ei julkisella eikä yksityisellä sektorilla ole löydyssä, jotka korvaisivat Leonia-yhteistyön. Leonia-yhteistyö kuitenkin loppuu, niiden palvelujen lakkaaminen postikonttoreista alkaa tapahtua seuraavina kuukausina, ja ne loppuvat kokonaan vuodenvaihteeseen mennessä. Kun noin 300 miljoonaa markkaa tähän yhteyteen on luvattu Postin tuloksesta panostaa, ajatus on nimenomaan ollut niiden tavoitteiden varmistaminen, mihin liikennejaosto eduskuntakäsittelyssä on kiinnittänyt huomiota.

Myös muilta osin täytyy sanoa se, että kyllä Posti on tuloksestaan aika voimakkaasti kyennyt investoimaan omien palvelujensa kehittämiseen. On mielestäni äärimmäisen tärkeä asia, että kun Postia halutaan kehittää, sen myönteistä voitollista tulosta voidaan käyttää investointeihin, jotka parantavat postipalvelujen laatua. Kuten sanoin, hallituksen ensimmäinen, keskeinen lähtökohta tässä työssä on se, että postipalvelujen laatua ei heikennetä. On tietysti joskus vähän subjektiiivinen kysymys se, mitä mieltä ollaan asiamespostien palvelujen laadusta suhteessa konttoreissa tarjottuihin palveluihin. Asiakaskyselyt kuitenkin osoittavat, että postiasiakkaiden mielestä laadussa ei ole eroa, vaan palvelujen laatutasoa pidetään hyvin saman kaltaisena.

Ed. Tiusanen mielestäni esitti hyvin oikeita kysymyksiä asiassa, kun puhutaan Leonian ja Postin yhteistyön päättymisestä. Olen itse ollut sitä mieltä, että yhteistyön päättymisellä on huomattavasti suurempi vaikutus pankkipalvelujen kuin postipalvelujen saatavuuteen. Kysymys, joka esitettiin kilpailunäkökulman osalta syrjäseuduilla pankkipalveluista ja siitä, miten sen kaltaisten ihmisten osalta, jotka eivät halua tai eivät uskalla tai osaa ottaa uusia mahdollisuuksia käyttöön, rahaliikenne turvataan, on mielestäni sen kaltainen asia, jota nimenomaan tämän keskustelun yhteydessä eduskunnassa on syytä pohdita. Väitän, että tähän puoleen ratkaisulla on merkittävämpi vaikutus, koska postikonttoreista loppuvat nimenomaan pankkipalvelut. Eivät postipalvelut sieltä mihinkään loppu.

Ed. Huutolalle etäisyydestä: Kuten sanoin, lähtökohta on se, että postitoimipisteitten kokonaismäärä pysyy samana eli 1 500 pisteenä. Vaikka asiamespostien suhteellinen osuus lisääntyy, kokonaismäärä pysyy samana, ja silloin

mitään merkittäviä sen kaltaisia tilanteita, joissa etäisyys merkittävästi kasvaisi, ei pitäisi päästä syntymään. Väitän, että joissain tapauksissa saatavuus paranee sitä kautta, että on mahdollisuus hyödyntää postipalveluja viikonloppuisin ja iltaisin.

²⁰ **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Meillä on käsiteltävänä hallituksen esitys n:o 9 eli esitys eduskunnalle suostumuksen antamisesta valtion omistaman Leonia Oyj:n sulautumiseen Vakuutusyhtiö Sampo Oyj -nimiseen vakuutusyhtiöön.

Arvoisa puhemies! Aloitan näin sen takia, että suurin osa keskustelusta ei ole kohdistunut päätökseen, vaan erääseen sen seuraukseen, sinänsä kyllä hyvin vakavaan seuraukseen, joka on voimakkaan pohdinnan arvoinen, eli postipalveluihin. Niistä ovat ansiokkaita perustelupehenvuoroja käyttäneet sekä valtiovarainministeri Niinistö että ministeri Heinonen. En sen takia puutu niihin vähän toisesta näkökulmasta sen lähemmin, mutta koen keskustelun niin, että suurin osa on käsitelty kuitenkin peruutuspeilissä näkyvää asiaa ja toisaalta pyrkinyt antamaan sellaisen kuvan, että jos mitään ei olisi muuttunut eli Postissa olisi edelleen pankki ja posti ja postipalveluita hoidettaisiin entisellä tavalla, asiat Suomessa olisivat hyvin. Rohkenen tältä osin kyllä olla eri mieltä aikaisempien puhujien kanssa, jos he ovat tätä tarkoittaneet. Posti oli joka tapauksessa tullut tilanteeseen, jossa kaikkia palveluita siellä joudutaan arvioimaan uudestaan. Tästä näkökulmasta ajattelin hivenen valottaa omia ajatuksiani hallituksen esityksestä n:o 9.

Nythän on kysymyksessä rahoitusmarkkinoilla iso murrosvaihe, joka on ihan luontevan prosessin tulosta. Siitä voidaan lukea taustamateriaalista esityksen sisältäkin. Yhteinen EU-valuutta, tietotekniikka ja kansainväliset rahoitusmarkkinat ovat ne instrumentit, jotka ovat avanneet murrosvaiheen, halusimme sitä tai emme. Hyvin yleisesti puhutaan markkinavoimista ja niiden globalisatiivisesta vaikutuksesta. Melkein joka päivä näemme, arvoisa puhemies, näihin liittyviä esimerkkejä. Eiliset tiedot Meritanordbankenin yhdistymisestä Unidanmarkin kanssa ovat hyvä esimerkki. Samaten puuteollisuudessa me esimerkiksi UPM-Kymmene ja Championin yhdistyminen ja myös Stora Enson isot askeleet Atlantin toiselle puolelle ovat aivan samantaisia murrosvaiheen merkkejä, hyvin isoja aske-

lia, joita pienen Suomen eri know-how-pisteet nyt tekevät.

Hallituksen esityksessä ollaan rakentamassa finanssitavarataloa, toisin sanoen paikkaa, jossa hoidetaan sekä rahoitukseen että vakuutus konserniin kuuluvia asioita. Minusta on mielenkiintoista, että hyvin harva puhujakorokkeelta on miettinyt sitä, mitä tämä merkitsee. Muutama vuosi sitten Suomessa oli melkein virallinen kanta, että finanssitavaratalo on aivan väärä tapa hoitaa näitä asioita. Silloin moni professoritason ihminen julkisuudessa esiintyi ja kertoi, että rahoitusta ja vakuutus konsernia ei pidä yhdistää niiden erilaisten riskien ja yleensä toimintatavan vuoksi. Maailma on näköjään muuttunut tältä osin. En pysty arvostelemaan sitä, kumpi toteuttamistapa on parempi, mutta ihan selvästi nyt maailmassa ollaan sitä mieltä, ainakin Suomessa, että finanssitavaratalo on tervetullut yhdistelmä ja semmoinen, joka todennäköisesti Suomesakin turvaa monta asiaa. Nyt, kun Sampoa ja Leonia Oyj:tä yhdistetään, niin toinenhan näistä on pörssinoteerattu yhtiö eli Sampo. Leonia ei ole sellainen vielä.

Kun esittelytekstissä sanotaan, että käsittelyn tämän koko toteuttamisen yhteydessä pitäisi tapahtua, arvoisa puhemies, "ensi tilassa", niin aikataulu on kyllä aika järkyttävä siinä mielessä, että talouspoliittinen ministerivaliokuntahan käsittelee tätä asiaa 13.10.99, siis viisi kuukautta siten. Silloin hyväksyttiin Leonian toimialajärjestelyt. Nyt asia on meillä suuressa salissa lähdössä vasta valiokuntakäsittelyyn, ja kaiken tämän jälkeen tarvitaan vielä molempien yhtiöiden yhtiökokoukset, ennen kuin tämä asia on lopullisesti siinä asennossa, että pörssissä tämän asian ympärillä voisi jotain erityistä tapahtua. Toimialajärjestelyjen osalta se varmasti on aivan liian pitkä aika. Sen takia tältä osin toivon, että kun valiokuntakäsittely alkaa, se etenisi asiantuntijoiden kuulemisessa sangen ripeästi.

Hallituksen esityksen tausta on perusteluosassa erittäin hyvin kuvattu. En puutu siihen sen enempää. Mutta perusteluista haluaisin erityisesti kyllä lukea muutaman lauseen, koska niissä osoitetaan luottamus tälle hankkeelle tavalla, joka ehkä on mainitsemisen arvoinen. "Toimialajärjestelyn tavoitteena on luoda johtava suomalainen, vahvan pääomapohjan omaava ja kannattava rahoitus- ja vakuutusmarkkinoilla toimiva konserni, joka tarjoaa kattavia pankki- ja vakuutuspalveluja Suomessa. Samalla järjestely loisi

hyvän pohjan konsernin kasvuille." Kun näin maamme parhaat voimat sanovat, niin siinä mielessä tähän asiaan on helppo yhtyä.

Toisaalta vastakkaisena esimerkkinä tekisi mieli mainita myös vakuutusosalta toisenlaista asioiden hoitoa. Siinä vaiheessa, kun Vakuutusyhtiö Pohjolan ja Henkivakuutusyhtiö Suomen asiat olivat keskenään voimakkaasti julkisuudessa ja tapetilla, niin koko siinä keskustelussa, joka kohdistui siihen puoleen, johon työeläkkeet, henkivakuutukset ja vahinko- sekä tapaturmavakuutukset ovat sijoitettuina, keskinäisyys oli kuitenkin se, johon turvattiin. Silloin kun puhutaan pitkän ajan vakuuttamisesta 30 tai 40 vuoden ajanjänteellä, ehkä pitemmälläkin ajalla, minua hieman aina arveluttaa se, että tämä toiminta on pelkästään pörssilähtöistä. Siellä vaikuttavat vähän erilaiset lait. Se että Suomessa myös on keskinäisyyttä jäljellä näissä toiminnoissa varsinkin, arvoisa puhemies, työeläkkeen ja henkivakuutuksen osalta, minusta on vähintään voimakas lisäarvo Suomelle, todennäköisesti erittäin hyvä turva sekä työeläkkeitä tienaavalle väestölle että niille, joilla henkivakuutuksia on.

²¹ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Leonia, Posti, Sampo — nimet, joiden ympärillä pyörii hyvin monenlaisia eri palveluita, paljon rahaa. Niistä hyvistä lupauksista huolimatta, mitä pääministeri antoi täällä aikoinaan, että postitoimipaikat säilyvät, mitä me emme kyllä uskoneet, nyt vähennetään 250 konttoria ja 1 500 työntekijää. Minusta tämä on aika iso kysymys.

Äsken kuulin liikenneministerin sanovan, että palvelut eivät huonone, vaan toisaalta paranevat. Jos näin on, silloin me tarvitsemme kyllä tästä yhdistymisestä saatavia rahoja, joilla me turvaamme näiden palvelujen saatavuuden. Mutta on aika kevyesti sanottu, jos asiamiesposteilla aiotaan turvata palvelujen saanti, ellei niiden oikeuksia myös laajenneta. Minusta se ei riitä, että sieltä vain Elloksen paketin saa hakea ja kaiken muun joutuu hakemaan jostakin muualta huomattavasti kauempana.

Tämä antaa kyllä mahdollisuuksia ja yhteiskunta muuttuu, mutta meidän täytyy pystyä turvaamaan näillä saaduilla rahoilla palvelujen monipuolisuus ja saatavuus sillä tavalla, että palvelut eivät mene tarpeettoman kauaksi. Ymmärrän hyvin ja uskon, että tämä ei ole ainoastaan niin sanottujen syrjäseutujen asia, vaan tässä tulee myös kaupungeissa tulemaan ongelmia, mutta

niihin pitää pystyä paneutumaan vähän perusteellisemmin ja käyttäen todella niiden luomiseen sitä rahaa, mitä tässä on saatavilla.

²² **Matti Huutola /vas:** Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti itse asiassa ed. H. Aholle voisin kyllä sanoa, että käytännössä Postin lakkauttamisesta päätettiin silloin, kun se liikelaitostettiin. Lopullisesti asia sinetöitiin sen jälkeen, kun oli tiedossa Leonian ja Sammon sulautuminen tai yhteistyön rakentaminen ja siinä Postin ulosjääminen.

Itse varsinaiseen hallituksen esitykseen totean sen verran, että lienee kuitenkin enempi tunneky symys tällä hetkellä nykyisen pankkikilpailun vallitessa se, omistaako Suomen valtio jonkin pankin sataprosenttisesti vai ei. Käytännössä on ymmärrettävä niin, että Leonian on oltava pankkiryhmittymänä mukana kansainvälisessä pankkikilpailussa. Siinä konseptissa se, onko valtion omistus 100 prosenttia vai 0 prosenttia, on sinänsä merkityksetöntä.

²³ **Reijo Kallio /sd:** Herra puhemies! Viime vuosina yritysfuusiot ovat olleet eräänlainen muoti-ilmiö niin maailmalla kuin myös meillä Suomessa. Sammon ja Leonian yhdistymisessä on kyse merkittävästä yritysfuusiosta, sillä fuusion myötä Sampo-Leoniasta tulee tuotevalikoimaltaan Suomen kattavin finanssikonserni, josta asiakkaat saavat pankki- ja varainhoitopalvelujen sekä henkivakuutusten lisäksi myös kaikki vahinkovakuutukset. Itse asiassa vielä suurempaa tavoiteltiin, mutta Pohjola-potti meni kuitenkin erinäisten vaiheiden jälkeen vieraaseen leiriin.

Uuden konsernin yhdistymishyödyksi arvioitiin viime syksynä vuositasolla 300 miljoonaa, johon päästään kahden vuoden kuluessa. Itse asiassa tämä synergiahyöty kasvaa aina 500 miljoonaa markkaan viiden vuoden kuluessa. Puolet synergiaeduista on kulusäästöjä ja puolet lisätuottoja ristiinmyynnistä. Sampo-Leonia pystyneekin tarjoamaan palvelukokonaisuuksia, joita Suomessa ei tällä hetkellä ole tarjolla.

Suomessa on vahva usko yritysfuusioiden siunauksellisuuteen, mutta eräiden selvitysten mukaan erityisesti Pohjoismaissa tehdyt fuusiot ovat onnistuneet heikommin kuin keskimäärin kansainvälisesti. Erään tutkimuksen mukaan 68 prosentissa tapauksista yhdistetyn yrityksen markkina-arvo on laskenut noin 18 prosentilla kahden vuoden jälkeen. Ongelmana on ollut myös se,

että fuusioituvat yritykset eivät ole kyenneet kerrtoon sen paremmin markkinoille, omille työntekijöilleen, asiakkailleen kuin mediallekaan, mitkä ovat fuusion tavoitteet ja millä aikataululla ne toteutetaan. Mielestäni Sampo—Leonia-fuusiossakin on liiaksi painotettu kulujen vähentämistä, kun pitäisi keskittyä enemmän yrityksen kasvuun. Tietysti kulusäästöt ovat helpommin konkretisoitavissa, kun taas kasvumahdollisuudesta vakuuttaminen on huomattavasti vaikeampaa.

Toistaiseksi Leonian markkina-arvon suhteen minulla ei ole mitään kriittistä huomautettavaa, päinvastoin, mutta toivon, että myös jatkossa voin olla yhtä tyytyväinen. Sammon ja Leonian yhdistyminen herättää kuitenkin monia kysymyksiä. Siitä, tarvitseeko valtio oman pankin, jonka kautta se voisi hoitaa omia raha-asioitaan, voidaan olla monta mieltä. Itse tällaista en pidä välttämättömänä. Valtion maksuliikenne ja pankkipalvelutarpeet muiltakin osin kyetään olemassa olevan pankkijärjestelmämme avulla kylä hoitamaan. Mutta siitä emme pääse mihinkään, etteikö pankkipalvelujen saatavuus selvästi heikkenisi tilanteesta, jolloin Leonialla ja Postilla oli yhteistyösopimus, ja vaikka Leonialla on tarkoitus konttoriverkkoa jossain määrin lisätä, minkäänlaiseen kohtuulliseen alueelliseen kattavuuteen näillä toimenpiteillä ei päästä.

Tietenkin voidaan kysyä, tarvitaanko tänä päivänä kiinteitä pankkikonttoreita pankkiasioiden hoitamiseksi. On nimittäin niin, kuten ministeri Heinonenkin totesi, että asiakaskäyttytyminen on viime vuosina suuresti muuttunut ja tiskillä asioiminen oleellisesti vähentynyt. Silti mielestäni konttoreita tarvitaan, ja monilla alueilla asiointimatkat tulevat kohtuuttoman pitkiksi. Itse uskon, että pankkipalvelujen muutoskehitys tulee jatkumaan tulevinakin vuosina. Itse asiassa kattavien pankkipalvelujen osalta etsikkoaika menetettiin siinä vaiheessa, kun Postin ja Leonian yhteistyöneuvottelut katkesivat, enkä jaksa uskoa, että koskaan voisimme palata enää samanlaiseen tilanteeseen kuin vallitsi.

Mitä tulee hallituksen esitykseen, niin vaikka siinä on eräitä piirteitä, jotka ansaitsevat hyvin kriittistäkin tarkastelua, se on kuitenkin mielestäni realiteetti. Minun ainakin on vaikea löytää tässä tilanteessa parempiakaan vaihtoehtoja.

²⁴ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys Leonian ja Sammon fuusion mahdollistamisesta on jo vähän jälkijättöisesti eduskunnalle annettu. Olisi ollut hyvä, että se olisi saatettu hallituksen esityksen n:o 6 kanssa yhtäaikaisesti saliin lähetekeskusteluun. Hallituksen esitys n:o 6 on ehdotus laiksi Postipankista annetun lain kumoamisesta ja eräiden siihen liittyvien tehtävien muuttamisesta.

Postipankkilakihan on velvoittanut Postipankin hoitamaan valtion rahaliikennettä. Tämä on ollut oikeutus, tämä on ollut mahdollisuus, ja tämän lainmuutoksen myötä valtio tulee tietenkin kilpailuttamaan, kuinka se rahaliikenteensä tulee hoitamaan. Tämä oli yksi merkittävä osa Postipankkia, valtionpankkia, ja nyt, kun siitä on tullut Leonia ja se irtautui Postin kanssa tehtävästä yhteistyöstä, on löytynyt Sampo Oyj yhteistyökumppaniksi.

Leonian tehtävä pankkimaailmassa yksinäisenä pankkina on varmaan mahdoton. Siksi nyt esillä oleva lainmuutos on selkeästi perusteltu. Valtionosuuden vähentäminen jatkossa vähintään 20 prosenttiin on myös perusteltu, sillä markkinat eivät usko valtioon omistajana. Pääsääntöisesti valtioenemmistöisten pörssiyhtiöiden osakkeiden kurssit eivät vastaa edes yhtiöiden substanssiarvoa. Näin ollen markkinoilta saatavaa lisäarvoa ei ole saatavissa.

Postin toiminnan hoitaminen tehokkaasti jatkossa on se avainkysymys, johon eduskuntasalissa on syytä ottaa vakavasti kantaa ja edellyttää myös postipalveluiden saatavuuden turvaamista jatkossakin. Viime syksynähän käytiin laajaa keskustelua Postista, postipalveluiden turvaamisesta, ja silloin todettiin, että Posti on ollut tehokas, kannattava ja voittoa tuottava yritys. Silloin valtiovarainministeri Niinistö totesi, että pitääköön Posti sen 300 miljoonaa markkaansa ja tuottakoon sillä palveluita. Tämä lienee ollut saate ja valtuutus sille, että Posti saa ja Postin pitää tuottaa palveluita, sen ei tarvitse tuottaa valtiolle voittoa, mutta sen on hoidettava se tehtävä, joka Postille kuuluu.

Arvoisa puhemies! Postin puuttuminen kunasta on jo aikamoinen palveluiden huonouden osoitus. Postikonttoreiden muuttaminen palvelupisteiksi ei myöskään turvaa postin häiriötöntä saantia, koska postipalvelupisteet ainakaan nykyisin säädöksiin eivät kykene välittämään kirjatua kirjettä eivätkä tietenkään myöskään min-

käänmoisia postiosoituksia. Tämä on asia, joka on syytä ottaa huomioon, kun lakia täällä jatkossa tullaan käsittelemään. Toistan vielä sen, että olisi ollut hyvä, että meillä olisi jo lähetekeskustelussa ollut nämä kaksi lakiesitystä yhtä aikaa. Toivottavasti eduskuntakäsittelyn aikana siihen löytyy harmonia, jossa voidaan yksiselitteisesti eduskunnan lausumana kirjata, että postipalveluiden tuottaminen keinolla millä hyvänsä on Postin velvollisuus. Tässä tilanteessa, kun Posti on ollut voitollinen, ei ole perusteltua, että avataan pitkä momentti ja sanotaan, että tuottakaa palveluita, saatte lisää rahaa. Olemassa olevat puitteet todennäköisesti mahdollistavat ilman suurempaa dramatiikkaa sen, että kun hyvää tahoja osoitetaan, myös posti jatkossa kulkee.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

²⁵ **Antero Kekkonen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Optimistisesti ajattelin, että jospa salissa olisi paikalla kansanedustaja Pekkarinen. Minulla olisi hänelle ollut kysymys, jonka nyt esitän toki ilman häntäkin. Hän vähän apokryptisesti puhui, että keskusta saattaa ryhtyä toimenpiteisiin postiasioiden osalta. Minun kysymykseni tietysti olisi, vihjaako ed. Pekkarinen esimerkiksi välikysymykseen. Olisin iloinen, jos keskustan arvoisista kansanedustajista joku tähän vastaisi. Asiahon on toki tärkeä, mutta kysymys on myöskin siitä, että siinä herkässä tilassa, vaikeassa asemassa, missä Posti juuri nyt on, ajattelen tämän asean ja maalin suhdetta. Siksi olisin ollut kovin utelias kuulemaan, mitä ed. Pekkarinen olisi vastannut, olenko käsittänyt täysin väärin vai olenko edes jäljillä. Toivon, että paikalla olevat keskustan kansanedustajat valistavat minua jossain määrin.

On ollut mielenkiintoista kuunnella tätä keskustelua, joka on syntynyt ei niinkään Postista Postina vaan Leoniaasta ja sen uudesta kumppanista. Lainmuutos, joka koskee sitä, ei ole kiinnostanut ihmisiä, mutta kun lainmuutos antaa oikeuden puhua Postista, siinä mielessä se on näyt-

tänyt kiinnostavan. Eikä siinä mitään ihmettelmistä sinänsä ole. Taisi olla ed. Huutola, joka puhui kehityksen alusta, jolloin on lähdetty sille linjalle, jossa Posti nyt on. Hän määritteli sen siihen hetkeen, kun Posti aikoinaan liikelaitostettiin. Sieltä sille uralle lähdettiin, jossa nyt ollaan. Kun täällä on muutamia hyvin mielenkiintoisia keskusteluja käyty siitä, miksi julkisuudessa ei ole näkynyt esimerkiksi tietoja neuvotteluista mahdollisten muiden ...

Ensimmäinen varapuhemies: Kaksi minuuttia, ed. Kekkonen! Jatkakaa puhujakorokkeelta, se on täysin mahdollista.

Puhuja: Rouva puhemies! Tosin tässä matkalla unohdin, mihin jäin äsken, mutta ehkä se tulee mieleeni. — Niin, se oli se kehityksen suunta, joka alkoi liikelaitostamisesta. Se on ollut hyvin loogista, johdonmukaista ja ... — Niin, sehän se oli se minun asiani, että kun halutaan yhteistyökumppaneita näkyviin, silloin kun neuvotteluosapuolina eivät ole valtion virastot tai muut sen kaltaiset julkisyhteisöt, joudutaan olemaan niin sanotun liikesalaisuuden piirissä. Se koskee myöskin Postia hyvin monella tavalla, monessa mielessä. Aivan erityisen selvästihän se on tullut näkyviin nyt aivan viime viikkoina.

Miksi Posti sitten herättää niin paljon tunteita? Varmaan myös siksi, että se nimenomaan haja-asutusalueilla on kuitenkin viesti systeemitä. Toisin sanoen kun syrjäkylällä on ollut postikonttori, syrjäkylän asukas voi jossain syvällä tuntea, että hän on sivistyneessä maassa, joka huolehtii keskushallinnosta käsin postikonttorin muodossa täällä kaukana raukoilla rajoillakin. Sellaisia asioita ei voi oikein rahassa mitata, mutta sellaisia asioita on olemassa ja ne täytyy tiedostaa silloin, kun näitä Postiin liittyviä päätöksiä itse kukin meistä tekee.

Muutoinhan Posti, kun mennään kylmiin numeroihin, on tehnyt viime vuonna koko historiansa parhaan tuloksen. Ensimmäisen kerran liikevaihto on kasvannut yli 6 miljardin markan, puhdas voitto ennen satunnaiseriä 460 miljoonaa markkaa, henkilöstöäkin yhä yli 25 000, lukuja, joita kannattaa levitellä ja jotka kertovat myöskin siitä, että Postia on hoidettu hyvin. Kun tiedän, että osa ihmisistä ei katso hyvin hoitamisella ja taloudellisilla asioilla olevan mitään tekemistä toistensa kanssa, niin otetaampa tällainen tyytyväisyystutkimus: Yrityksistä tyytyväisiä

asiakkaita on 86 prosenttia, kun niitä vielä edellisenä vuonna oli 85 prosenttia, ja tavallisten normaalien kuluttajien joukossa on 80 prosentin tyytyväisyysaste. Kun tähän lisätään se, että noin maailmankin mitassa Posti kuljettaa nopeammin kuin oikeastaan mikään muu maailman posti — se on kolmen joukossa huonoimpinakin vuosina niin mitattuna, että kun ykkösluokan kirje tänään laitetaan taipaleelle, niin se huomenna on jo perillä — niin tällaisillakin tehokkuusmittareilla Posti on toiminut ilmeisen hyvin.

Mutta sitten on myös sellainen tehomittari tai surumittari, joka on pakko tähän samaan yhteyteen sanoa, että kun Posti on tehostanut toimintojaan, niin viime vuonna tapahtui yllättävä sairastavuuden lisääntyminen. Olematta sen suuremmin asiantuntija voi hyvin väittää, että Postin kiristynyt työtahti, astuminen kilpailemaan, on näkynyt myös sairastavuutena. Sitä idylliä, mitä Posti joskus on pystynyt elämään, ei enää koskaan tule. Suomi tulee saamaan yksityisiä postinjakelufirmoja, mikä tulee lisäämään kilpailua. Posti on nyt valtion omistama osakeyhtiö. Ei ole täysin poissuljettu sekään mahdollisuus, että se jossain vaiheessa listautuu pörssiin. Sen uudet tuotantosuunnat, strategiat, ovat hyvin voimakkaasti kääntymässä sähköisen kaupankäynnin puoleen. Sen neuvottelukumppanit ovat entistä enemmän vain ja ainoastaan kansainvälisiä suuryrityksiä, juuri niitä, jotka liikesalaisuutensa takia eivät millään soisi, että niiden nimet vilahtavat minkäänlaisissa otsikoissa tai eduskunnan istuntosalissa edes.

Arvoisa rouva puhemies! Puheestani tuli luonnottoman pitkä siihen nähden, mitä ajattelin sanoa, mutta kun nyt tänne puhujankorokkeelle kerran tulin, niin halusin vain muistuttaa siitä, että kun me puhumme Postista, niin me puhumme kansainvälisessä vertailussa aivan huippuluokan instituutiosta, ja siitä kannattaa pitää kiinni. Me täällä vaadimme itse kukin erilaisia miljoonia ikään kuin veronmaksajien tukena yritystoiminnalle nimeltä Posti, ja varmaan sellaisiakin ratkaisuja joudutaan tekemään nimenomaan haja-asutusalueiden takia. Mutta ratkaisuna koko tätä problematiikkaa ajatellen sellainen tekohengitys ei missään tapauksessa voi olla.

Täällä hyvin mielellään puhutaan myös siitä, miksei perusteta pankkia. Kuvittelisin, että jos pankin perustaminen tänään olisi kannattavaa, se olisi tehty jo monta kertaa. Pankkeja ei niin vain pystytä perustamaan. Kysytään, miksi ei ulko-

maisia pankkeja oteta kumppaniksi. No, jos suomalainen Leonia katsoo, että sillä ei ole varaa, niin on aika epätodennäköistä, että ulkomaisella pankilla olisi varaa etabloitua Suomeen tässä tilanteessa. Sitten kun joku sanoo, että no, perustetaan köyhien pankki, niin arvoisa rouva puhemies, minusta jo ilmaisu "köyhien pankki" kertoo, että yritys on mahdoton.

26 Mauri Salo /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hallintoneuvoston puheenjohtaja ed. Kekkonen puolusti hyvin ja ansiokkaasti sitä, mitä Postissa on tehty. Toisaalta jos Postia on asianmukaisesti hoidettu, niin siellä varmaan on kirjoitettu ainakin siinä vaiheessa, kun se on tullut liikelaitokseksi, toiminta-ajatus, jossa todennäköisesti lukee, että Postin tarkoitus on toimia tuottaen postipalveluita mahdollisimman tehokkaasti koko kansan edun mukaisesti. Nyt kun Posti Oy:llä on hallitus, hallintoneuvosto ja johto, niin siellähän voidaan ja pitää arvioida, millä tavalla postipalvelut hoidetaan. Jos sitten Posti haluaa mennä uusille urille, lähteä sähköisen kaupankäynnin piiriin, ja jos silloin lakisääteinen velvoite tulee rasitteeksi, niin eikö sitten ole edukasta ehdottaa, että otetaan askel taaksepäin ja siirretään Posti jälleen valtion budjetin osaksi, jolloin Posti voi vapaasti soneroitua ja kasvaa niin, että me voimme sen lopunkin valtion velan maksaa.

27 Liisa Hyssälä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kekkonen totesi, että syrjäkylällä Posti on ollut viesti järjestelmästä, viesti valtiovallalta, ja näin itsekkin uskon. Se on ollut positiivinen viesti ja se on jollakin lailla ihmisiin psykologisesti vaikuttanut, edustanut jatkuvuutta: elämä jatkuu normaaleissa uomissaan, järjestelmä toimii. Tässä yhteydessä täytyy todeta, että kyllä myös TVH on ollut tällainen viesti ihmisille; ex oriente lux, kun keltainen TVH:n auto on tullut sinne syrjäkylälle. Nyt kun Tielaitosta ollaan liikelaitostamassa, niin kyllä tässä vähän samanlaisia mietteitä tulee, kun lukee näitä otsikoita, että postit syrjäkyliltä ovat häviämässä tai haja-asutusalueen postipalvelut heikentyvät. Kyllä nämä kaikki kulkevat vähän niin kuin käsi kädessä, ja tässä vaiheessa Tielaitoksen kohdallakin toivon, että mietittäisiin tarkasti ja painettaisiin jarrua, jos se on mahdollista.

²⁸ **Antero Kekkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jarrun painaminen on eri asia kuin astua taaksepäin. Ed. M. Salo viittaa siihen, että palattaisiin valtion virastoksi. Minä luulen, että fiksuna kansanedustajana ed. Salo tietää, että se on monessakin mielessä vaikeaa, osittain mahdotonta, ihan ensinnäkin myös niin, että kun tähän logistiikkaketjuun liittyy tämä mukaan tullut bisnes, niin myöskin neuvotelukumppanit edellyttävät tiettyä läpinäkyvyyttä Postilta. Sitä paitsi se edellyttäisi EU-lainsäädännön muuttamistakin. Tähän maailman aikaan valtion virastot eivät edusta sen kaltaista läpinäkyvyyttä, joka on välttämätön edellytys sellaisille neuvotteluille, joita joka tapauksessa joudutaan käymään kansainvälisesti. Minusta virastoksi palauttaminen on ajatuksena mahdoton. Siitä tulisi unelias laitos, joka valtion sille pumpaaminen varoin varmaan aikansa eläisi tekemättä sen merkillisempää tulosta. En tiedä, jääkö siitä hyötyä oikein kenellekään viime kädessä. Mitä tulee sitten EU-lainsäädäntöön, niin se aika yksiselitteisesti kyllä myös estää sen.

Ihan lyhyesti siihen, miten valtion viraston ja kansainvälisen bisneksen suhteet ovat ongelmalliset: Muun muassa niin, kun olemme lehtiä lukee neet ja katselleet tilannetta, mikä on syntynyt merenkulun kanssa, että voi olla sellaisia ihan käytännön elämään liittyviä pulmia, jotka tekevät tavattoman hankalaksi ja vaikeaksi operoida bisnesmaailmassa valtionvirastomuotoisena.

²⁹ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Viime aikoina on tullut monta uutista, joiden viesti on sama: aikoinaan vahva valtion palvelulaitos muuttaa muotoaan taikka valtio luo puu osittain tai kokonaan omistuksestaan. Nykyisin omistus siirtyy yhä useammin ulkomaille, varsinkin, jos toiminnalla on merkittäviä edellytyksiä arvon nousuun. Nyt viedään Leoniaa ja Postia sen mukana.

Näinhän on käynyt ensin Sonerassa, sitä saaneerattiin, ja nyt valtion omistusta myydään hyvään hintaan. Muistamme, miten Sonerassa työväkeä vähennettiin jo vuosia, mutta ei se näytä riittävän. Äskettäin saatiin uusia tietoja saneerauksista, jotka vievät taas kerran työpaikkoja alueilta. Tarkoitin numeropalveluita, joita ollaan keskittämässä etelään, vaikka toiminta voitaisiin edelleen hoitaa yhtä hyvin myös alueilta käsin.

Suunnitelma Tielaitoksen liikelaitostamisesta merkitsee toteutuessaan myös 1 500 työpaikan vähentämistä lähivuosina Pohjois- ja Itä-Suomesta. Toimenpiteellä on varmasti vaikutusta myös syrjäseutujen palvelujen kannalta. Palvelut tulevat väistämättä heikkenemään.

Aivan sama tapahtuu myös Postin osalta. Kysymys ei ole tietenkään uudesta asiasta. Koko viime vuosikymmen on ollut Postissa muutoksen aikaa. Postitoimipaikkojen verkko on huvennut hiljalleen, ja nyt on vuorossa lopullinen isku. Tämän jälkeen Posti ei ole enää sama palvelulaitos, mitä se on ollut. Kun noin 1 500 Postin työntekijää on menettämässä työpaikkansa, kysymys on suuresta asiasta. On turha kuvitella, että Postin palvelutaso säilyisi samana. Jos niin väitetään, silloin aliarvioidaan Postin nykyisten työntekijöiden työpanosta.

Täytyy ihmetellä, mihin perustuu nykyisessä hallituksessa mukana olevien puolueiden into vähentää kansalaisten peruspalveluita ja vähentää työpaikkoja peruspalvelutuotannossa. Posti tuotti viime vuonna voittoa 500 miljoonaa markkaa. Sekin on ilmeisesti hallituksen mielestä liian vähän, ja näin avattiin ovet ratkaisuille, joiden edessä nyt olemme.

Toivon, että eduskunta voi panna tälle hankkeelle sellaisia reunaehtoja, että hyvien postipalveluiden saatavuus turvataan koko maassa ja Postin henkilökunnan työpaikat turvataan.

³⁰ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen päätti puheenvuoronsa toteamalla, että Postin henkilöstön sairastavuus on lisääntynyt. Hän arvioi, että kysymys on kiristyneestä työtahdistasta.

Arvoisa puhemies! Tuntuu siltä, että tähän sanomaan sisältyy aika paljon siitä, mitä on tapahtunut ja mitä on tapahtumassa. Meille kaikki asiat alkavat olla kilpailun ja taloudellisuuden, kannattavuuden, alttarilla, ja valitettavasti ihmiset, ne kansalaiset, jotka asuvat eritoten haja-asutusalueilla ja syrjäisillä seuduilla, joutuvat ennen muuta maksumiehiksi. Samaan tapaan maksu-miehiksi joutuvat tietysti yrityksen, tässä tapauksessa peruspalveluja tuottavan Posti Oy:n, palveluksessa olevat henkilöt, myös ne, jotka ovat työssä, kuin ne, jotka ollaan nyt sanomassa irti.

Arvoisa puhemies! Jollakin tapaa tuntuu, että nyt ollaan tällaisen yhden totuuden, vaihtoehdottomuuden, tilanteessa taas, että ei löydy sellaisia ratkaisuja, joilla maaseudun ja koko kansakun-

nan kannalta tärkeät peruspalvelut kyettäisiin kansalaisille järjestämään tai hakemaan yhteistyötä palvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä. Tämä on, arvoisa ed. Kekkonen, se huoli keskustalla, johon varmaan ryhmämme puheenjohtaja ed. Pekkarinen on viittannut. Meitä huolettaa se, että palvelut pala palalta murenevat kansalaisten ulottuvilta, ja siitä heijastuu sellainen viesti koko yhteiskuntaan, että on parempi lähteä ajoissa, kun vielä palveluja on.

³¹ **Antero Kekkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Saatoin ehkä vähän huolimattomasti muotoilla tuon sairastavuusasian. Viime vuonna oli sellainen hyppy, jossa näkyi noin prosentin sairastavuuden lisääntyminen, mutta minun tietojeni mukaan se on nyt tasaantunut. Eihän se tietenkään poista tätä ongelmaa, mutta ihan vain tarkkuuden vuoksi, että ei tulisi muunneltuja totuuksia eduskunnan pöytäkirjaan.

Kun tällä pilkun kanssa seurustelun linjalla nyt olen päättänyt olla, niin kun äskeinen puhuja puhui 500 miljoonan voitosta viime vuonna, ihan tarkasti tulos ennen satunnaiseriä ja veroja oli 460 miljoonaa markkaa.

Sitten kirjanpidollisestikin hyvin mielenkiintoinen yksityiskohta on se, että 220 miljoonaa markkaa on otettu tulevaisuutta varten ikään kuin pehennysrahaa, jotta voitaisiin suht säällisesti ilman tällaisia hyppyjä selvittää tulevaisuudesta lähikuukausina.

³² **Esa Lahtela /sd**: Arvoisa rouva puhemies! Itsekin pyysin puheenvuoron ed. Kekkonen maininnan johdosta, kun hän totesi, että sairaslomissa on ollut hyppy. Ajankohtaisena asiana voisi sen todeta, jotta juuri tänä päivänä työasiainvaliokunnassa kuultiin Työterveyslaitoksen edustajia. Sillä korvalla kuunneltiin ja kyseltiin näitä asioita, miten Työterveyslaitos näkee ihmisten kestämissä. Työterveyslaitos tekee tärkeätä työtä työkyvyn ylläpitämistoiminnan sektorilla. Siinä tuli hyvin esille, jotta monissa paikoin ihmiset on yksinkertaisesti vedetty niin tiukalle, että ei löydy enää voimia. Se näkyy sitten sairastavuutena. Sen takia, kun me vedämme valtion toimesta muun muassa Leonia-kuviossa tai Postin osalta tai monissa muissa ääriarajoille ihmisten työpanosta ja odotetta isketään niskaan lisää, siinä käy sillä tavalla, että se maksetaan tavalla tai toisella sairaslomien muodossa. Välttämättä se ei tarkoita

sitä, että palvelu paranee, vaan todennäköisesti kestää ennallaan tai vähän heikkenee — heikkenemisestä on esimerkkejä — mutta ihmiset voivat pahoin. Sen takia näissä asioissa pitäisi katsoa myös totuutta silmiin, mitkä ovat oikeita peruspalveluja, mitkä meidän pitää säilyttää, vai onko meillä enää mitään pyhää, mitä ei pitäisi murentaa.

Voi kysyä, pitääkö toimeentulotukikin saada jo kohta voitolliseksi. Siinä pitää olla aika tempuntekijä, joka sen pystyy saamaan. Kaikista pitäisi tulla voittoa. Minusta postitoiminnan pitäisi olla peruspalvelua eikä siitä tarvitse saada voittoa.

³³ **Jukka Vihriälä /kesk**: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen lakiesitys tässä tilanteessa on varmaan perusteltu. Ei oikeastaan paljon muita vaihtoehtoja ole. Me elämme tänä päivänä sellaisessa kilpailuyhteiskunnassa, että näitä ratkaisuja on tehtävä. Toisaalta on aivan selvää, että lakiesitys liittyy niiden lakiesitysten joukkoon, joita tässä talossa on säädetty ja säädetään, joilla eriarvoisuutta nimenomaan palvelujen saatavuuden suhteen maassa lisätään. Siitä me emme pääse mihinkään. Tietenkin tämän talon pitäisi pystyä lieventämään ongelmia, joita syntyy. Me elämme nyt kai sitten sellaisessa poliittisessa kulttuurissa ja, käytetäänkö sanaa, kapitalistisessa järjestelmässä, että näin on tehtävä, jos aiomme katsoa eteenpäin.

Keskustelu on päättynyt.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

3) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustoimintaa koskevien lakien muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 10/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä ollaan nyt muuttamassa perusopetuslakia, lukiolakia ja vähän muidenkin opetus-toimea koskevien lakien sisältöä. Olisin tässä yhteydessä jo kaivannut, että perusopetuksesta annettuun lakiin olisi lisätty oppiaineiden luetteloon terveystieto omana oppiaineenaan. Ihmettelen, että asia on juuttunut ministeriöön, etenkin kun tiedämme, että tätä oppiainetta kaivattaisiin erityisesti juuri peruskouluun, koska Suomessa vähiten koulutusta saaneilla eli peruskouluun koulutuksensa lopettaneilla on huonoin terveys. Heille peruskoulun terveystiedon opetus olisi lähes ainoa mahdollisuus hankkia riittävät tiedolliset ja taidolliset valmiudet oman terveytensä ylläpitoon ja edistämiseen. Sen takia terveystiedon opetuksen tulisi antaa jokaiselle koulunsa päättävälle nuorelle riittävä terveyden lukutaito ja terveysosaaminen elikkä tiedot ja taidot, että hän pystyy itse pitämään yllä hyvää terveyttä ja voisi myöskin osallistua oman yhteisönsä terveyden edistämiseen.

Aikaa on kyllä ollut tuoda tällainen ehdotus eduskuntaan. Olisi ollut todella hyvä samassa yhteydessä saada käsiteltyä koko nippu, mutta näin ei ole tapahtunut. Täytyy toivoa, että mahdollisimman pian ministeri Rask tuo esityksen kuitenkin eduskuntaan.

² **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hyssälälle, joka on juuri poistumassa, terveystietoproblematiikasta haluaisin lausua sen verran, että luulen, että se esitys viipty vielä hetken verran sen takia, että ministeri haluaa vielä keskustella virkamiestensä kanssa siitä, onko todella oikein, että perusopetuksen puolella ratkaisu tulisi olemaan oma erityinen oppiaineensa vai jonkinlainen integrointi. Nimittäin pelkään pahoin, että jos terveystieto tulee omana erityisenä oppiaineenaan, joudutaan erittäin suuriin ongelmiin mahduttaa sen tuntimäärä nykyisin erittäin tiukkoihin opetussuunnitelmien kehyksiin. Pahimmassa tapauksessa saattaa käydä niin, että tuntiresurssi voidaan joutua ottamaan liikunnasta, mikä olisi varmasti kokonaistavoitteen kannalta erittäin ikävä asia.

Selvytyden vuoksi haluan kuitenkin sanoa, että lämpimästi kannatan sitä, että terveystiedollista oppiainesta perusopetuksen, lukion ja ammatilli-

sen perusopetuksen osalta otetaan voimakkaammin esille.

Arvoisa rouva puhemies! Varsinaisesti puheenvuoropyyntöni kohdistui taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin ehdotettuihin lisäyksiin, jotka kohdistuvat lain 6 ja 12 §:ään. Lähtökohdaksi haluan mainita sen, että täytyy alleviivata sitä, että taiteen perusopetuksen järjestäminen on kunnille vapaaehtoinen tehtävä. Opetus suuntautuu ensisijaisesti lapsille ja nuorille. Muutama tilastotieto tämän problematiikan pohjaksi löytyy perusteluista. Siellä todetaan, että vuonna 98 taiteen perusopetuksen piirissä oli noin 80 000 oppilasta. Suurin osa näistä, ehdottomasti valtaosa, on musiikin perusopetusta saavia. Valtionosuutta saavia koulutuksen järjestäjiä oli noin 90. Kustannuspuolen tieto: valtionosuus parhaimmillaankin ja korkeimmillaankin kattaa vain 57 prosenttia aiheutuneista opetuksen järjestämiskustannuksista.

Taiteen perusopetuksesta annetun lain 6 §:n mukaan oppilaaksi ottamisesta opetuksen piiriin päättää koulutuksen järjestäjä. Heti seuraavassa lauseessa todetaan, että hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Tämä on nyt se ongelma-kohta, johon haluan kiinnittää huomiota. Nimenomaan tästä toisesta virkkeestä on aiheutunut jonkin verran epätietoisuutta ja erilaisia tulkintoja. On pohdittu sitä, onko vanhan hallitusmuodon 5 § 2 momentin ja uuden perustuslain 6 §:n samansanaisen 2 momentin mukaista se, että kunnat voivat tehdä oppilaaksiotosta ja siihen liittyvästä kustannustenjaosta sopimuksia, joissa kunnan omat ja sopimuksen tehneiden kuntien oppilaat voidaan asettaa etusijalle. Opetusministeriö on asettanut sen tulkinnan kannalle, että näin voidaan menetellä. Itsekin pidän tätä tulkintaa oikeana. Haluan vähän perustella, miksi näin pitäisi jatkossakin menetellä.

Ensinnäkin minusta tulkinta on kunnallisen itsehallinnon hengen mukainen ja vahvistaa sitä. Toisaalta se edesauttaa kuntien järkevää yhteistyötä. Kolmanneksi se luo edellytyksiä myös korkeatasoiselle palvelutuotannolle esimerkiksi seutukuntien tasolla juuri esimerkiksi taiteen perusopetuksen järjestämisessä. Pidän erittäin hyvänä ja kannatettavana lakiesitystä siinä, että tähän mennessä hieman tulkintoja aiheuttanut käytäntö säädettäisiin lain tasolla ja tällä tavalla päästäisiin asiassa eteenpäin ja turhanaikaiset tulkinnanvaraisuudet voitaisiin jatkossa välttää.

³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Myös minä pidän hallituksen esitystä varsin hyvänä. Mitä tulee nimenomaan terveystiedon opetukseen, eduskunta on usean vuoden aikana vuosittain kiinnittänyt asiaan huomiota ja toistuvasti on todettu — myös viimeksi ministeri Rask — että terveystiedon mukaan saaminen opetukseen on oleellinen osa muun muassa huumaiden vastaista taistelua. Myös siinä työssä, joka meillä on edessämme nuorison tupakoinnin vähentämisessä, se on hyvin ratkaiseva. Näin ollen kaikki huomio, joka kiinnitetään tähän kysymykseen, on mielestäni tärkeää.

Keskustelu on päättynyt.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

4) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 11/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Laki, joka nyt on lähetekeskustelussa, liittyy maidontuotantoon ja maidontuotannon kiintiöjärjestelmään. Kuten hyvin tiedämme, Suomi on sisällä Euroopan maatalouspolitiikassa ja maidontuotantojärjestelmässä. On välttämätöntä, että kiintiöjärjestelmää tällä lailla jatketaan vuoteen 2008 saakka ennen kaikkea sen takia,

koska nykyinen lainsäädäntö loppuu tämän kuun viimeisenä päivänä. Tämä laki turvaa erityisesti sen, että tarpeellinen kiintiökaupan rahaliikenne voidaan häiriöttömästi hoitaa, kun lakia jatketaan, ja on välttämätöntä, että se käsitellään mahdollisimman nopeasti maa- ja metsätalousvaliokunnassa ja saadaan voimaan 1.4.2000 alkaen.

Keskustelu on päättynyt.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskeissa riita-asioissa

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 119/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 18.34.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio